T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARIN TAŞINMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Valeriia ILLIASHENKO

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARIN TAŞINMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Valeriia ILLIASHENKO

Doç. Dr. Ali Poyraz GÜRSON

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARIN TAŞINMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Valeriia ILLIASHENKO

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 09.01.2019 / 02

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Ali Poyraz GÜRSON

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Arda ERCAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Pelin YANTUR

KOCAELİ 2019

TEŞEKKÜR

Çalışmamda her zaman bilgileri ile beni yönlendiren, değerli zamanını ayırarak destek ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ali Poyraz GÜRSON'a teşekkür ediyorum. Ayrıca; çalışmam sırasında her zaman destekte bulunan sevgili aileme ve erkek arkadaşım Jhon'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Valeriia ILLIASHENKO

7 Ocak 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VI
TABLOLAR LİSTESİ VII
GRAFİKLER LİSTESİ VII
RESİMLER LİSTESİ IX
HARİTALAR LİSTESİ X
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HUKUK VE SAVAŞ GELENEKLERİNİ DÜZENLEYEN ULUSLARARASI ORGANLARIN KURULMASININ YOLU

1.1. ULUSLARARASI ADALETİN İLK İÇTİHADI 4
1.1.1. Orta Çağ 4
1.1.1.1. Bölgesel ve Ekümenik Konsiller (X-XII. Yüzyıllar) 4
1.1.1.2. İlk Uluslararası Yargılanma 5
1.1.1.3. 'Ebedi Barış' Projeleri 6
1.1.2. Modern Tarih 8
1.1.2.1. İmparatorun Hapsedilmesinin İlk İçtihadı 8
1.1.2.2. Uluslararası Adalet Divanı Kurulmasına İlişkin İlk Projeler 8
1.2. 'SAVAŞ SUÇU' KAVRAMI 9
1.2.1. 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri 9
1.2.2. I. Dünya Savaşı (1914-1918) 11
1.2.2.1. Barış Kararnamesi 11
1.2.2.2. Paris Barış Konferansı: Versay Barış Antlaşması (28 Haziran 1919) . 11
1.2.2.3. Milletler Cemiyeti 15
1.2.2.4. Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına ve Milletlerarası Ceza Mahkemesi Kurulmasına İlişkin Sözleşmeler 17
1.3. ASKERİ MAHKEMELERİNİN OLUŞUMU 18
1.3.1. II. Dünya Savaşı (1939-1945) 18
1.3.1.1. '4 Özgürlük' 18
1.3.1.2. Atlantik Bildirisi (14 Ağustos 1941) 19
1.3.1.3. St. James Deklarasyonu (13 Ocak 1942) 19

1.3.1.4. Moskova Deklarasyonu (1 Kasım 1943) 20
1.3.1.5. Morgenthau Planı ve John Simon Memorandumu 21
1.3.1.6. Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) 21
1.3.1.7. San Francisco'daki Toplantı (3 Mayıs 1945) 22
1.3.1.8. Londra Anlaşması (8 Mayıs 1945) 23
1.3.1.8.1. Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi 24
1.3.1.8.2. Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi 24

İKİNCİ BÖLÜM

2. JAPON MİLİTARİSTLER ÜZERİNDE KHABAROVSK (RUSYA, UZAK DOĞU'DAKİ ŞEHİR) SAVAŞ SUÇU DURUŞMALARI

2.1. XX. YÜZYIL BAŞINDA KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARIN İCAT EDİLMESİNİN VE GELİŞMESİNİN BAŞLATICILARI 27
2.1.1. Kimyasal ve Biyolojik Savaşı Fikrinin Doğuşu 27
2.1.2. 731. Birim ve Diğer Birlikler 28
2.1.2.1. Japonların Deneyleri 33
2.1.2.2. Japonların Bakteryolojik Sabotajları 36
2.1.2.3. 731. Birimin Yok Edilmesi 38

2.2. KHABAROVSK SAVAŞ SUÇU DURUŞMALARI'NIN AKIŞI VE SONUÇLARI 39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. XX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI – XXI. YÜZYILINDA KİMYASAL VE BAKTERİYOLOJİK SİLAHLAR VE BUNLARI YASAKLANAN ULUSLARARASI SÖZLEŞME VE ÖRGÜTLER

3.1. ABD'NİN BİYOLOJİK SAVAŞI 47
3.1.1. ABD'nin Japonya'da Biyolojik Silah Denemeleri 47
3.1.2. Kore Savaşı (25 Haziran 1950 – 27 Temmuz 1953) 48
3.1.3. Vietnam Savaşı (1 Kasım 1955 – 15 Mayıs 1975) 48
3.1.4. Pentagon'un Biyolojik Silahı 50
3.1.4.1. Fort Detrick 50

3.2. ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTLER TARAFINDAN KİTLE İMHA SİLAHI KULLANILMA TEHLİKESİ 52
3.2.1. Weather Underground Örgütü ve RISE 52
3.2.2. Rajneeshpuam 53
3.2.3. Aum Şinrikyo 53
3.2.4. 11 Eylül 2001 Tarihli Olaydan Sonra Şarbon Saldırıları 55

3.2.5. Kimyasal ve Biyolojik Silahlarla Gerçkleştirilen Diğer Terör Eylemleri 57
3.3. SURİYE'DE KULLANILAN KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLAR 60
3.3.1. Antik Çağ'da Ortadoğu'da Kimyasal ve Biyolojik Silahların Gelişimi ve Kullanımı 60
3.3.2. Suriye'nin Kitle İmha Silahı Programının Gelişimi 62
3.3.3. Suriye'de Kimyasal Silahı Kullanılmasıyla Gerçekleştirilen Terör Eylemleri..... 64
3.4. KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARI YASAKLAYAN ULUSLARARASI SÖZLEŞME VE ÖRGÜTLER..... 69
3.4.1. Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü 69
3.4.2. Biyolojik ve Kimyasal Silahlar Sözleşme ve Düzenlemeleri 70
3.4.2.1. Cenevre Protokolü 71
3.4.2.2. Biyolojil Silahlar Sözleşmesi..... 74
3.4.2.3. Kimyasal Silahlar Sözleşmesi..... 75
3.4.2.4. Sözleşmeleri Güçlendirmek Amacıyla Alınan Tedbirler 77
3.4.3. 'Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi ve Silahsızlanma Seçenekleri' Mülakatı..... 86
SONUÇ..... 97
KAYNAKÇA 100
ÖZGEÇMİŞ..... 109

ÖZET

Biyolojik ve kimyasal silahları kanun dışı ilan eden sözleşmelerin 1972 ve 1993 yıllarında imzalanmasına rağmen, kullanımlarının tehdidi hala gündemdedir. Bunun bir örneği, bu silahların Suriye İç Savaşı'nda kullanımı mükerrer olaylarda görülmektedir. Bu silah türlerinin tarihi, savaş kurallarını düzenleyecek, insanlık dışı savaşın yütütülmesini yasaklayacak ve bu silahları kullanmakta suçlu bulunan insanlar, insan grupları ve ülkelere ceza getirecek organların oluşturulması girişimleriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu tür organlar, II. Dünya Savaşı ardından düzenlenen uluslararası ceza mahkaemeleridir (Nürnberg, Tokyo ve Khabarovsk ceza mahkemeleri). Bunlar ise yukarıda belirtilen sözleşmelerin imzalanması için bir ivme idi.

Bu çalışmada, uluslararasi hukukta kimyasal ve biyolojik silahların taşınmasına yönelik düzenlemeler analiz edilmiştir. Üç bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünde, hukuk ve savaş geleneklerini düzenleyen uluslararası organların kurulmasının yüzyıllar boyunca süren tarihi ele alınmış. Orta Çağ'dan XX. yüzyıla kadar, Bölgesel ve Ekümenik Konsiller döneminden 8 Mayıs 1945 tarihli Londra Anlaşması'na geçiş sürecinde uluslararası ceza mahkemelerinin oluşturmasıyla ilgili sıkıntılar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde XX. yüzyılın başında kimyasal ve biyolojik silahların icat edilmesi, gelişmesi ve kullanmasında suçlu olan Japon militaristleri üzerinde Khabarovsk savaş suçu duruşmalarının akışı ve sonuçları incelenmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise ABD biyolojik savaşı ve kitle imha silahıyla gerçekleştirilen terör eylemleriyle ilgili bilgiler ele alınmıştır. Aynı zamanda bu kısımda, geçmişte Orta Doğu'da ve 2011 yılından itibaren başlayan Suriye İç Savaşı sırasında kullanıldığı kimyasal ve biyolojik silahların tarihi araştırılmıştır. Bunlara ek olarak, üçüncü bölümde bu silahların üretimi ve kullanımını yasaklayan uluslararası sözleşme ve örgütlere yer verilmiştir. Bu çalışmaya daha praktik niteliği getirmek için ise 'Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi ve Silahsızlanma Seçenekleri' adlı bir mülakat analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Uluslararası Ceza Mahkemesi, Savaş, Kimyasal ve Biyolojik Silahlar, Sözleşme, Örgüt.

ABSTRACT

Despite the fact that the agreements for declaring biological and chemical weapons illegally were signed in 1972 and 1993, the threat of their use is still on the agenda. One example for it is the use of these weapons in the Syrian Civil War. The history of these types of weapons is inextricably linked to attempts to establish organs that would impose war rules, prohibit the overthrow of the inhumane war and establish penalties for people who are guilty of using them. Such organs were created after the II. World War as International Criminal Courts (Nuremberg, Tokyo and Khabarovsk Criminal Courts). These were an impetus for signing the aforementioned agreements.

In this research the regulations for the transport of chemical and biological weapons in international law were analyzed and in the first part of the three-part research the centuries-long history of the establishment of international bodies that regulate the traditions of law and war was addressed. The problems related to the creation of international criminal courts during the process of transition from the Middle Ages to the 20th century, from the period of Regional and Ecumenical Councils to the Treaty of London on May 8, 1945. In the second part, the development and use of chemical and biological weapons at the beginning of the 20th century and the flow and results of Khabarovsk war crimes trials on Japanese militarists who were guilty of the invention were examined. In the last part of the research, information about US biological warfare and terrorist acts carried out by the weapon of mass destruction were discussed. At the same time, the history of chemical and biological weapons used during the Syrian Civil War, which began in 2011 in the Middle East and has been analyzed in this section. In addition, in the third chapter, the international agreements and organizations that prohibit the production and use of these weapons are included. In this research a questionnaire called ‘Threats of Chemical and Biological Weapons and Nonproliferation Options’ was analyzed to bring more practical qualities to this investigation.

Keywords:

International Criminal Court, War, Chemical and Biological Weapons, Convention, Organization.

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AIDS	:	Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu
BDT	:	Bağımsız Devletler Topluluğu
BK	:	Birleşik Krallık
BM	:	Birleşmiş Milletler
BSS	:	Biyolojik Silahlar Sözleşmesi
ÇHC	:	Çin Halk Cumhuriyeti
DSÖ	:	Dünya Sağlık Örgütü
İHİÖ	:	İnsan Hakları İzleme Örgütü
IŞİD	:	Irak ve Şam İslam Devleti
KBRN	:	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer
KDHC	:	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti
KİS	:	Kitle İmha Silahı
KSS	:	Kimyasal Silahlar Sözleşmesi
KSYÖ	:	Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü
MC	:	Milletler Cemiyeti
NUACM	:	Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi
PABAM	:	Primorsky Askeri Bölgesi Askeri Mahkemesi
RF	:	Rusya Federasyonu
RSFSC	:	Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SİHA	:	Suriye İnsan Hakları Ağı
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STD	:	Sınır Tanımayan Doktorlar
UAD	:	Uluslararası Adalet Divanı
UAEA	:	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
UCM	:	Uluslararası Ceza Mahkemesi
UDUACM	:	Uzak Doğu Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi
UKK	:	Uluslararası Kızılhaç Komitesi
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1: Savaş ve Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin Kurulmasına Yönelik Gelişmeler 26-27

TABLO 2: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne Karşı Suçlar İşleyen Japon Suçlularının Sayısı 40

TABLO 3: Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmalarında Suçlanan Japon Ordusu'nun Eski Askerlerinin Listesi 41

TABLO 4: ABD'nin Vietnam'daki Saldırının Sonuçları 49

TABLO 5: Kitle İmha Silahlarının Zararının Karşılaştırması 59

TABLO 6: Kitle İmha Silahlarının Genel Özelliklerinin Karşılaştırılması 59

TABLO 7: Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü 69

TABLO 8: Silahların Kontrolü ile İlgili Tarihçe 70

TABLO 9: 1915 yılından 2018 yılına kadar olan Dönemde Düşmanca Amaçlarla İnsanların Öldürmesi için Öldürücü Gazlar, Zehirli ve Bulaşıcı Ajanların Kullanımının Kanıtlanmış Bazı Olayları 72-73

TABLO 10: Kimyasal Silahlar Sözleşmesi ve Biyolojik Silahlar Sözleşmesi'ni Geliştirilmek Amacıyla Yöntemler 78-80

TABLO 11: Katılımcıların Memleketi 87

TABLO 12: Kimyasal ve / veya Biyolojik Silah Kullanma Tehdidinin Arttığını Düşünüyor Musunuz? Düşünüyorsanız Sebep(ler) nedir? 90

TABLO 13: Kimyasal ve/veya Biyolojik Silah Kullanma Tehdidinin Nispeten Durağan Kalmakta veya Azalmakta Olduğunu Düşünüyorsanız, Sebep(ler) nedir? . 91

TABLO 14: Kimyasal ve Biyolojik Silahların Kullanılmasına dair Senaryolardan Hangileri daha olasıdır? 92

TABLO 15: Sizce, Kimyasal ve/veya Biyolojik Savaş ve Terörist Eylemlerini, Patojen Bakteriler, Teknolojilerin ve diğer Malzemelerin Çalınması veya Sızıntısını Önlenmek için Hangi Düzenlemeler en Etkili Olacaktır? 95-96

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: 1970-2017 yılları arasında Kimyasal ve Biyolojik Silahlarla Gerçekleştirilen Eylemler..... 57

GRAFİK 2: 1970-2017 yılları arasında Biyolojik ve Kimyasal Silahlarla Eylemlerin Gerçekleştirildiği Bölgeler..... 58

GRAFİK 3: Çatışma Ortamının Geleceğinde Terörizmin Kullanılması ve Kitle İmha Silahına Sahip Olma Eğilimleri..... 68

GRAFİK 4: Katılımcıların Yaşı, (%)..... 86

GRAFİK 5: Kimyasal ve Biyolojik Silahların bir Tehdit Olduğunu Düşünüyor musunuz?..... 88

GRAFİK 6: Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi, Kitle İmha Silahlarının Diğer Türlerinden Kaynaklanan Tehditle nasıl Karşılaştırılabilir?..... 88

GRAFİK 7: Kimyasal ve Biyolojik Silah Kullanımının Tehdidi Nispeten Durağan, Azalan veya Artan mı?..... 89

GRAFİK 8: Hangi Bölgelerde Kimyasal ve Biyolojik Silahların Kullanım Olasılığı en Fazladır?..... 93

GRAFİK 9: Kimyasal ve/veya Biyolojik Silahların Kullanımını Duydunuz mu? Eğer öyleyse, Hangi Ülkelerde Kullanılıyordu?..... 94

RESİMLER LİSTESİ

RESİM 1: 731. Birim Ayrıntılı Şeması 30
RESİM 2: ‘Fort Detrick’ ABD Ordusunun Bakteriyolojik Araştırma Merkezi 51
RESİM 3: Suriye’deki Gerçekleştirilen Kimyasal Saldırılarda Kullanıldığı Gazlar . 66
RESİM 4: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları Işığında Saldırıların Dağıtımı 67

HARİTALAR LİSTESİ

HARİTA 1: Japonya'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile Savaş Planları 37
HARİTA 2: Kimyasal Silahlar Kullanıldığı Bölgeler..... 66
HARİTA 3: ABD'nin Biyolojik Laboratuvarları..... 81
HARİTA 4: Dünya'daki BSL-4 Laboratuvarları 85

GİRİŞ

Tarihçilere göre dünyada yaklaşık 5.500 yıl boyunca 15.000'den fazla savaş ve silahlı çatışma yaşanmıştır. İnsanlık kendi varlığı boyunca herhangi bir fırsattan yararlanarak her zaman etkili bir şekilde birbirlerini yok etmenin için yollarını aramaktadır. Ormanları keserek, bitirerek, din, bilim, felsefe ve sanatı altüst ederek insanlarda daha çok kan içme isteğini kışkırtılmaktadır.

Savaşlar uygarlıklar ile yan yana gelişmekte ve bu süreçte yeni silah türleri ortaya çıkması ile savaş işinde bir devrim görülmektedir. İnsanoğlu barutun keşfedilmesi ile soğuk silahlardan ateşli silahlara geçme fırsatı bulmuştur. Ateşli silahlar bilimsel ve teknik devrim ile geliştirilmiş, bu nedenle günümüzde savaşlar daha uzun ve kapsamlı bir hale gelmiştir. Otomatik silahların ortaya çıkışı yeni savaşlar kuşağını değiştirmiş: silahların tahrip güçleri, atma vasıtası ve menzilleri gelişmiştir. Artık bilimsel buluşlar da bu alanın gelişmesi için daha çok kullanılmaktadır. Böylece insanlık XX. yüzyılın ilk yarısında nükleer, biyolojik, kimyasal ve radyolojik kitle imha silahları gibi yok edici yöntemlere geçmiştir. Büyük yıkıcı bir etkiye sahip olan bu 2 türü – kimyasal ve biyolojik – silahlar insan, hayvan ve bitkiler üzerinde uzun süreli bir tahribat yaratmaktadır. Bu silahlar daha çok I. ve II. Dünya Savaşları'nda kullanılmıştır ve özellikle II. Dünya Savaşı'nda Japon Militaristleri etkin kullanımında bulunmuştur.

Bu silahların kullanılmasını engellemek ve onları kullanan kişilere ceza vermek için, savaşan bütün kliklerin ve devletlerin uluslararası hukuk ilkeleri ve kurallarına uyması gerektiğinden yola çıkarak, uluslararası ceza mahkemelerini oluşturmaya karar verilmiştir. Mahkemelerin oluşturulması birkaç yüzyıl sürmüştür; Orta Çağ'dan – Bölgesel ve Ekümenik Konsiller döneminden – başlayarak, 'Edebi Barış' Projeleri'nin gerçekleştirilmesinin girişimlerini geçirip 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri, St. James ve Moskova Deklarasyonları gibi uluslararası anlaşmalar ile sonuçlanmaktadır. Bunlar, uluslararası ceza mahkemelerinin oluşturulması gerekliliğinin idrakine yol açanlardır, hem bizim için hem de tüm insanlık için büyük değere sahip olan tarihin kilometre taşlarından bazılarıdır.

Ceza mahkemelerinden biraz daha söz edersek, bunlar XX. yüzyılda önemli rol oynamıştır. Nürnberg, Tokyo ve Khabarovsk Ceza Mahkemeleri sırasında insanlığa karşı suçlar isnat edilen 50'den fazla kişiyi sanık sandalyesine oturtulabilmiştir. Daha ayrıntılı olarak, bu çalışmada Khabarovsk'ta 25-30 Aralık 1949 tarihinde gerçekleşen pek çok ülkenin sivil nüfusa karşı kimyasal ve biyolojik silahlar kullanan Japon militaristler üzerinde Khabarovsk savaş suçu duruşmalarında durmak istenmektedir. Çok zaman geçmeden ve bu duruşmaların 70. yıldönümü olmasına rağmen modern uluslararası hukuk tarihinde bu mahkeme nadiren anılmaktadır. Böyle bir durum, bir zamanlar önemli bir siyasal olayın hem çağdaş uluslararası hukukçular hem de tarihçiler tarafından iyice unutulduğu sonucuna varmak için bir nedendir. Günümüzde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin II. Dünya Savaşı'ndaki rolünü küçümsenmek için elden ne gelirse yapıldığını da unutulmamalıdır. ABD ve Avrupa ülkeleri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin faşizm ve Japon militarizmine karşı mücadelesinde başarının az olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Propagandalarında büyük başarılar elde ettiklerini itiraf etmeliyiz. Avrupa'da gençler Rusya'nın II. Dünya Savaşı'na katılması hakkında çok az şey bilmektedir. Propaganda o kadar başarılı oldu ki sıradan insanlara sorarsak, birçoğu, ABD ve Batılı müttefiklerinin Hitler koalisyonu üzerindeki zafere en büyük katkıda bulunduklarını söyler, hatta bazıları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin faşist Almanya'nın yanında savaştığından eminlerdir. Bütün bunlar Rusya'yı II. Dünya Savaşı'nda kazananlardan çıkarmak için yapılmaktadır.

Ondan dolayı belirtilen konu çok aktüeldir. İlk olarak, bu çalışma 1941-1945 yıllarındaki Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda Sovyet halkının zaferi, Japonya'nın teslimiyet belgesinin imzalaması ve II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin 75. yıldönümüne de denk getirilebilmektedir. İkincisi, belirtilen konunun önemi günümüzde küresel bir tehlikeyle karşı karşıya olduğumuz gerçeğinde bulunmaktadır, çünkü artık kimyasal ve bakteriyolojik silah kullanma olasılığı dışlanmış değildir.

Aslında, kimyasal ve bakteriyolojik silahların tarihinin 1972 ve 1993 yıllarında biyolojik ve kimyasal silahların yasaklanmasına ilişkin sözleşmelerin imzalandığında ve ardından bu silahların yayılmasıyla mücadele eden örgütlerin oluşturulduğunda sona ereceği düşünülmüştür. Ancak, XXI. yüzyılın son 7 yılı bize tam tersini göstermektedir. Suriye'deki savaş, 500.000'den fazla insanı hayatını almış (onlardan

bir kısmı bu silahlar yüzünden hayatını kaybetmiştir), 6 milyondan fazla Suriyeliyi memleketinden kaçmak zorunda bırakmış ve dünyanın en eski şehirlerinin yıkıntılara dönüşmesine neden olmuştur.

Bu nedenle, yukarıdakiler ile bağlantılı olarak bu çalışmanın amacı şudur: kimyasal ve biyolojik silahların yayılması, her türlü terör örgütlerin eline düşmesiyle mücadeleye yönelik ve insanlığa karşı işlenen suçları tespit etmeye odaklanan uluslararası belgeler ve kuruluşların kapsamlı bir araştırma yürütmek.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki araştırma hedefleri belirlenmiş:

1. Daha sonra uluslararası ceza mahkemelerinin oluşumuna yol açan, savaşın yasaları ve geleneklerini düzenleyen uluslararası organların kurulmasının nedenlerini gözden geçirmek;
2. XX. yüzyılın başında biyolojik silahların üretimi ve kullanımını kim başlattığını ve bunun hangi sonuçlara yol açtığını belirlemek;
3. XX. yüzyılın ikinci yarısında kitle imha silahı kullanan ABD ve terör örgütleri için bir yer ayırmak;
4. XXI. yüzyılda kimyasal ve bakteriyolojik silahların ne kadar gerçekçi olduğunu, bunların sınırlı savaşlar (İng. limited war), silahlı çatışmalar ve terör eylemlerde kullanması mümkün olup olmadığını saptamak;
5. Bu silahları yasaklayan mevcut uluslararası sözleşmelerin yürürlükte nasıl devam ettiği ve ufak veya temel değişikliklerinin gerekip gerekmediğini öğrenmektir.

Bu çalışmada, diyalektik bilgi yöntemi ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır. Araştırma sürecinde, analiz ve sentez, indüksiyon ve dedüksiyon, tasvir ve andırış, karşılaştırma ve aynı zamanda özel bir tarihselcilik yöntemi gibi genel bilimsel yöntemler kullanılmaktaydı.

Çalışmanın pratik önemi, kimyasal ve bakteriyolojik silahların yayılmasıyla mücadele amaçlı mevcut uluslararası sözleşme ve örgütlerin yetkinleştirilmesi için önerilerin geliştirmesinden yola çıkmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HUKUK VE SAVAŞ GELENEKLERİNİ DÜZENLEYEN ULUSLARARASI ORGANLARIN KURULMASININ YOLU

1.1. ULUSLARARASI ADALETİN İLK İÇTİHATLARI

Antik Roma siyasetçisi ve felsefeci Marcus Tullius Cicero'ya ait ünlü bir söz 'Savaş zamanı, yasalar sessizliğe bürünür.' (Lat. 'Silent enim lēgēs inter arma.') şeklindedir. Karışık ya da huzursuz zamanlarda, savaş koşullarında veya savaş sırasında yasaların 'bir kenara bırakıldığına' benzer ifadeler çok bulunmaktadır.

Ne yazık ki, geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi kanlı savaşlarla eziyet edilen günümüz dünyasında Cicero'nun sözünü çürüten bir kohort bulunmaktadır. Askeri yargıçlardan, omuzlarında rütbe taşıyan ve devletinin adına adaleti gerçekleştirme yetkisine sahip insanlardan bahsetmekteyiz.

1.1.1. Orta Çağ

1.1.1.1. Bölgesel ve Ekümenik Konsiller (X-XII. yüzyıllar)

Eylemlerini durdurulma ve onları genel olarak tanınmış uluslararası hukuk normlarına saygı duymaya zorlanma fikri çok zaman önce ortaya çıktı. Orta Çağ'da bile, kilise savaşların zulümlerini sınırlandırmaya, savaşın belirli yasaları ve geleneklerini pekiştirmeye çalıştı; X-XII. yüzyılların bir dizi bölgesel ve ekümenik konsilde (Akitanya (989), Narbonne (990) ve I. Laterano (1123) Konsilleri) farklı barışı sağlama/uzlaşma (İng. pacification, appeasement) türlerini kurulmak için girişimlerde bulunulmuştur:

1. *'Öznelere göre uzlaşma'.* Ona göre, din adamları, hacılar, pilgrimler, dullar ve 12 yaş altındaki çocuklar askerî harekâtlara katılmamalıydı. Zamanla bu liste genişletildi; refakatçilerle olan kadınlar, çiftçiler, tüccarlar ve genel olarak tüm yolcuları bu listeye alındı. Bunun dışında, Papalar II. Nicholas

Laterano Konsili'nde (1059) ve II. Urbanus Clermont Konsili'nde (1095) tüm köylüleri bu listeye dâhil etmeye çalıştılar, fakat bu kural başlangıçtan sadece kâğıt üzerindeydi. Aslında, Orta Çağ'da orduda silah taşımayan erler (İng. non-combatants) kurumu hala bilinmiyormuş;

2. *'Nesnelere göre uzlaşma'.* Bu pasifikasyon askerî harekâtlar sahasından kiliseler, manastırlar, mezarlıklar, din adamları ve köylülerin evlerinin yanı sıra evcil hayvanları (boğalar, inekler, öküzler ve koyunlar) dışlamaktaydı;
3. *'Yöntemlere göre uzlaşma'.* O zamanın savaşları, başlangıçta savaş araçlarındaki tahditleri bilmiyordu. Ancak, ateşli silahların ortaya çıkmasıyla, onu yasaklamak için girişimlerde bulunuldu; 1139 yılında II. Laterano Konsili'nde belirli silah türlerini yasaklamaya yönelik bir girişimde bulunuldu. Bu karar, saldırı ve ateşli silahların kullanımını yasakladı.
4. *'Zamana göre uzlaşma'.* Çok defa askerî harekâtların zamanı sınırlamak için girişimlerde bulunuldu. Bunlar Tanrı'nın Barışı (İng. Peace of God; Lat. Pax Dei) veya Tanrı'nın günleriydi. Tanrı'nın günleri çarşamba akşamından pazartesi sabahına ve Noel'den Kutsal Vaftiz Bayramı'na kadar, Büyük Perhiz, Paskalya haftaları ve diğer bayramlarda kuruldu (Baskin ve Feldman, 1990: s. 64; Grabar, 1945: s. 87).

Savaşın geleneklerini kurmaya çalışmanın yanı sıra Orta Çağ'da 'uluslararası suç' kavramının unsurları da oluşturuldu[*] (Bassiouni, 2010: s. 284-285; Değirmenci, 2013: s. 237).

1.1.1.2. İlk Uluslararası Yargılanma

'Savaş suçlusu üzerinde ilk uluslararası yargılanma' örneği olarak Peter von Hagenbach (şövalye, Almanya'da Baden-Württemberg eyaletinde yer alan Breisach am Rhein şehrinin valisi) üzerinde 1474 yılında düzenlenen yargılama olabilmektedir. Peter von Hagenbach, I. Charles (Bourgogne Dükü) adına keyfilik ve zorbalık bir rejimi koymuş; cinayet, tecavüz ve özel mülkiyetin yasadışı olarak mahrum edilmesi gibi suçlar cinayet olağan hale gelmiştir. Peter von Hagenbach'ı tutsak eden Sigismund (Avusturya Başpiskoposu), kanlı valiyi yargılamaya emretti. Davayı normal

[*] Bilim adamlarının 'ilk kabul görmüş uluslararası suçların XVII. yüzyıldaki korsanlık ve XIX. yüzyıldaki kölelik olduğu' fikri tam olarak doğru değildir.

mahkemeye devretmek yerine, devletler ve şehirlerin müttefik koalisyonunun 28 yargıcından oluşan özel bir askeri mahkemesi oluşturuldu (Greppi, 1999: p. 206).O zamanki Avrupa'daki durumları göz önüne alındığında – Kutsal Roma İmparatorluğu, bileşim parçaları arasındaki ilişkilerin uluslararası olarak adlandırılabileceği bir düzene kadar dağılmış ve İsviçre bağımsızlığını kazanmış (resmen tanınmadığı halde) – kurulan organın en etkilisinin uluslararası askeri mahkeme olduğu sonucuna varılabilmektedir. Pek çok modern bilim adamı, bu mahkemeye 'savaş suçluları üzerinde modern uluslararası mahkemelerin öncekisi' (Alexandrowicz, 1970: p. 47), 'Nürnberg ve Tokyo için bir içtihadı' vb. olarak adlandırmaktadır (Johnston, 2008: p. 295).

Ancak, o zamanki devletlerin bu mahkemeyi oluştururken, onu, Orta Çağ adaletsizliği koşullarında adil uluslararası ceza adaletinin garantörü olarak konumlandırdıklarını sanmak yanlış olur. Bu içtihat, genel kaidenin sadece ayrı bir istisnasıydı.

1.1.1.3. 'Ebedi Barış' Projeleri

Son 10 yüzyılda savaş ve çatışmayı önlemeye ilişkin fikirler uluslararası hukukun gelişmesi, silahsızlanma, uluslararası adalet organlarının kurulması gibi akımlarla olgunlaştı ve daha çarpıcı bir biçimde 'Ebedi barış' projelerinde ortaya çıktı. Böyle bir proje Pierre Dubois tarafından Fransa'nın emri altında Hıristiyan Devletleri Konfederasyonu'nda hazırlanmıştır. Proje 1306 yılında yazarı tarafından Fransız Kralı IV. Philippe'ye (Yakışıklı Philippe) sunulmuş ve uluslararası tahkim mahkemesinin kurulmasını önermiştir. Projenin 12. Maddesinde Avrupa ülkelerinin yasaları ve geleneklerindeki farklılıklar nedeniyle, anlaşmazlıklarının çözümünün karmaşık olduğunu vurgulandı. Dolayısıyla, tek yargı yetkisi ve birleştirilmiş yetkiye sahip olan bir yargı organı oluşturmak gerekmekteydi (Grewe, 1994: p. 556).

Diğer Bohemya Kralı George Podebrady'ın 'Tüm Hristiyan Dünyasında Barışın İnşa Edilmesine ilişkin Anlaşması' (İng. 'Treaty on the Establishment of Peace throughout Christendom'; Lat. 'Tractatus pacis toti Christianitati fiendae'; 1464) projesinde ise uluslararası anlaşmazlıkların çözümünün iki ana yolu sunulmaktaydı: yargı işlevleriyle tek evrensel kurumun oluşturulması ve farklı ülkelerden seçilen (yani fiilen bağımsız olan) büyükelçilerin arabuluculuğudur (The Universal Peace

Organization of King George of Bohemia: A Fifteenth Century Plan for World Peace 1462/1464, 1964: pp. 95-96). Aynı zamanda, projede sayılan devletler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinin barışçı yolları önemli ölçüde Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'nın 33. Maddesinde belirtilen yollara (görüşmeler, arabuluculuk, pasifikasyon, tahkim, mahkeme yollarıyla) denk düşmektedir (Koretski, 1989: s. 225).

Desiderius Erasmus'un 'Bütün Dünya tarafından Yere Serilen ve Reddedilen Barış Şikâyeti' (İng. 'A Complaint of Peace Spurned and Rejected by the Whole World'; Lat. 'Querela Pacis undique gentium ejectae profligataeque'; 1517) risalesi tam bir 'Ebedi barış' projesi olarak düşünülemez; bu risale savaştan vazgeçmek için insanlığa pasifist bir çağrıdır. Ancak, orada da uluslararası adalet organlara yönlenme fikrini görebilmekteyiz: 'Ne de olsa, tüm anlaşmazlıkları kaldırabilecek ve uzlaştırabilecek makul tavsiyelerine sahip olan yasalar ve bilim adamları, saygıdeğer başrahipler (abbots) ve saygın piskoposlar vardır. Neden bu insanlar hakemler değildir? Bu hakemler önyargılı olsa bile, o zaman bile egemenler savaşın sonuçlarından daha az zarara uğrayacaklardır. En başarılı savaştan daha kötü olabildiği böyle kötü bir barış yoktur! İlk önce bir savaşın tüm gerektirdiğini hatırlayın ve sizin için barışın ne kadar yararlı olduğunu göreceksiniz.' (Andreeva ve Gulyga, 2003: s. 47).

Émeric Crucé'nin 'Yeni Cyneas veya Dünya Çapında Genel Barış ve Serbest Ticaret Kurmak için Fırsat ve Araçlarla ilgili Söylem: Günümüzün Hükümdarları ve Egemenlerine' (İng. 'The New Cyneas or discourse on the occasions and means for establishing general peace and free trade throughout the world: to the monarchs and sovereigns of the present day'; 1623) risalesi bir daha 'Ebedi barış' projesi olarak sayılabilmekteyiz (Andreeva ve Gulyga, 2003: s. 47). Bu risale kronolojik olarak Modern tarihin başına aittir. Fakat içerisinde adalet de dâhil olmak üzere uluslararası bir sistemin kurulması ile ilgili o güne dek gelen tüm fikirleri topladığı için bu risale, uluslararası yasal düzenle ilgili ortaçağ fikirlerinin karakteristik tonozu olarak sayılabilmektedir. Émeric Crucé, bu risalede tüm ülkelerin temsilcilerini bir araya getirip, bu ülkeler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesiyle ilgili olan sorunları çözecek uluslararası bir örgütün kurulması fikrini ileri sürmüştür (Crucé, 1972: pp. 17-18).

Orta Çağ, uluslararası adalet sisteminin oluşumunun özgün bir aşamasıdır. Fakat uluslararası adalet XIX. yüzyılın sonuna kadar hala büyük bir rol oynamıyordu. Uluslararası adalet hem uluslararası anlaşmaların amaçları arasında hem de uluslararası hukuk pratiğinde nadir bir misafiri idi. Bu, öncelikle onun uygulanmasının imkânlarının eksikliğinden kaynaklanıyordu: silahlı çatışmalar sona erdikten sonra barış antlaşmalarında bulunan af hükümlerine dayanılarak uluslararası adalet uygulanmıyordu. Her halükârda, uluslararası hukuk normlarına veya uluslararası anlaşmalara dayanarak, uluslararası adaleti uygulanmak kolay değildi. Mesele şu ki, uluslararası hukuk, yakın zamana kadar, saldırgan müdahaleyi yasaklamıyordu ve barışa ve insanlığa karşı suç işleyen kişilerin bireysel sorumluluğunu öngörmüyordu.

1.1.2. Modern Tarih

1.1.2.1. İmparatorun Hapsedilmesinin İlk İçtihadı

Savaş suçlarının tartışılmasının başlangıç noktası olan olay, önce Fransız Devrimi ve ardından Napolyon Bonapart diktatörlüğü sonucu başlayan ve 25 yıla yakın süren savaşların bilançosunu yapan Viyana Kongresi'ydi (1814-1815). Asıl ondan sonra, Fransız tahtında Bourbon Hanedanı'nın yeniden kazandırılmasından sonra, İngiliz makamları, yakalanan Napolyon'u Avrupa'dan uzak Güney Atlantik'te yer alan Saint Helena adasındaki Longwood ilçesinde hapsetmeye karar verdiler. Bu olay, yüzbinlerce insanın ölümü ve diğer suçlarla suçlanan eski imparatorun hapsedilmesinin ilk içtihadıydı. Ancak, onun davasının hiçbir duruşması yapılmadı ve Napolyon, ona bir savaş tutsağı gibi davranmak için hakkı olmadıklarını söyleyerek protesto etmiştir (Tarle,1939).

1.1.2.2. Uluslararası Adalet Divanı Kurulmasına İlişkin İlk Projeler

'22 Ağustos 1864 Cenevre Sözleşmesi' başlıklı, 'Karadaki Silahlı Kuvvetlerine Mensup Yaralıların Durumunun İyileştirilmesi' Sözleşmesi'nin ihlalleri nedeniyle suçlu olanları adalete teslim edebilmek için Uluslararası Kızılhaç Komitesi Başkanı Gustave Moynier'in uluslararası bir yargı organının kurulmasına konvansiyonu projesi (Fr. 'Bulletin international des Sociétés de secours aux militaires blessés'; 1872), uluslararası adalet divanının gelişiminin bir sonraki kilometre taşı oldu (Permyakov, 2000). Yaklaşık yarım milyon kişinin ölümüne yol açan Fransa-Prusya Savaşı'nın

(1870-1871) yıkımı bunun için itici faktörü oldu. Ancak ne yazık ki onun fikri, gerekli desteğiyle karşılanmadı, çünkü insanlar, daha çok monarşist devletlerin var olduğu çağında egemen bir ülkenin eylemlerinin kavuşturulduğunu düşünemezdi. Ancak, belli bir başarısızlığına rağmen Gustave Moynier'in önerisi Uluslararası Adalet Divanı'nın kurulmasına ilişkin doktrinin gerekçesinin ilk deneyiminden başka bir şey değildi ve bu divanın oluşturulması için uzun ve sebatlı bir mücadele alameti oldu.

İlk Uluslararası Adalet Divanı fikrinin etraflı bir gerekçeye dayandırılmış ve sağlamlığı açısından emsali görülmemiş bilimsel bir çalışma ise; 1881 yılında uluslararası adaletin kurucularından biri, bir Rus hukukçu L.A. Kamarovsky (1846-1912), tarafından savunulan 'Uluslararası Adalet Divanı' (İng. 'The International Court of Justice') doktora tezi oldu (Kamarovsky, 2007). Aynı yıl ayrı bir kitap şeklinde yayımlanan ve 1887 yılında Paris'te Fransızca olarak yayınlanan bu çalışma (Kamarovsky, 1887), daha sonra Batı'da benzer niteliğe sahip olan literatürü çok etkiledi ve onun hükümleri, Uluslararası Daimî Adalet Divanı'nın oluşturulmasında göz önüne alındı.

Ancak, daha önce bahsettiğimiz uluslararası hukuktaki olumlu eğilimlere rağmen, bu dönemin insanları isteyen sonuçlara ulaşamadı ve savaşların acımasızlığı devam etti.

1.2. 'SAVAŞ SUÇU' KAVRAMI

1.2.1. 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri

Pek çok kanlı savaş ile dolu olan yüzyıllardan geçildikten sonra, XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, uluslararası topluluğu, uluslararası hukuk kurallarının ihlallerini işleyen devletlerin liderlerinin eylemleri olduğunu fark etti. Bunu göz önünde tutularak, 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri'nde savaş yasaları ve geleneklerinin uluslararası hukuk düzeyinde kodifikasyonu, uluslararası hukuk kavramının 'savaş suçları' olarak biçimlenmesine yol açmıştır (Valeev ve Kurdyukov, 2010: s. 147).

Yukarıda belirttiğimiz sözleşmeleri, Rusya'nın inisiyatifiyle 1899 yılı Mayıs ayında ve Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) inisiyatifiyle 1907 yılında Lahey'de düzenlenen iki 'barış' konferansında kabul edildi.

26 Avrupa, Amerika ve Asya devleti (20 Avrupa ve 6 Avrupa dışı ülke: ABD, Meksika, Çin, Japonya, İran, Siyam) birinci Lahey Barış Konferansı'nın çalışmalarına katıldılar. Hollanda kraliçesi Wilhelmina, konferansın düzenlendiği yer olarak daha sonra uluslararası insancıl hukukun 'beşiği' haline gelecek olan küçük bir şehri önermiştir. Dünya bu konuda ona şükran borçludur.

Birinci konferansın sunucusu F.F. Martens (Rusya) tarafından hazırlanan sözleşmelerin projeleri ve belirli sorunlar için bulunan çözümler, genel olarak uluslararası hukuk için büyük bir önem arz ediyor. Birinci konferansın sonucunda 3 sözleşme ve 3 bildiri imzalandı. Sözleşmeleri, savaş kuralları ve hukukunu düzenlemekle sınırlı kalmış, çatışmalar sırasında sivil nüfusun korunmasına dair sınırlı hükümlere yer vermişti (Burns, 2007: p. 4). Bildirilerinde ise askerî harekâtların araçlarının sınırlandırılması hakkında konuşuldu:

- Balonlardan patlayıcı maddelerin atılma yasağı;
- Zehirli gazlarla mermilerin yasaklanması;
- 'Hollow-point' mermilerin yasaklanmasıdır (Valeev ve Kurdyukov, 2010: s. 159).

Her ne kadar yukarıda bahsedilen birinci konferansın sonuçları keskin bir olumsuz değerlendirmeye sahip olsa da; zaman, 1898'de Rusya'nın barışçı girişiminin, savaş kuralları ve ilkelerinin koyulması ile ilgili uzun bir yolun başlangıcı olduğunu kanıtladı. Kabul edilen uluslararası hukuk yasalarının geliştirilmesi, uluslararası bir mahkemenin kurulması ihtiyacı ve oluşturulmakta olan iki blok arasındaki (Rusya, Birleşik Krallık (BK), Fransa ve Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) antagonizmin aşılması sorunlarını gündeme getiren 1907 ikinci Lahey Barış Konferansı ise başlatılan çalışmanın devamı niteliğindeydi. İkinci konferansta katılımcı sayısı ise 44 devlete kadar arttı.

Büyük bir çalışma sonucunda, 18 Ekim 1907 tarihinde Nihai Senedi kabul edildi. Bu Nihai Senedi'nde uluslararası savaş hukuku kaynaklarıyla savaşın nasıl yapılması

gerektiğine dair bazı yasaklar belirlenmiştir (Sands, 2014: s. 36). Mesela, Sözleşmeye eklenen yeni 13 madde ile ve uçaklardan mermilerin ve patlayıcı maddelerin atılmasını yasaklayan bir bildiri ile 'insanlığa karşı suçlar' adı altında bir kavramın temelleri atılmıştır (Ulusoy, 2008: s. 10).

1899 ve 1907 yılında kabul edilen Sözleşmelerin, bir çeşit savaş sürdürmesinin kuralları olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ancak bu alanda ilerleme istenen sonuçları getirmemiştir. Nihai Senedinin kabul edilmesinden yedi yıl sonra, I. Dünya Savaşı başladı...

1.2.2. I. Dünya Savaşı (1914-1918)

Fakat asıl Avrupa'ya yayılan ve insanlık için 10 milyon kişinin ölümüne ve 20 milyon kişinin de sakat kalmasına mal olan I. Dünya Savaşı'nın kâbusundan ve daha önce bahsedilen sözleşmelerde belirlenen ilkelerin yaygın ihlallerinden sonra ve düşmanlıkların sona ermesinden sonra bir Uluslararası Mahkemenin kurulması fikrini yeniden canlandırılmıştır.

1.2.2.1. Barış Kararnamesi

I. Dünya Savaşı; kitlesel imha tekniği ile modern savaşların aşırı bir tehlikesini göstermiştir. Bu nedenle daha Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nden önce dünya kamuoyunun baskısı altında, devletlerin savaşlara başvurma hakkını en azında asgari düzeye kadar kısıtlanmak için çekingen girişimlerde bulunuldu. Ancak saldırgan savaşın ulusların yaşamından tamamen ortadan kaldırılması için kararlı bir mücadele başlatan, ilk ve en önemli belge Bolşevik lider V.I. Lenin tarafından yazılan Barış Kararnamesi'ydi (Lebedeva, 1975: s. 5). Barış Kararnamesi, saldırgan savaştan vazgeçme ilkesini ilan ederek ve onu 'insanlığa karşı en büyük suç' olarak kabul ederek tarihinde yeni bir çağ; 'barış ve uluslararası güvenlik mücadelesi çağı' açmıştır.

1.2.2.2. Paris Barış Konferansı: Versay Barış Antlaşması (28 Haziran 1919)

Barış mücadelesinin bir sonraki aşaması, 18 Ocak 1919 tarihinde Paris'te I. Dünya Savaşı'nın sonuçları üzerinde çalışmalarına başlayan Paris Barış Konferansı'ydı. Bu konferans, Üçlü İtilaf'tan yana savaşan veya İttifak Devletleri'ne savaş ilan eden Avrupa, Amerika ve Asya'nın 27 ülkesinin heyetleri ve bir dizi tarafsız

ülke temsilcileri katıldığı temsili bir uluslararası forumdu. Ancak en önemli siyasi kararlar, konferansın çalışma organları tarafından ve genel oturumlarında değil denen Onlar Konseyi'ni oluşturduğu beş önde gelen galip devletin yüksek düzey temsilcilerinden oluşan ve daha sonra Beşler Konseyi'ne (25 Mart 1919 tarihinden bu yana Dışişleri Bakanları olmadan) dönüştürülen dar bir çemberi içinde alınmaktaydı. Japonların daha çok Pasifik Kıyıları sorunları ile ilgilendikleri ve İtalya'nın beş'in güçlerinin geri kalanlarıyla kıyaslandığında küçük bir ortak olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, kilit siyasi sorunlara ilişkin ana kararlar, üç büyük gücün – ABD, BK ve Fransa'nın – tutumlarına bağlıydı. Başkan Woodrow Wilson ABD'yi, Başbakan David Lloyd BK'yı ve Başbakanı Georges Clemenceau Fransa'yı temsil ettiler (Borisov vd., 2012: s. 12-13).

Konferansta karşılıklı olarak kabul edilebilen çözümlerin hazırlanması ve uyumlaştırılması üzerinde sıkı bir çalışma başlandı. Bazı konuların tartışılması özel olarak oluşturulan komisyonlarda gerçekleştirilmekteydi. Örneğin; 25 Ocak 1919 tarihinde 'Savaşın Başlatanlarının Sorumluğu ve Cezaların Uygulanması'na ilişkin özel bir Komisyonu (İng. 'Commission on the Responsibility of the Authors of the War and on Enforcement of Penalties') kuruldu ('Commission on the Responsibility of the Authors of the War and on Enforcement of Penalties', 1920: pp. 95-154). Komisyon tarafından dikkate alınmış konular arasında, savaşın başlatılmasından suçlu bulunan kişilerin sorumluluğu konusu özel bir ilgi toplamaktadır (Volchkevich, 2009: s. 75-76). Komisyon, dört devletin Türkiye, Bulgaristan, Almanya ve Avusturya'nın saldırganlık politikası izleyerek savaş ilan ettiğini saptadı ve savaşı Avrupa'da barışa karşı bir komplo olarak niteledi.

Komisyon çalışmalarının en önemli diğer sonuçlarından bazıları şunlardır:

1. Komisyon; günümüzde savaş suçu olarak adlandırdığımız savaş yasaları ve geleneklerinin ihlalleri ve bugün insanlığa karşı suçlar dediğimiz insanlığın temel yasalarının ihlalleri arasında net bir çizgi çizmiştir;
2. Komisyon, bir kişinin resmi pozisyonunun, hatta çok yüksek bir pozisyonunun (örneğin, bir devlet başkanı pozisyonu), bu kişiyi sorumluluktan korumak için neden teşkil etmediği sonucuna varmıştır;

3. Komisyon, varsayılan dokunulmazlık ve özellikle de devlet başkanının dokunulmazlığı meselesini incelemiştir;
4. Komisyon; yüce otorite sahibi olan kişilerin, hesaba çekilmesinde, canice eylemlerin yapılmasında suçlu olan astların sorumluluğundan muaf tutulmadığını açıkça belirtmiştir (Volchkevich, 2009: s. 75-76).

Buna ek olarak komisyona göre; savaş suçluları farklı ülkelerin vatandaşları olduğundan ve ilgili yetkililerin verdiği canice emirlerin birçok ülkenin askerlerini etkilediğinden dolayı mahkeme hükümlerinin verilmesi için özel bir uluslararası mahkemenin görevlendirilmesi gerekmekteydi (Kibalnik, 2003: s. 221). Komisyon; ABD, BK, Fransa, İtalya ve Japonya (her birinden 3 yargıç), Belçika, Çekoslovakya, Romanya, Sırbistan, Portekiz, Polonya ve Yunanistan (her birinden 1 yargıç) tarafından atanan yargıçlardan mahkemenin kurulmasını önermiştir.

Komisyon ilgili maddelerin projeleri hazırlayıp yukarıdaki hükümlerinin Versay Barış Antlaşması metnine dâhil edilmesini önerdi. Ancak Almanya ile 27 Müttefik ve ortak devlet arasında imzalanan 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Anlaşması'nın son metnine, Komisyon'un önerilerinin bir kısmı dâhil edilmemiştir. Bununla birlikte Komisyon'un yargıları Versay Anlaşması'nın bazı maddelerini etkilemiştir. Örneğin; 227. ve 228. Maddelerde tarafların yükümlülüklerini belirtilmiştir:

1. 'Uluslararası ahlak ve antlaşmaların kutsal gücüne karşı ağır bir suçun işlenmesiyle suçlu bulunan Alman İmparatoru ve Prusya Kralı II. Wilhelm'in davasının açık olarak bakılması için özel bir uluslararası mahkeme düzenlemek (Friedensvertrag von Versailles, 1919);
2. Hollanda Hükümetine II. Wilhelm'in mahkemesine iade talebi ile başvurulmak;
3. 228. Madde; Müttefik devletlerin savaş yasaları ve geleneklerini ihlal edilenleri ceza mahkemelerine çekmek hakkı tanınmıştır. Bu amaçla Alman Hükümetinin, Müttefiklere savaş yasaları ve geleneklerini ihlal etmekle suçlanan herhangi kişileri vermesini ve gerekli bilgi ve belgeleri vererek her şekilde soruşturma yapılmasına yardımcı olmasını öngörülmüştür.

Ayrıca anlaşmanın 229. Maddesi, birkaç devletlere karşı suçlar işlenmesi durumunda bu devletlerin askeri hâkimlerinden oluşturulan 'karma komisyonlar'

tarafından sanıkları yargılanacağını belirtmiştir (Friedensvertrag von Versailles, 1919).

Benzer hükümler Saint-Germain, Neuilly ve Trianon Barış Antlaşmalarında da yer aldı (Korovin, 1924: s. 107-131).

Ancak Versay Barış Antlaşması'nın bu hükümleri, birkaç nedenden dolayı pratikte uygulanmamıştır:

1. 227. Maddenin hükümlerine gereğince; İmparator II. Wilhelm suçundan davaya kamu bakma için özel bir uluslararası mahkeme uluslararası hukuku değil uluslararası siyasetin en yüksek ilkelerini kılavuz edinmek gerekmekteydi. Bu nedenle özel bir uluslararası mahkeme yasal değil politik bir araç olacaktı. 1918 yılı Kasım ayından itibaren kendi topraklarında eski İmparatoru saklayan Hollanda Hükümeti, asıl önümüzdeki mahkemenin siyasi niteliğinden dolayı imparatorun iade edilmesini reddetti. II. Wilhelm, Hollanda hukukuna göre cezayı gerektirmeyen siyasi suçlarla itham edildi.
2. 228. Maddenin öngördüğü Üçlü İtilaf devletlerinin savaş suçlularını kovuşturma hakkı ve Almanya'nın bu kişileri iade etme görevi pratikte Almanya'daki tüm siyasi kamplarda tüm toplumsal katmanların muazzam direnişiyle karşılaşmıştır. Müttefiklerin 935 Alman vatandaşının iadesine ilişkin taleplerini, tutuklamaya ve iade etmeye hazır olan yetkililerin arayıp bulmasının olanaksızlığı nedeniyle reddedildi. Buna Alman İmparatorluğu Ceza Kanunu'nun (Alm. 'Strafgesetzbuch') 9. Maddesi; vatandaşlarının ceza kovuşturulması ve cezalandırılması için yabancı bir ülkeye iade edilmesini yasaklaması da yardımcı olmuştur (Rabtsevich, 2007: s. 56-60).

Bunun yerine, Almanya Adalet Mahkemesi sadece 12 davada denilen gösteri Leipzig Duruşmaları düzenledi, diğer duruşmalar ise durduruldu (Mullins, 1921). Almanya Adalet Mahkemesi, yapılan duruşmaların sonuçlarına dayanarak 9 hüküm verdi, 6 sanık beraat edildi ve ulusal Alman Ceza Kanunu uyarınca suçlar işleyen 6 kişiyi mahkûm edildi.

Bir yandan 1919 tarihli Versay Barış Antlaşması'nın hükümlerinin uygulanmasına ilişkin usul düzeni ve diğer yandan savaş suçlarının belirli unsurlarını

formüle eden, uluslararası hukuk normlarını belirli kurallara bağlayan uluslararası hukuk belgelerinin eksikliği ile ilgili yasal düzenlemenin dezavantajları o zaman da Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) kurulmasını olanaksız kıldı.

Ancak bu açık başarısızlığa rağmen anlaşmanın, devlet başkanının ceza kovuşturulmasına ve özel bir uluslararası mahkemeye verilmesine, barışa ve insanlığa karşı suçlardan suçlu olanların ceza kovuşturulmasına da ilişkin normları içeren ilk uluslararası yasal doküman olduğu değişmez bir gerçektir.

Bunun yerine, Almanya Adalet Mahkemesi sadece 12 davada denilen gösteri Leipzig Duruşmaları düzenledi, diğer duruşmalar ise durduruldu (Mullins, 1921). Almanya Adalet Mahkemesi, yapılan duruşmaların sonuçlarına dayanarak 9 hüküm verdi, 6 sanık beraat edildi ve ulusal Alman Ceza Kanunu uyarınca suçlar işleyen 6 kişiyi mahkûm edildi.

1.2.2.3. Milletler Cemiyeti

Kuşkusuz anlaşmanın yaratılmasının deneyimi ve hükümlerinin uygulanmasında karşılaşıldığı zorlukları, sonraki uluslararası ceza yargı mekanizmalarının oluşturulmasında göz önüne alınmış. Örneğin, bunlar bir derecede uluslararası bir örgütü Milletler Cemiyeti'nin (İng. League of Nations; MC) oluşturulması zamanında – ABD 28. Başkanı Woodrow Wilson tarafından yaratılan yeni bir uluslararası düzenin sürdürmesinin bir aracı ve garantörü – göz önünde alınmış.

Woodrow Wilson 1919 yılı Ocak ayında Paris Barış Konferansı'nın ilk genel oturumlarından birinde MC'nin kurulması ile ilgili fikirlerini anlattı. Ona göre MC, uluslararası ilişkilerin ana düzenleyicisi rolünü üstlenmeli ve işbirliği ile çatışmaların barışçıl çözümü ve herhangi bir saldırganlığa karşı koymak için tüm dünya ülkelerini birleştiren evrensel bir organizasyon olmalıydı. W. Wilson bu konuya birinci derecede önem vererek MC Misakı'nın hazırlanmasına ilişkin özel bir komisyona şahsen önderlik etti. 26 Nisan 1919 tarihinde komisyon çalışmalarının tamamlanmasından sonra Misakı resmi olarak Paris Barış Konferansı'nda kabul edildi. W. Wilson, mağlup edilen devletleri hükümleriyle ilişkilendirmek için İttifak Devletleri'ne barış

antlaşmalarının ayrılmaz bir parçası olarak onun dâhil edilmesinde ısrar etti (Kleimenova ve Sidorov, 1995).

MC Misakı 26 maddeden oluşuyordu. Sadece örgütün çalışmalarını yöneten kurallar değil, aynı zamanda MC'ye katılan tüm ülkelerin uluslararası ilişkilerde kılavuz edinmesi gereken temel ilkeleri de içeriyordu. Misakın giriş bölümünde, devletlerin barış ve güvenliğinin sağlaması adına adalet, onur ve uluslararası hukuk kurallarının temelinde karşılıklı ilişkiler kurmak, uluslararası anlaşmalardaki yazılı emirlere sıkı bir şekilde uymak ve savaşa başvurmamak yükümlülükleri ilan edilmişti. Misakın 8. Maddesinde, uluslararası güvenliği sağlamak için en önemli koşullardan biri olarak genel ve tam silahsızlanma ilan edildi:

'Cemiyet Üyeleri, barışın sürdürülmesi için, ulusal silâhların, ulusal güvenlikle ortak bir eylemin gerekli kıldığı uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesiyle bağdaşabilecek en düşük düzeye indirilmesi zorunluluğunu kabul ederler' (The Covenant of the League of Nations. ARTICLE 8, 1924).

Bu maddede ayrıca, I. Dünya Savaşı sırasında kimyasal ajanların kullanımının mahvedici tesiri akılda tutularak şu vurgulandı:

'Cemiyet Üyeleri, silâhların ve savaş gereçlerinin özel girişimce yapımının büyük sakıncalara yol açtığı görüşüyle; Konseyi, Cemiyet Üyelerinin güvenliklerine yetecek silâhlarla savaş gereçlerini kendileri yapamayan Cemiyet Üyelerinin gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak, bunun yol açacağı kötü sonuçların önüne geçebilecek önlemleri salık vermekle görevlendirirler' (The Covenant of the League of Nations. ARTICLE 8, 1924).

Misak ayrıca; silâh ve cephane ticareti, kadın ve çocuk ticareti, afyon ve buna benzer zararlı maddelerin alım-satımının yanı sıra, hastalıkların önlenmesi ve bunlarla sorunlu bölgelerde savaşma ile ilgili konularda devletlerin işbirliğini öngördü ve düzenledi (The Covenant of the League of Nations. ARTICLE 23, 1924).

10. maddenin ise Misakta özel bir yeri vardır. Madde; egemenlik, toprak bütünlüğü ve herhangi bir saldırganlığa karşı toplu mücadelenin karşılıklı güvencesinin ilkelerini içeriyordu:

'Cemiyet Üyeleri, bütün Cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve şimdiki siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermekle ve bunları dışarıdan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı korumakla yükümlenirler. Saldırı, saldırı tehdidi ya da tehlikesi durumunda Konsey, bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak yolları belirtir' (The Covenant of the League of Nations. ARTICLE 10, 1924).

Böylece MC Misakı, askeri çatışmalar patlak vermeden önce, sırasında ve çatışmaların sona ermesi sonrasında ülkelerin ilişkilerini düzenleyen ilk uluslararası belge oldu. İçeriğinde ortaya atılan fikirler, bugüne kadar barış ve güvenliğin sağlanması adına tüm ülkelerin özel dikkatini gerektirmektedir.

1.2.2.4. Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına ve Milletlerarası Ceza Mahkemesi Kurulmasına İlişkin Sözleşmeler

Fransız Hükümeti, Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesinin kabul edilmesi için MC Konseyi'ne bir temel olarak görevi yapabilecek ilkeleri içeren bir muhtıra gönderdi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği de, bu sözleşme hazırlanmasından sorumlu Uzmanlar Komitesi'ne katıldı. Sözleşmenin projesi, 1-16 Kasım 1937 tarihinde MC'nin inisiyatifiyle Cenevre'de düzenlenen uluslararası bir konferansında hazırlandı (Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, 1937); aynı zamanda 30 Kasım 1937 tarihinde imzaya açılan Milletlerarası Ceza Mahkemesi kurulmasına ilişkin Sözleşme da hazırlandı (Comissário Afonso, 2004: p. 13).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra 9 Ekim 1934 tarihinde Marsilya şehrinde Yugoslavya Kralı I. Aleksandar Karacorceviç'in ve Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou'nun öldürülmesinden sonra, Hırvat milliyetçileri tarafından; bireylerin cezai sorumluluğa çekilmesi amacıyla uluslararası bir mahkeme kurmak için 1934 yılı Aralık ayında bir sonraki girişimde bulunuldu (Blishchenko ve Zhdanov, 1975: s. 89). Fransız Hükümeti, terörizmin önlenmesi ve bastırılmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesinin kabul edilmesi için MC Konseyi'ne yapılabilecek temel görevlerin ilkelerini içeren bir muhtıra gönderdi. SSCB de, bu sözleşmenin hazırlanmasından sorumlu Uzmanlar Komitesi'ne katıldı. Sözleşmenin projesi, 1-16 Kasım 1937 tarihlerinde MC'nin inisiyatifiyle Cenevre'de düzenlenen uluslararası bir konferansta hazırlandı (Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, 1937); aynı

zamanda 30 Kasım 1937 tarihinde imzaya açılan Milletlerarası Ceza Mahkemesi kurulmasına ilişkin Sözleşme da hazırlandı (Comissário Afonso, 2004: p. 13).

Belirttiğimiz sözleşmelerden birinci olan, terör eylemi için cezai sorumluluğun uluslararası yasal dayanağını oluşturdu; terör eylemi olarak 'bir devlete yönlendirilen ve belli kişilerin ya da kişi gruplarının veya genel kamuoyunun zihninde terör hali yaratmaları hedeflenen ya da hesaplanan suç eylemleri'ni tanımladı (Saul, 2005: p. 61). Sözleşme ayrıca; katılımcılar tarafından terör eylemi gerçekleştirenlerin iade edilmesi, ulusal mahkemelerinde cezalandırılmaları veya bu amaçla UCM'ye teslim edilmeleri yükümlülüğünün kabul edilmesini öngördü (Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, 1937).

Milletlerarası Ceza Mahkemesi kurulmasına ilişkin Sözleşmeye gelince hem talep edilen hem talepte bulunan devletin bu sözleşmeye taraf olması şartıyla 'sanıklar ya devleti tarafından kendi mahkemelerinde yargılanabilmekte ya da iade talebinde bulunma hakkına sahip olan devlete veya UCM'ye teslim edilebilmekteydi'. Buna ek olarak, sözleşme-mahkeme bileşiminin oluşturulması düzeni, hâkimlerin statüsü, mahkemenin bulunma yeri, karar verme prosedürü ile ilgili kurallar içermekteydi.

Her iki sözleşme sınırlı yargı yetkisiyle UCM'nin faaliyetleri için uluslararası yasal bir dayanak oluşturmuştur. Fakat II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve MC'nin dağılmasından dolayı anlaşmaların hiçbiri yürürlüğe koyulmadı. Ancak bunların hazırlaması tecrübesi ve yasal inovasyonları; II. Dünya Savaşı'ndan sonra Mihver Devletleri'nin ana savaş suçlularının adil ve hızlı yargılanması ve cezalandırılması için kurulan Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi'nin (NUACM) ve aynı amaçla Uzak Doğu'daki ana savaş suçluları için kurulan Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi'nin (Tokyo Savaş Suçları Mahkemesi; UDUACM) faaliyetlerinin yasal dayanakları oluşturulurken dikkate alınmıştır.

1.3. ASKERİ MAHKEMELERİNİN OLUŞUMU

1.3.1. II. Dünya Savaşı (1939-1945)

1.3.1.1. '4 Özgürlük'

Savaş suçlarının soruşturmasını yapan özel kuruluşların faaliyetlerinin, yasal dayanaklarının oluşturulmasına bir başka itici güç olan bir olay II. Dünya Savaşı'ydı.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Lahey ve Cenevre Sözleşmeleri tarafından koyulan savaş yasalarının ve geleneklerinin Naziler tarafından ihlal edildikleri öğrenildiğinde Müttefik Devletler resmi notlar, uyarılar ve bildiriler vermeye başladılar. Örneğin, ABD 32. Başkanı Franklin D. Roosevelt 6 Ocak 1941 tarihinde ABD Kongresi'ndeki konuşmasında 'dört temel özgürlüğe' – ifade özgürlüğü, tapınma özgürlüğü, yoksulluk çekmeme özgürlüğü ve dünyanın herhangi bir yerinde korkudan uzak yaşama özgürlüğüne – dayalı geleceğin vizyonunu belirtti (Franklin D. Roosevelt's January 6, 2018 marks the 77th anniversary of Franklin D. Roosevelt's 'Four Freedoms' speech). Konuşması uluslararası toplumda insan haklarının kilit önemi hakkında güçlü açıklamalardan biriydi.

1.3.1.2. Atlantik Bildirisi (14 Ağustos 1941)

Buna ek olarak, Franklin D. Roosevelt ve BK Başbakanı Winston Churchill 14 Ağustos 1941 tarihinde Atlantik Bildirisi olarak bilinen ortak bir deklarasyonda ortak askeri çabaların hedeflerini tartıştılar. Bildiride savaş sonrası dünya düzenine ilişkin ilkeler doğrulandı. Bu ilkeler arasında, 6. Madde insan haklarının önemini vurgulamıştır:

'*Nazi istibdadı çöktükten sonra, her ulusa kendi sınırları içinde güvenle yaşama imkânları sağlanacak ve bütün memleketlerin insanları korku ve ıstıraptan uzak olacak bir surette yaşama imkânlarına kavuşturulacaktır'* (1941: The Atlantic Charter).

SSCB Hükümeti de, daha önce tarihte bilinen her şeyi aşan Nazilerin vahşetine ve bu suçların düzenleyicileri ve icracılarını cezalandırma kararlılığına değinen deklarasyonlar, notlar vermekteydi. Böylece, kalıcı bir barış ile savaş suçlularının

cezalandırılması arasındaki ayrılmaz bir bağlantı, 4 Aralık 1941 tarihli Sovyet-Polonya Dostluk ve Yardım Paktı'nda kuruldu (Lebedeva, 1975: s. 9).

1941 boyunca Atlantik Bildirgesi ve ondan sonraki bildiriler ve deklarasyonlar, tüm Avrupa müttefiklerinden onay aldılar. Bu onayı 1 Ocak 1942 tarihli 'BM Bildirgesi' izledi. Buna göre 26 ülke tarafından, Alman-İtalyan-Japon Mihverine karşı bir ittifak kuruldu (Weissbrodt vd., 2001).

1.3.1.3. St. James Deklarasyonu (13 Ocak 1942)

Uluslararası Ceza Mahkemelerin yasal dayanağının oluşturulmasının bir sonraki aşaması, 13 Ocak 1942 tarihinde Londra'da yayınlanan savaş suçlarının soruşturulması ve suçluların yargılanmasını amaçlayan St. James Deklarasyonu'ydu. Sürgünde bulunan Belçika, Çekoslovakya, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Yugoslavya, Yunanistan ve Özgür Fransa Hükümetleri ve ABD ve BK Hükümetlerinin temsilcileri orada; 'kitlesel sürgün ve sivil halkın öldürülmesi, rehinelerin idam edilmesi, acımasız zulüm gibi suçlardan suçlu ve sorumlu olanların örgütlü adalet yoluyla cezalandırılmasının (suçların emirleriyle, şahsen veya herhangi bir biçimde suç ortaklığıyla işledikleri gerçeğine bakılmaksızın)' deklarasyonu imzalayan ülkeler için savaşın ana hedeflerinden biri olduğunu bildirdiler (Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında Sovyet-Fransız ilişkileri. 1941-1945: Belgeler ve Materyaller, 1983). Müttefikler bu Deklarasyon ile ayrıca BM Savaş Suçlarını Soruşturma Komisyonu'nun kurulmasını da öngörmekteydiler (Ulusoy, 2008: s. 12).

1.3.1.4. Moskova Deklarasyonu (1 Kasım 1943)

Naziler tarafından işgal edilen 9 ülkenin hükümetleri; 1942 yılı Temmuz ayının sonunda sayısız suçtan suçlu bulunanlara bir ciddi uyarı daha yapmak için SSCB, ABD, BK ve Vatikan'a bir çağrıda bulundu. Buna karşılık olarak, Franklin D. Roosevelt 21 Ağustos'ta yaptığı bir açıklamada: 'İşgalciler, kısa bir süre sonra, baskı altında tuttukları ülkelerde yasalar karşısına çıkacakları ve eylemlerinden sorumlu olacakları için korksunlar' dedi (Documents on American Foreign Relations, 1944). Bu durumda, ana savaş suçlularından değil belli bir coğrafi yere bağlı suçlar işleyen bireylerden söz edilmekteydi.

SSCB'nin, işgal altındaki 9 ülke liderlerinin çağrısına yanıtı gelince, 14 Ekim 1942 tarihinde V.M. Molotov tarafından Çekoslovakya orta elçisi Zdeněk Fierlinger'e ve SSCB'de bulunan Özgür Fransa'nın temsilcisi Roger Garreau'ya SSCB hükûmetinin bildirisi iletildi. Orada ilk defa, ana savaş suçlularını cezalandırmak için UCM'nin kurulması fikri ortaya atıldı (Lebedeva, 1975: s. 12).

SSCB hükümetinin ana savaş suçlularının yargılanmasına yönelik özel bir UCM'nin oluşturulması önerisi, ne Washington'da ne Londra'da desteklendi. ABD Hükümeti, 1945 yılı başına kadar Nazi liderlerinin idamının siyasi bir karar temeli üzerinde yapılması gerektiği konusunda Londra ile anlaşmaktaydı.

12 Ekim 1943 tarihinde SSCB; ABD ve BK Dışişleri Bakanları'nın Moskova Konferansı arifesinde, Winston Churchill faşistlerin vahşetin işlendiği yerlere iadesi ve işgalcilerin kurbanı olan ülkelerin yasalarına göre yargılanmasına ilişkin bir deklarasyon yayınlanması için Josef Stalin ve Franklin D. Roosevelt'e teklifte bulundu. Aynı zamanda, BK Başbakanı projesinde deklarasyonun belli bir coğrafi yere bağlı olmayan suçlar işlediği ana savaş suçluları için geçerli olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle, 25 Ekim'de SSCB tarafından önerilen, ana savaş suçlularının Müttefik Devletlerin hükümetlerinin ortak kararı ile cezalandırılmasını öngören bir değişiklik yapılması çok önemliydi (Vatanseverlik Savaşı Sırasında Sovyetler Birliği'nin Dış Politikası: Belgeler ve Materyaller, 1946). Bu formülasyon; SSCB'nin önerdiği gibi mahkemenin yardımıyla veya ABD ve BK'nın hükümetleri tarafından araştırılan bir idari işlem sonucu olarak, cezalandırma biçimini önceden belirlememiştir. Fakat bu sorun prensip olarak çözüldü; konferansı sırasında mutabık kalınan savaşın ardından savaş suçluların ve insanlığa karşı suç işlenmiş olanların aktif bir biçimde cezalandırılmasına ilişkin Moskova Deklarasyonu metni 1 Kasım 1943 tarihinde imzalandı (Ulusoy, 2008: s. 12). Bu bağlamda ayrıca Almanya'da Nazizmin, Japonya'da militarizmin ve İtalya'da da faşizmin tasfiyesi kararlaştırıldı (Yılmaz, 2010: s. 115).

1.3.1.5. Morgenthau Planı ve John Simon Memorandumu

1944 yılı Eylül ayında Québec'de ABD Başkanı ve BK Başbakanı dikkatine Nazi liderlerinin 2 seçenek cezasını sunuldu: Amerikan seçeneği – Morgenthau Planı ve İngiliz seçeneği – John Simon Memorandumu (İng. 'Major War Criminals'). Her

ikisinde, bu sorunun yargısız bir çözümü fikrini savunulmuştur. ABD ve BK temsilcileri her iki seçenek üzerinde anlaşıp suçların yönetilmesi veya yaptırılması için sorumluluğu herkesçe tanınan 50 veya 100 kişinin bir listesini tutmak gerektiği sonucuna vardılar (Foreign Relations of the United States, 1944). Ancak Josef Stalin, uluslararası ceza mahkemesinin kararına uyarınca savaş suçlularının cezalandırılması konusunda kararlı bir şekilde ısrar etmekteydi.

1.3.1.6. Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945)

4-11 Şubat 1945 tarihinde düzenlenen Yalta Konferansı'nda, ülkelerin tutumları değişmedi, sadece bir istisna vardı: Franklin D. Roosevelt, Nazi liderlerini yargılanmayı kabul ederek, 'mahkeme prosedürünün çok yasal olmaması' ve 'her koşulda, muhabirler ve fotoğrafçıların mahkemeye sokulmaması' gerektiğini bildirip belirsiz bir tutum aldı (1941-1945 Büyük Vatanseverlik Savaşı Sırasında Uluslararası Konferanslarında Sovyetler Birliği: Belgelerin Kitabı, 1945).

SSCB'nin Batı müttefikleri o kadar uzun bir süre SSCB'nin Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması fikrine yanaşmakta, çünkü galip devletlere Alman liderlerin yargılanması için gerekli yasal bir dayanağı garanti edilmeyeceğinden korkmaktaydı.

Bu tür 'ıvır zıvır', 'Show trial' düzenlenmesinde geniş tecrübeye sahip olan J. Stalin'i mahcup etmemekteydi. Stalin, sanıkların çenelerini nasıl kapatacağını ve gerekli tanık ifadelerini nasıl alacağını bilmekteydi. Aynı zamanda Kremlin, Nazi liderlerinin basit bir kurşuna dizilmesini tatmin etmeyecek olan Sovyet kamuoyuna itibarı edemezdi. Askeri bir zafer, açık oturum halindeki mahkemede Hitler faşizminin ahlaki ve politik yenilgiye uğratılmasıyla tamamlanmak gerekliydi.

1.3.1.7. San Francisco'daki Toplantı (3 Mayıs 1945)

Savaşın sonlarına daha yakın, önde gelen ABD'li siyasetçiler gene de Nazi işgalcileri üzerinde uluslararası ceza mahkemesinin amaca uygunluğu şuuruna vardılar; Franklin D. Roosevelt de bakış açılarını takdir etti.

Franklin D. Roosevelt'in ölümünden sonra, yeni ABD başkanı Harry S. Truman, Nazi liderlerinin cezalandırılması konusunda önceki başkanın çizgisi devam etti. Onun verdiği görevle 3 Mayıs 1945 tarihinde San Francisco'daki SSCB, ABD ve BK'nın

Dışişleri Bakanlıklarının bakanlarının toplantısında, SSCB ve BK Dışişleri Bakanları V.M. Molotov ve Anthony Eden'e Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Savcılar Komitesi'nin kurulmasına ilişkin anlaşmanın projesi verildi (Lebedeva, 2010). Bu projede savaşın ana suçlularının yanı sıra Nazi örgütleri – Gestapo, SS (Schutzstaffel) vb. – yargılanmasını öngörülmüş. Bu örgütler suçlu olarak kabul edilirse, suçluluğunun kanıtlarının varlığına bağlı olmadan üyelerinden herhangi biri mahkûm edilebilirdi. Müttefik Denetim Konseyi'ne (İng. 'Allied Control Council'; SSCB, ABD, BK ve Fransa) katılan her bir devletten bir temsilci mahkemeye girmeliydi. Sanıkların savunma haklarının temel garantilerine uyularak duruşmanın sadeleştirilmiş bir usulde yapılması önerildi.

1.3.1.8. Londra Antlaşması (8 Mayıs 1945)

Nihayet bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulması fikri ABD, BK, SSCB ve Fransa'nın 8 Mayıs 1945 tarihinde imzaladığı 'Avrupa Mihver Devletleri Büyük Savaş Suçlularının Kovuşturulması ve Cezalandırılmasına' ilişkin Londra Antlaşması ile hayata geçmiştir ve 'Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nü içermiştir (Beyazit, 2011: s. 328).

Daha sonra Avustralya, Belçika, Çekoslovakya, Etiyopya, Danimarka, Haiti, Hindistan, Hollanda, Honduras, Lüksemburg, Norveç, Panama, Paraguay, Polonya, Yeni Zelanda, Yugoslavya, Yunanistan, Uruguay ve Venezüella bu sözleşmeye katıldı.

Mahkemenin yetki alanına giren suçlar, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 6. Maddesinde, savaş suçları, barışa karşı suçlar, insanlığa karşı suçlar ve komplo suçları olmak üzere dört grup halinde sayılmıştır.

Ayrıca, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü de:

1. Suçların, işlendiği ülkenin iç hukukunun ihlali olup olmadığına bakılmaksızın, mahkemenin yargı yetkisine barış ve insanlığa karşı suçlar, savaş suçlarını atıfta bulunup faaliyetlerinin maddi ve yasal dayanaklarını belirledi. Mahkeme, Mihver Devletlerinin çıkarları doğrultusunda hareket eden ve bu suçları işleyen kişileri yargılama ve cezalandırma hakkına sahipti.

Mahkeme, bu suçlar için, failin ölüm cezası veya diğer haklı kabul ettiği cezalara çarptırılması hakkı vardı;

2. Mahkemenin faaliyetlerinin örgütsel ve yasal (adli) dayanaklarını belirledi: Mahkeme Başkanının, yargıçların atanması ve değiştirilmesi prosedürü ve masraflarının finanse edilmesi prosedürü de dâhil olmak üzere faaliyetlerinin organizasyonuna ilişkin diğer genel sorular;
3. Sanıklar için usul garantiler, delil, kanıtlamalar ve mahkeme usulü hakkında genel hükümler, mahkemeye katılımcıların hakları ve yükümlülükleri, karar ile ilgili genel hükümler de dâhil olmak üzere, mahkemenin faaliyetlerinin usul ve yasal (yargısal) dayanaklarını belirledi (Mihver Devletlerinin Ana Savaş Suçlularının Yargılanmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin 08 Ağustos 1945 Tarihli Anlaşma, 1955: s. 163-171).

1.3.1.8.1. Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi

9 Ekim 1945'ten 1 Ekim 1946'a kadar Berlin'de sadece örgütsel ve idareli toplantıların düzenlenmesi amacıyla ve Nürnberg'de üst düzey savaş suçlularına karşı açılan ceza davasının esas olarak incelenmesi için düzenlendiği mahkemenin oturumları, Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi tarihi adını aldı. Mahkemeye verilen 24 ana savaş suçlusundan 12'si ölüm cezasıyla, 3 sanığı müebbet hapisle ve 4'ü ise 10 ile 20 yıl arasında değişen hapis cezalarıyla cezalandırırken, 3 sanığa beraat kararı verdi (Sav, 2015: s. 66).

Bu mahkemede ilk defa büyük bir devletin liderleri, uluslararası toplum tarafından, barış ve insanlığa karşı suç teşkil eden eylemleri gerçekleştirebilmek için komplo kurmak veya bu suçların işlenmesine sebep olmaktan yargı önünde suçlanmaktaydı.

1.3.1.8.2. Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi

Bir başka savaş sonrası uluslararası adalet organı, ABD Uzak-Doğu komutanı General Douglas MacArthur'un emriyle 24 Temmuz 1945 tarihli Potsdam Bildirisine, 2 Eylül 1945 tarihli Japonya'nın teslimiyet belgesine ve 26 Aralık 1945 tarihli Moskova Konferansı'nın kararlarına uyarınca 19 Ocak 1946 tarihinde Tokyo'da kurulan UDUACM'ydı.

Mahkemenin kurulmasına dair 'Uzakdoğu'daki Savaş Suçlularının Yargılanması ve Cezalandırılması'na ilişkin bir kararı SSCB, Çin, ABD, Kanada, BK, Fransa, Hollanda, Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından imzalandı; daha sonra Hindistan ve Filipinler tarafından da imzalandı. Bu mahkemenin en önemli bir yani ise pasifik savaş suçlularını cezalandırılmasıydı; yani bu mahkemenin görev alanı Pasifik Okyanusu ve çevresinden oluşan 'Pasifik Savaş Alanı'ydı.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü tarafından tanınan ve BM Genel Kurulu'nun 11 Aralık 1946 tarihli ve 96 (I) sayılı kararnamesi ile onaylanan UDUACM'nın faaliyetlerinin temeline uluslararası hukuk ilkelerini geçirildi.

Tokyo Savaş Suçları Mahkemesi tarihi ismini almış olan mahkemenin oturumları 3 Mayıs 1946'dan 12 Kasım 1948'e kadar Tokyo'da düzenlendi. 11 yargıç – Japonya'nın teslimiyet belgesini imzalayan ülkelerden 9 yargıç – bu ünlü mahkemede başkanlık ettiler. 4 eski başbakan, 13 eski bakan, yüksek askeri kumandanlığın 9 temsilci ve 2 büyükelçi olmak üzere 28 kişi mahkemeye verilmiş. Toplam 25 sanık yargılanmıştır; bunlardan 7'si idam cezasına, geri kalanları ise hapis cezasına – 16'sı da ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Dolayısıyla, Uluslararası Ceza Mahkemelerinin kurulmasına ilişkin çözülmüş sorunun, ilk olarak militarist Japonya ve faşist Almanya'nın ana güçlerini ezip mahkemelerin düzenlenmesinin olanağını sağlayan bütün Sovyet halkının liyakati, ilk olarak ana savaş suçluları üzerinde mahkemenin oluşturulması sorununu gündeme getiren ve pratik gerçekleştirilmesi için sürekli olarak savaşan Sovyet hükümetinin liyakati, ABD ve BK'nın egemen çevrelerinin tutumunu etkileyen dünya kamuoyunun liyakati olduğu sonucuna varılabiliriz.

Nürnberg ve Tokyo'daki Uluslararası Ceza Mahkemeleri tarafından düzenlenen duruşmalara gelince, bunlar uluslararası ceza adalet organlarının faaliyetlerinin ilk olumlu deneyimiydi. Yasal belgeleri ve kararları, şu anda evrensel olarak kabul edilen uluslararası ceza hukukunun temel ilkeleri sisteminin oluşturulmasını başlatmıştır.

Ayrıca, bu mahkemeler, bugün modern uluslararası adaletin kalıcı bir unsuru haline gelmiş bir müessesenin esasını teşkil etmektedir.

Birinci bölüme sonuç olarak bütün savaş ve bunların uluslararası caza hukukuna, özellikle UCM kurulmasına etkilileri (konferansalar, örgütler, sözleşmeler vb.) bir tablo içinde özetleyebilmekteyiz (Tablo 1).

Tablo 1. Savaş ve Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Kurulmasına Yönelik Gelişmeler

Olay	**Uluslararası Konferanslar, Örgütler, Sözleşmeler vb.**
Napolyon Savaşları (1803-1814)	Viyana Kongresi (1815)
Fransa-Prusya Savaşı (1870-1871)	Bir konvansiyonun projesi (Gustave Moynier, 1872) *Fr. 'Bulletin international des Sociétés de secours aux militaires blessés'*
	1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri
I. Dünya Savaşı (1914-1918)	– Barış Kararnamesi (V.I. Lenin) – Versay Barış Antlaşması (28 Haziran 1919) – Milletler Cemiyeti (1919-1946)
Yugoslavya Kralı I. Aleksandar Karacorceviç'in ve Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou'nun öldürülmesi (9 Ekim 1934)	Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına ve Milletlerarası Ceza Mahkemesi Kurulmasına İlişkin Sözleşmeler
II. Dünya Savaşı (1939-1945)	– Atlantik Bildirisi (14 Ağustos 1941) – Sovyet-Polonya Dostluk ve Yardım Paktı (4 Aralık 1941) – St. James Deklarasyonu (13 Ocak 1942) – Moskova Deklarasyonu (1 Ekim 1943) – Morgenthau Planı ve John Simon Memorandumu – Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) – San Francisco'daki Toplantı (3 Mayıs 1945) – Londra Antlaşması (8 Mayıs 1945) – Birleşik Miletler (1945-…)
1. Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi (9 Ekim 1945 – 1 Ekim 1946) **2. Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi (3 Mayıs 1946 – 12 Kasım 1948)** **3. Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmaları**	

İKİNCİ BOLÜM

2. JAPON MİLİTARİSTLERİN ÜZERİNDE KHABAROVSK (RUSYA, UZAK DOĞU'DAKİ ŞEHİR) SAVAŞ SUÇU DURUŞMALARI

2.1. XX. YÜZYIL BAŞINDA KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARIN İCAT EDİLMESİNİN VE GELİŞMESİNİN BAŞLATICILARI

2.1.1. Kimyasal ve Biyolojik Savaşı Fikrinin Doğuşu

Kimyasal ve biyolojik silahlar nükleer silahlarla birlikte savaşın yürütülmesinde insanlık dışı ve acımasız olan araçlardır çünkü bu silahların kitlesel kurbanları özellikle sivil insanlardır. Silahlarının etki alanı ne cephe hattıyla, ne düşmanın silahlı kuvvetleriyle, ne de saldırıya uğrayan ülkenin topraklarıyla sınırlı değildir.

Kronolojik üretim sırasını izleyecek olursak, önce kimyasal silahlardan söz etmeliyiz. Ünlü 'hardal gazı'nın ilk kez üretilmesi XIX. yüzyılla denk gelmektedir. Almanlar bu silahı ilk defa Belçika'da, Ypres'te I. Dünya Savaşı'nda kullandı (Reeves ve Lenoir, 2012: s. 128-130).

Biyolojik silahlara ise kimyasal silahlardan farklı olarak yakın dönemlerdeki savaşlarda kullanılmadı, sadece XX. yüzyılda veba ve kolera gibi hastalıkların bakterilerini yoğunlaştırıp düşman halklara bulaştırma fikri geliştirilip II. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında kullanıldı. Bu silahın bir egemen klik tarafından kullanılması, hem kendi halkına hem de tarafsız ülkelerin halkına karşı bir suçtur, çünkü enfeksiyonların yayılma özelliklerinden dolayı, bu silah tüm ülkeler için tehlike yaratmaktadır.

Bu yüzden, emperyalist devletlerin iki karşıt blokundan 2 ülke – Almanya ve Fransa – tarafından yaygın olarak kullanılan boğucu ve zehirli gazlardan ve aynı zamanda atlar ve sığırlara şarbon ve sakağıyla bulaşılıp hasta olan hayvan sürüsünün düşman tarafına sürülmesiyle biyolojik silahtan dolayı ciddi zehirlenmeler sonucunda ölüm ve sakatlıkların sayısında önemli bir artışa neden olduğunda I. Dünya Savaşı'nın

deneyimini izleyerek savaştan sonra 17 Haziran 1925 tarihinde Boğucu, Zehirleyici ve Benzer Gazların ve Bakteriyolojik Araçların Savaşta Kullanımının Yasaklanmasına İlişkin Cenevre Protokolü imzalandı (Boval, 2012; Memorandum № 7.46, 2000). Söz konusu Protokol 8 Şubat 1928 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sadece Almanya, Fransa, İtalya ve SSCB bu silahları geliştirdiği halde 43 devlet bu protokolü imzalamıştır. Japonya ise 'Büyük Doğu Asya Ortak Refahı Alanı' oluşturmak amacıyla Asya ve Pasifik Havzası'nda büyük istila planlarını hazırlamaya başladı ve bu planda kitle imha silahı (KİS) kullanmayı düşündüğü için imzalamaktan vazgeçti (Barishev, 2009).

İnsanların kitle imhası için bulaşıcı hastalıkların tehlikeli patojenlerinin kullanma fikri 1930'ların başında Japonya'da tam anlamıyla 'havada uçuşmaktaydı'. Bir yandan, havacılık yardımıyla düşman şehirlere büyük biyolojik saldırıların gerçekleştirilmesi için teknik imkânların geliştirilmesi buna yardımcı olmuştur. Diğer yandan – epidemiyoloji ve bakteriyolojinin hızlı gelişimi, bulaşıcı hastalıkların patojenlerinin biyolojisinin ve epidemilerin nedenlerinin 'tam bilgisi'nin yanılsamasının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bugün olduğu gibi, biyolojik ve kimyasal silahlar o yıllarda KİS'nin en ucuz ve en etkili silahı olduğu görüşü yaygındı.

SSCB ve diğer ülkelere yönelik saldırgan savaşların canice planlarında, Japon militaristleri veba, kolera, şarbon ve diğer ciddi hastalıkların ölümcül salgınlarının yayılmasıyla askerlerin ve sivillerin kitle olarak imha edilmesi için bakteriyolojik ve kimyasal silahların kullanımını öngörmüşler.

Japonya 23 Ekim 1936 tarihinde Nazi Almanya'sı ile Berlin'de 'Anti-Komintern Paktı'nı imzalayıp 25 Kasım 1936 tarihinde Japon Gizli Kurulu tarafından onaylanan planlar ile kimyasal ve bakteriyolojik savaşa aktif bir şekilde hazırlanmaya başlamıştır.

2.1.2. 731. Birim ve Diğer Birlikler

Bakteriyolojik savaş için eğitim merkezi Tokyo'da eski askeri tıp okulunda (Shinjuku bölgesi (新宿区), Wakamatsu mahallesinde (若松)) bulunmaktaydı. Bu okul etrafında sadece özel insanların gidebildiği yasak bir bölge (bulaşıcı hastalık laboratuvarı) vardı. Birkaç bin general, tıbbi hizmetin subay ve orduya sadık doktor orada araştırmalar yapmaktaydı. Ayrıca orada da daha sonra Mançurya'ya

yönlendirilen uzmanlar-bakteriyologlar yetiştirilmekteydi. Bu laboratuvara ait ve yeraltında bulunan büyük bir fabrika da kuruldu; bu fabrikada kolera, gaz kangren (insanların zehirlenmesi için), sakağı (at ve diğer hayvanların zehirlenmesi için), tifo (gıda zehirlenmesi için) bakterileri geliştirilmekte; bu bakterileri kullanma ve savaşma metotları, uçaktan püskürtülmesi ve mayınlara, cam bombalara, el bombalarına ve mermilere bakterilerin doldurulması yöntemleri incelenmekteydi. Komutan Korgeneral Ishii Shiro (石井四郎) bu laboratuvara başkanlık yaptı. Komutan 'Askeri tıbbın amacı sadece tedavi ve önleme değildir, gerçek askeri tıp saldırı amacı taşımaktadır.' demiştir (Raginsky, 1985).

Japon emperyalistleri 1931 yılında Mançurya'yı işgalinin ardından onu bir köprü gibi kullanarak SSCB'ye saldırı hazırlığına başladılar. Japon emperyalizminin ana vurucu gücü, yani Kwantung ordusu Mançurya'ya yerleştirildi. Harbin şehri korkunç kolera salgını yüzünden demoralize olduğu için Japonlar 1932 yılında bu şehri kolayca işgal ettiler. Tüm Japon askerlerine önceden aşı yapıldığından kolera, Japon askerlerini hiç etkilememiştir (Permyakov, 2000).

Japon Genelkurmay Başkanlığı 1935 yılında kimyasal ve bakteriyolojik savaşın yürütmesinin yöntemlerini araştırmak ve bu silahları üretmek için gizli bir kurum (731. Birim) kurdu ve 1936 yılında bu birimin başkanlığına Ishii Shiro atandı. Bakteriyolojik savaşın baş ideoloğu ve esinlendiricisi Korgeneral Shiro'nun soyadı Ishii, birimin çalışmasının yönünü deşifre edebildiği için bu ölüm fabrikası farklı dönemlerde çeşitli isimler almıştır: 'Ishii Birimi', 'Togo Birimi'. (Egin, 1985: s. 25-35). Mamafih Harbin'de Kwantung Ordusu'na bağlı 'Salgın Önleme ve Su Arıtma Departmanı' gizli tabelası da yer almıştır (Egin, 1985: s. 25-35). Fakat orada Harbin'de, birimin ikincil bölümlerinden sadece biri yer almaktaydı.

Japonya 1937 yılında kendi 'hayat sahası' olarak gördüğü Çin'e saldırıp 731. Birim için 1941'de Harbin şehrinden 20 km uzakta Pingfang tren istasyonunda (平房区) büyük bir askeri kasaba tesis edilmeye başlanmış; 1942'de kasaba tamamlanmıştır (Yılmaz, 2010: s. 111). Bu askeri kasaba, 6 km2'lik topraklarda ve neredeyse 150 bin ada bulunuyordu.

Resim 1. 731. Birim Ayrıntılı Şeması (Supotnitskiy, 2012: s. 58-63).

Birimin Japonya'da değil Çin'de (Mançurya) bulunmasının nedenleri:

- Mançurya, SSCB ile sınırdaş bir ülke olduğu için savaş durumunda biyolojik ajanları oradan kullanmak daha kolaydı;
- Birim Japonya'da yerleştirilseydi gizlilik rejimine uymak zor olurdu;
- Malzemelerin kaçması halinde Japon nüfusu değil, Çinli nüfusu zarar görecekti;
- Çin'de her zaman deney insanları ('kirişler') vardı.

Birim, Japonya'nın her yerinden toplanan uzmanlar-bakteriyologlar ve teknisyenlerle dolduruldu. Japonya'nın en prestijli üniversitelerinin mezunları – Japonya'nın en seçkin bilginleri birime giriyorlardı. Birimin bütün çalışanları, tıbbi hizmetin rütbe işaretleri olmaksızın genel askeri üniforması giyiyorlardı çünkü tıbbi personellerin büyük bir kümesi, birimin gerçek karakteri hakkında istenmeyen şüphelere neden olabilmekteydi.

Birimin 8 bölümüne 3.000 çalışan dağıtıldı. Sadece tek bir bölüm (üçüncü) salgın önleme ve su arıtma ile ilgileniyordu. Geri kalanlar ise kimyasal ve bakteriyolojik savaşın hazırlanması ve yürütülmesiyle uğraşıyordu:

- Birinci bölüm, veba, kolera, gazlı gangren, şarbon, tifo, paratifo patojenlerinin araştırılması ve yetiştirilmesi ile uğraşıyordu;
- İkinci bölüm (deneysel), poligon ve savaş durumu koşullarında kimyasal ve bakteriyolojik silahların kontrolünü gerçekleşiyordu. Ayrıca, bölüm bakterin yayılması için özel silah türleri geliştiriyordu;
- Dördüncü bölüm (üretim), 'çeşitli bakterilerin seri üretimi için bir fabrika'idi. Bu bölüm, her biri bağımsız olarak bakteriler üretebilen 2 bölüme ayrılmış güçlü aygıtlarına sahipti.

Kimyasal ve bakteriyolojik savaş araçlarının üretiminin yanı sıra, biyolojik silah kullanma yöntemlerini bulmak için büyük bir çalışma yapılıyordu. Ölümcül bakterilerin taşıyıcıları olarak zehirlenen pireleri kullanılmaktaydı. Pirelerin yetiştirilmesi ve zehirlenmesi için özel ekipler tarafından yakalanan fareler, sıçanlar ve diğer kemirgenler kullanılmaktaydı (Pudnikova, 2010: s. 171-174). Pirelerin yetiştiriciliği ölçüsü ile ilgili olarak, kemirgenlerde beslenme yoluyla pirelerin yetiştirilmesi için ayırılmış 4.500 fidanlığın (kuluçka makinesi) 731. Birimde varlığıyla belirlendi.

Bakterilerin savaş kullanımının geliştirilen ana yöntemleri şunlardı:

- Uçaklardan bakterilerin püskürtülmesi;
- Bakteriyolojik bombaların atılması;
- Bakteriyolojik sabotajlardır.

Bakterilerin yayılması için ilk iki yöntem tatmin edici sonuçlar vermemiştir, bu nedenle pratikte bunlar neredeyse hiç kullanılmamıştır ancak bu yöndeki araştırmalar devam etmiştir. Bu yöntemlerin yeterince geliştirilememesini şanslı saymalıyız, aksi halde savaşın 2-3 yıl daha sürmesi durumunda bu deneyler kuşkusuz sonuna kadar vardırılacaktı…

Üçüncü madde ise, bakteriyolojik sabotaj için basillerle doldurulmuş özel tatlılar ve basillerin püskürtülmesi için bastonlar ve otomatik kalemler yapılmasıyla ilgilidir. Japonlar tarafından 'yanlışlıkla' unutulan yiyeceklerin – ekmek, bisküvi – zehirlenmesi gibi provokasyon bir yöntem kullanılmaktaydı (Raginsky, 1985).

1936 yılında Genelkurmay'ın planlarına uygun olarak, Japonya İmparatoru Hirohito (裕仁), daha geniş çapta bakteriyolojik ve kimyasal silahlarla ilgili deneylere devam edilmesi için güçlü bir üssün oluşturulması konusunda bir kararname çıkardı. Bu kararnameye göre, Mançurya'da iki büyük gizli özel oluşum kuruldu: 100. Birim ve 'Tama Birimi' (1644. Birlik). İlki Mudanjiang yakınında, Çangçun şehrinin 10 km güneyinde, Mogaton'da (Kuzeydoğu Çin) bulunmaktaydı. 100. Birim'e kararlaştırılmış 'Kwantung Ordusu Salgın Askeri At Hastalıklarıyla Mücadele Atölyesi' adı verildi. Bu birime sabotaj etme – bakterilerle çayırları, ekinleri ve suyu zehirleme – görevi verildi. Bunu yapmak için, sakağı, şarbon, sığır vebası, koyun-keçi çiçeğinin korkunç bakterileri kullanılmaktaydı. Bu birimin başında Veteriner Maj Gen Yujiro Wakamatsu (若松有次郎) bulunuyordu. İkinci birim ise Nankin'de bulunmaktaydı.

Japonlara karşı savaşan Çin komünistleri üzerinde bakteriyolojik silahların denendiği Şanghay'da 76. Laboratuvar da vardı.

Her üç birimin, SSCB'ye karşı savaşın operatif planının öngördüğü ana saldırı yönünde çok sayıda şubesi vardı. Örneğin, 731. Birim kendi tabiiyetine 1940 yılı Aralık ayında Hailing, Linkou, Sunu, Sunwu, Hailar'daki yeni kurulmuş şubeleri ve Harbin'deki klinik şubesini aldı.

Buna ek olarak, Dalian'da Güney Mançurya Demiryolu'nun Sağlık Hizmeti Araştırma Merkezi bulunmaktaydı. Bu merkez doğrudan Kwantung Ordusu'na tabi olmakta ve veba aşısı üreterek ve Çin halkının veba aşılarının çeşitli tipleri ile kitle bağışıklama deneyleri yaparak 731. Birim ile yakın bir şekilde çalışmaktaydı. Aslında bu merkez de 731. Birimin bir şubesiydi.

Bu şubeler aslında, komutanlığın emriyle bakteriyolojik silah kullanmak için her an hazır olan savaş birimleriydi.

2.1.2.1. Japonların Deneyleri

Japonlar; Çin, SSCB ve Moğolistan halkları, ABD, BK ve diğer ülkelerin orduları arasında ölümcül bakterileri yaymaya hazırlanarak binlerce Çin, ABD, Kore ve Avustralya vatandaşında KİS'yi denemekteydi. O zamanda Harbin'de yaşayan beyaz göçmenler – Rusya vatandaşları – da işkenceden kaçamadılar (Pudnikova, 2010: s. 171-174).

731. Birimde deneklerin tutulması için özel cezaevi bulunmaktaydı. Tutuklular, Harbin'deki jandarma ve Japon 'askeri misyonları' tarafından daha çok oraya gönderilmekteydi. Ayrıca sadece SSCB vatandaşlarının tutulduğu Hogoin toplama kampı (院保護) da bulunmaktaydı (Barishev, 2009). Birimde bulunan esirlere 'kütükler' adı verilmekteydi (Bondarenko, 1993: s. 117-123). Kadınlar – anti-Japon zanlısı olarak tutuklanan Rus ve Çinli kadınlar – da 'kütükler'di. Kadınlar çoğunlukla zührevi hastalıkları incelemek için kullanılmıştır. Tutukluların adları ve soyadları gizli tutulmakta ve karşılığında onlara üç basamaklı numara verilmekteydi.

731. Birimde cezaevi ile birlikte birkaç laboratuvar ve 'korku odası' bulunmaktadır. Korku odalarına sadece laboratuvarların işçileri girebilmekte; girmeden önce gördüklerini söylemeyeceklerine dair bir taahhütname imzalamaktadırlar. Bu odalar arasında 'sergi odası' da yer almakta ve bu odada öldürülen Çinli askerlerin baş ve vücut parçaları mumyalanmış şekilde sergilenmektedir.

Çeşitli hastalıklarla ilgili deneyler yapılırken veba Ishii Shiro'nun favorisi olmuştur. Ishii Shiro savaşın sonuna doğru klasik veba bakterisinden 60 kez daha etkili olan yeni bir veba bakterisi üretmiştir. Bu bakterilerle ilgili deneyler 'kütükler' üzerinde yapılmıştır. Örneğin, 731. Birim'de insanların kilitlendiği özel kafesler vardı. Bu kafesler, tutukluların içlerinde hareket edemeyecekleri kadar küçüktü. Esirlere enfeksiyon bulaştırılıp günlerce vücutlarındaki değişiklikler gözlemlenmiştir. Bununla birlikte daha büyük kafesler de vardı; hastalığın insandan insana ne kadar hızlı bulaştığını izlemek için hem sağlıklı hem de hasta olanlar oraya konulmaktaydı. Ancak bir kişiye ne kadar hastalık bulaştırılsa da, o kişi ne kadar gözlemlense de sadece bir son vardı: o kişinin organlarını çıkarıp ve hastalığın vücutlarında nasıl yayıldığını gözlemleyip onu diri diri kesip incelemekti. İnsanlar günlerce dikilmemekteydi;

böylece doktorlar yeni bir otopsiyle kendilerine zahmet vermeden bir hastalığın yayılma sürecini gözlemleyebilmişlerdir. Bu durumda, doktorlar deneğin tabii seyrinin bozulabileceğinden korktuklarından deneğe anestezi uygulamamışlardır.

Bakterilerle değil de, gazlarla denenenler daha 'şanslı'lardı. Zehirli gazlarla yapılan deneyler, bilimin en başarılı düzeyinde gerçekleştirilmekteydi. Gaz odasındaki bir deneği öldürmek için, sadece 5-7 dakika gerekmekteydi (Morimura, 1983).

Kimyasal ve biyolojik silahların denemeleri, Pingfang istasyonunun yanı sıra Anda poligon-havaalanında da yapılmaktaydı. Bakteriyolojik bombaların etkinliğini yetkinleştirmek için oraya tutuklular getirilmekteydi. 'Kütükler'in bomba parçalarından kazaen ölmemesi için onlara demir kasklar ve kalkanlar takılmaktaydı. Bilim adamları ise 3 km uzaklıkta durup dürbünle denekleri izlemekteydi. Bundan sonra insanlar birime geri götürülüp tüm deneklerdeki gibi bulaşma sürecinin nasıl geçtiğini gözlemlenmek için diri diri kesilip incelenmekteydi.

731. Birim'de KİS ile ilgili olmayan başka insanlık dışı deneyler de yapılmaktaydı. Tıbbi amaçlı olan deneyler, personelin büyük bir kısmının bile erişimi olmadığı birimin en gizli tesislerinde yapılmaktaydı. Japon bilim adamları, bu deneylerle insan vücudunun dayanıklılığının sınırlarını sınamaktaydı (Terrible Laboratory of Japanese Medical Bigot Doctors, 2015).

Örneğin, bireylerin uzuvlarının donmasına ilişkin deneyler yapılmaktaydı. Kuzey Çin'deki Japon ordusunun askerleri kışta sık sık donma yüzünden acı çektiklerinden dolayı ve SSCB ile savaş planıyla ilgili olarak (yani soğuk hava koşullarında), 731. Birim'in doktorları, donmuş uzuvların tedavi edilmesinde – ovulmasının değil bunların +38-50 °C sıcaklıkta suya daldırılmasının – en iyi yöntem olduğunu saptamışlardır (Pudnikova, 2010: s. 171-174).

İmparatorluk Hava Kuvvetleri için, deneyler basınç odalarında yapılmaktaydı. Deney bir vakum basınç odasına alınıp hava yavaş yavaş pompalanmaktaydı. Bireyin iç organlarındaki basınç ve dış basınç arasındaki fark arttıkça, insan yavaş yavaş diri diri patlamaktaydı. Böylece Japon doktorlar, pilotları için kabul edilebilir yüksek irtifa tavanını belirlemişlerdir.

Bazen insanlara düpedüz işkence edilip, sadece merak için yapılan deneyler de olmuştur. Örneğin:

- Deneklerin yiyecek veya su olmadan bırakılması;
- Vücutlarından diri diri bazı organlarının kesilmesi;
- Ellerinin ve ayaklarının kesilip sağ ve sol uzuvlarının yerlerinin değiştirilmesi ve geri dikilmesi;
- İnsan vücuduna at veya maymun kanının dökülmesi;
- Bireyin en güçlü X-ışını radyasyonuna maruz bırakılması;
- Havayla vücudunun kurutulması;
- Kaynar su ile birey vücudunun farklı uzuvlarının haşlanması;
- Elektrik akımına duyarlılığının test edilmesi;
- Ateş ve su ile bireye işkence edilmesi;
- Bir kişinin akciğerlerinin büyük miktarda duman veya gazla doldurulması;
- Bir kişinin midesine çürümüş doku parçalarının koyulması vb.

Ancak, benzer 'faydasız' deneylerden pratik sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Örneğin, bir kişinin %78'inin sudan oluştuğu sonucuna varılmıştır.

Üstelik 731. Birim çalışanları, Amerikan savaş tutsakları üzerinde çeşitli enfeksiyonlara yatkınlık derecesini, ve ayrıca özellikle de Anglosaksonların bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklıklarını incelemişlerdir. Amaçları ABD ve BK'ya karşı en etkili bakteriyolojik silahlar hazırlamaktı.

Tüm deneyler dikkatle belgelenmiştir. Kâğıtlar ve protokollere ek olarak, birimde yaklaşık 20 film ve kamera bulunmaktaydı. Bazı deneyler bir sanatçı tarafından kâğıtlar üzerinde kaydedilmiştir, çünkü o zamanlarda sadece siyah-beyaz fotoğraf çekilebiliyordu ve bu donma sırasında dokunun renginin değişimini yansıtamamaktaydı.

731. Birim'de her yıl yapılan deneylerde en az yaklaşık 600 insan ölmüştür. 1940 yılından 1945 yılına kadar, yani 5 yıl boyunca Pingfang istasyonundaki ölüm fabrikasından en az 3.000 kişi geçmiştir. 1940 yılına kadar kaç kişinin öldüğü bilinmemektedir. Japonların barbarca deneyleri sadece SS cellatlarının Dachau,

Auschwitz, Sachsenhausen, KZ Ravensbrück'te yapan gaddarlıkları ile karşılaştırılabilmektedir.

2.1.2.2. Japonların Bakteriyolojik Sabotajları

Bireyler üzerinde laboratuvar ve poligon bakteriyolojik silahların deneylerine ek olarak, 731. ve 100. Birimler savaş koşullarında yarattığı silahları pratik uygulama yoluna gitmiştir; Çin ve Moğolistan topraklarında bakteriyolojik sabotajlar gerçekleştirmiştir.

Örneğin, 1940 yazında, Ishii Shiro tarafından yönetilen ilk özel bakteriyolojik sefer, Orta Çin'deki askerî harekât alanına gönderilmiştir. 731. Birimin uçakları tarafından Ningbo şehri bölgesinde vebalı pirelerle düşman topraklarına yayılması sonucunda veba salgını patlak vermiştir. O zamanda Ningbo'da vebadan toplamda 99 kişi hastalanmış ve onlardan 98'i ölmüştür.

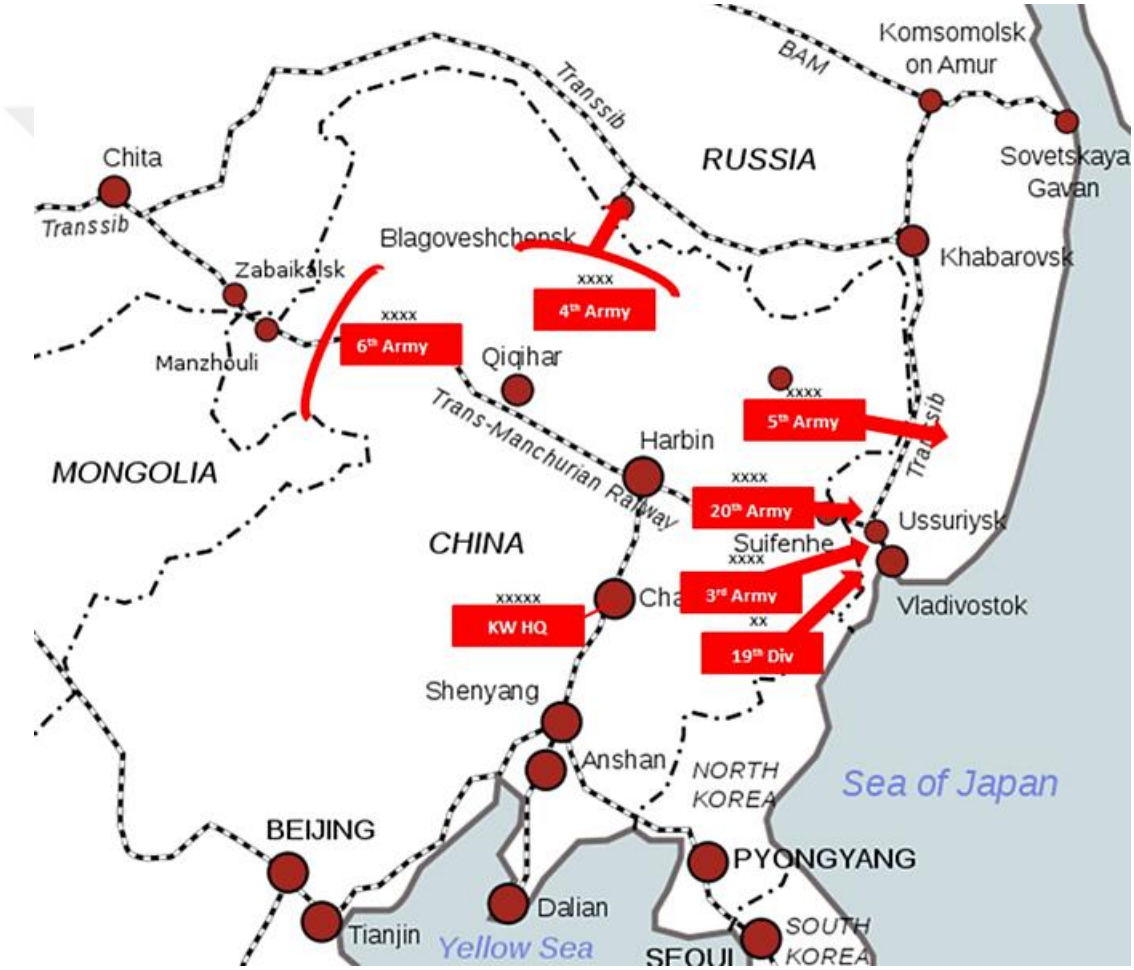
1941 yılında, Orta Çin'e yapılan ikinci sefer, Changde kentinde gerçekleştirilmiştir. Changde üzerinde geçen tek bir Japon uçağı 4 Kasım 1941 tarihinde bombalar yerine buğday ve pirinç taneleri, kâğıt parçaları, pamuklu içiriği vb. atmıştır. Bir süre sonra, kentin birkaç sakini aniden ölmüş, ardından ise çok sayıda ölümcül sonuçlara yol açan hastalıklar ortaya çıkmıştır. Cesetlere otopsi yapıldığında ölüm sebebinin veba olduğu tespit edilmiştir.

Orta Çin'e yapılan üçüncü sefer ise 1942 yılında gerçekleşmiştir. Bu sefer daha dikkatli bir şekilde hazırlanmıştır. Ishii Shiro, Tokyo'ya dönüp 731. Birim bölümlerinin başkanlarının gizli toplantısında, Genelkurmay direktiflerine birimin, Çin ordusuna bakteriyolojik saldırı için Orta Çin'e büyük bir sefer göndermesi gerektiğini bildirmiştir. Saldırılar, Japon ordusunun sözde 'stratejik çekilme'si sırasında demiryolu hattının yakınında gerçekleştirilecekti. Bu sefer için 731. Birim tarafından 130 kg paratifo ve sakağı bakterisi hazırlanmış, diğer ölümcül bakteriler ise Nankin'deki 1644. Birlik – o zamanda peçeleme amacıyla denen 'Tama Birimi' – tarafından hazırlanmıştır (Koshkin, 2011: p. 75).

Yukarıda belirttiğimiz ülkeleri hedef alan agresif planlarına ek olarak, Japon militaristler sonraki zehirlemeler için SSCB'nin sınır bölgelerinde defalarca keşif

yapmıştır. Kwantung Ordusu'nun Kurmayının direktifleri uyarınca 100. Birim, sistematik olarak sınırlara, birkaç yıl boyunca sabotaj amacıyla özellikle Üç Nehir (İng. 'Three Rivers', Rus. 'Трехречье') bölgesinde, sınır su kaynaklarını zehirlemek için bakteriyolojik gruplar göndermiştir. Japonya'nın SSCB ile savaş planlarında Voroshilov (Ussuriisk), Khabarovsk, Vladivostok, Blagoveshchensk ve Chita şehirlerine vebalı pirelerle dolu bombaları atmayı planladığı görülmektedir (Supotnitskiy, 2006: s. 468).

Harita 1. Japonya'nın SSCB ile Savaş Planları

Neyse ki Japonya, I. Dünya Savaşı'nda Almanya gibi Ağustos 1945 yılında dünya devletleri tarafından cezalandırılmaktan çekinerek KİS kullanmayı göze alamamıştır. Ancak Rus ordusuna karşı biyolojik silahların kullanıldığı münferit olaylar bulunmakta; Çin-Rusya sınırı olan Amur Nehri yakınında Mançurya topraklarında hala eski Japon gizli cephaneleri bulunmaktadır.

2.1.3. 731. Birimin Yok Edilmesi

Japonya'nın müttefiki Hitler'in Almanya'sı 1944 yılında son nefesindeyken, Kwantung Ordusu karargâhında SSCB ile savaş koşullarında veba pirelerin kullanılmasına yönelik bir ön toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantının sonucunda, 1945 yılının ilk haftalarında, kimyasal ve bakteriyolojik savaşa hazırlanma çalışmalarına başlanmıştır.

Ishii Shiro, 1945 yılı Mart ayında birimin adını 25202 olarak değiştirip Mayıs'ta bir toplantıda 'üretimin arttırılması' emrini vermiştir. Ishii Shiro'ya göre 'Japonya ve SSCB arasındaki savaş kaçınılmazdı. Birimin tüm güçleri seferber edilmeli ve kısa bir sürede yetiştirilen bakteriler, pireler ve farelerin sayısı arttırılmalıdır.' (Supotnitskiy, 2006: s. 468).

Sıçanların sayısının 3 milyona kadar artırılması emredilmiştir. Sıçanlar ve farelerin yakalanması için arabalar üzerinde çok sayıda sıçan kapanlarını yükledikten sonra, yakalamaya sakinlerini seferber edip Harbin ve Çangçun sokaklarında sefer yapan 'özel tugaylar' organize edilmiştir. Birimde ise, tüm tesislerde, oturma yerlerinde bile, günün 24 saatinde kemirgenlerin üretilmesi için yaklaşık bir metre yüksekliğe sahip çitler kurulmuştur.

300 kg, yani yaklaşık bir milyar vebalı pirenin üretilmesi görevi verilmiştir. 1945 yazında, yoğun çalışma sonucunda 731. Birimde bakterilerin miktarı arttırılmıştır: 100 kg veba bakterisi dışında büyük miktarda tifo, kolera, dizanteri ve şarbon bakterileri de bulunmaktaydı (Supotnitskiy, 2006: s. 468).

Ancak, Japonya'nın kimyasal ve bakteriyolojik savaşı gerçekleşmemiştir. Birimin yöneticilerinin o zamanda yapabildiği tek şey böyle bir savaşı yoğun hazırlıklarla taklit etmekti. Japon müfrezeleri, Harbin'in Rus mahallesinde, Sovyet istihbaratının gözü önünde, açıkça fareler ve sıçanlar yakalamaktaydı. Japon komutanlığının planına göre, Kwantung Ordusu'nun yoğun bir şekilde bakteriyolojik savaşa hazırlanması bilgisi, SSCB için bir uyarı olmalıydı. Bu, Japonların inandığı gibi, Mançurya ile sınırda bulunan Sovyet Ordusunun komutanlığında dikkat uyandırmalı ve böylelikle askerî harekâtın patlak vermesini ertelemeliydi. Ancak onlar yanılmışlardı…

Sovyet Ordusu tarafından Japonya'nın Kwantung Ordusu'nun bozguna uğratılması, II. Dünya Savaşı'nın son aşamasının kilit olaylarından biri oldu. Japonya'nın 'Büyük Doğu Asya Ortak Refahı Alanı' oluşturma planı (Mançurya, Çin, SSCB Uzak Doğu, Malezya, Hollanda, Hindistan, BK, Doğu Hindistan, Afganistan, Yeni Zelanda, Avustralya, Hawaii, Filipinler, Pasifik Adaları ve Hint Okyanusu adaları) gerçekleşememiştir (Pudnikova, 2010: s. 171-174). 9 Ağustos 1945 tarihinde 'Sovyet tsunami' (Sovyet Ordusu) tarafından Japon militaristleri bozguna uğratıldı fakat saldırıdan önce Ishii Shiro uyarılmıştır ve o en önemli uzmanlar, belgeler ve bakterilerle birlikte Mançurya'dan kaçmıştır.

731. Birime, 'kendi takdirine göre' – 'izlerini saklayıp' kaçmak – davranmak önerilmiştir. Birimin tahliyesi 10-11 Ağustos gecesi başlamıştır. 10 Ağustos'a doğru, birimde yaklaşık 40 esir vardı. Sıra dışı bir hapishaneden anlatabilecek canlı tanıkların bırakılmaması için tutukların yiyeceklerine potasyum siyanür koyulmuştur. O günde yemek yemeyenler ise kafeslerdeki gözetleme pencerelerinden makineli tüfeklerle öldürülmüştür. Cezaevi, dinamit ve 50 kiloluk bomba ile havaya uçurulmuştur. Ana binanın, laboratuvarların ve diğer tesislerin yıkılması görevi, bomba imha uzmanlarına verilmiştir. Özel grup 13 Ağustos gecesin birimin ve faaliyetlerinin izlerini nihai tasfiyesini tamamlanmıştır. Şubeleri hariç, neredeyse 731. Birim personelinin tamamı kaçmayı başarmıştır. Fakat yenilgisinden sonra bile, ordu komutanlığı, birimin sırrını saklamak için tüm önlemleri almıştır.

Sovyet Ordusu Mançurya'daki bütün kimyasal ve bakteriyolojik fabrikaları bulmuştur, ancak binalar bir enkaz yığını içindeydi. Etrafta, kalın duvarlı taş binaların kalıntıları, tarla bitkilerinden öldürücü virüslerin yetiştirildiği yakılmış büyük seralar bulunmaktaydı. Havada keskin asit fenik kokusu vardı; savaştan sonra uzun yıllar boyunca civar Çin köylerinde yaşayanlar garip hastalıklarla karşılaşmaya devam etmişlerdir…

2.2. KHABAROVSK SAVAŞ SUÇU DURUŞMALARI'NIN AKIŞI VE SONUÇLARI

Japonya'nın kapitülasyonundan sonra, SSCB'ye yarım milyon Japon esir gönderildi. Büyük aperatif grup, onlar arasında savaş suçluları aramaya başlamıştır. SSCB İçişleri Bakanlığı'nın tüm operatif güçleri (Sınır Kuvvetleri Genel Müdürlüğü

(İng. ‘Chief Directorate of Border Troops’; GUPV) ve sınır kuvvetlerinin birlikleri, Emniyet Genel Müdürlüğü (Adli polis, Bölge polisi), Haydutluk ile Mücadele ve Hapisten Kaçan Bireylerin Operatif Aranması Genel Müdürlüğü (GUOR)) savaş tutsakları arasında ‘Gunbatsu’ (Tr. ‘Askeriklik’, Jap. ‘軍閥’) saldırganlığını teşhir eden bilgilerin toplanmasına yöneltildi. 2. Tablo, 22 Mart 1949 tarihine doğru operatif grupların çalışmalarının sonuçları üzerine SSCB’ye karşı suçlar işleyen açığa vurulmuş Japon suçluların sayısını göstermektedir.

Tablo 2. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne Karşı Suçlar İşleyen Japon Suçlularının Sayısı (Kirichenko, 2014).

Suçlular	**Suçluların Sayısı**
Polisler	3.025
Jandarma çalışanları	2.114
Kwantung Ordusu’nun İstihbarat Dairesi’nde çalışanlar	1.329
Savaş tutsakları için kamplardaki gerici örgütlerin yöneticiler ve aktif katılımcıları	640
Casusluk ve sabotaj okullarının üyeleri	443
8. Devrimci Ordusuna karşı faaliyet gösteren 52. tenkil müfrezesinin askerleri	302
Radyo istihbaratın çalışanları	253
731. Birimde çalışanlar	206
Casusluk ve sabotaj birimlerinin katılımcıları	194
Hapishaneler, mahkeme ve savcılığın çalışanları	151
Concordia Derneği (İng. Concordia Association) yönetici personeli	119
Mançukuo ve Japonya devlet kurumlarının yönetici personeli	50
Khasan Gölü ve Halhin Gol Muharebesi’ne katılan savaş suçluları	38
Toplam	**8.864**

Khabarovsk’ta, Kwantung Ordusu’nun 170 generalinin, Mançukuo’nun 22 bakanının ve kendi maiyeti ile Çin İmparatoru Pu Yi’nin (溥儀) tutulduğu ‘45. Özel Tesis’te büyük çalışma vardı. (Kirichenko, 2014). Moskova’dan bir tahkikat komisyonu da dâhil olmak üzere tecrübeli sorgu yargıçları oraya geldi. Sovyet devlet güvenlik organları (Dış İstihbarat, İç Güvenlik ve Karşı İstihbarat) tarafından bu tutsaklar arasındaki kimyasal ve biyolojik silahlar alanında yapılan Japon araştırmalarına ilişkin kişileri ‘filtrelemek’ için büyük bir çalışma yapıldı.

Kimyasal ve biyolojik silahların hazırlaması ve kullanmasıyla suçlanan Japon Ordusu'nun 12 eski askeri, 25-30 Aralık 1949 tarihinde Khabarovsk'daki Uzak Doğu Askeri Bölge Orduevi'nde sanıklar oldu (Tablo 3).

Tablo 3. Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmalarında Suçlanan Japon Ordusu'nun Eski Askerlerinin Listesi (Bondarenko, 1993: 117-123).

	Sanığın Görevi	**Sanığın Adı ve Soyadı**
1	Kwantung Ordusu'nun Başkomutanı	Otozō Yamada (山田乙三)
2	Kwantung Ordusu'nun Sağlık Hizmetleri Başkanı	Tümgenerali Kajitsuka Ryuji (梶塚隆二)
3	731. Birim'in Sağlık Hizmetleri Başkanı	Maj.-Gen. Kiyoshi Kawashima (川島清)
4	Sağlık Hizmetleri Yarbayı	Nishi Toshihide (西俊英)
5	731. Birim'in Bölümlerinin Başkanı, Sağlık Hizmetleri Binbaşı	Karasawa Tomio (柄沢十三夫)
6	731. Birim'in bir şubesinin Başkanı, Sağlık Hizmetleri Binbaşı	Onoue Masao (尾上正男)
7	5. Japon Ordusu'nun Sağlık Hizmetleri Başkanı	Maj.-Gen. Sato Syundzi (佐藤俊二)
8	Veteriner Hizmetleri Başkanı	Tümgenerali Takahashi Takaatsu (高橋隆篤)
9	100. Birim'in Araştırma Görevlisi	Teğmen Hiradzakura Dzensaku (平桜全作)
10	100. Birim'in Görevlisi	Astsubay Mitomo Kazuo (三友一男)
11	731. Birim'in 643. Şubesi'nin Stajyer Sıhhiye eri	Onbaşı Kikuchi Norimitsu (菊地則光)
12	731. Birim'in 643. Şubesi'nin Laborant Sıhhiye eri	Yudzi Kurusima (久留島祐司)

Görüldüğü üzere, sanıkların bileşimi – orgeneralden laborant sıhhiye eriye kadar – çok heterojendi. Bunun nedeni, bakteriyolojik silahların üretildiği 731. Birimin neredeyse tüm personelinin Japonya'ya tahliye edilmesidir; bakteriyolojik ve kimyasal savaşın hazırlanmasına ve yürütülmesine doğrudan müdahil olan yalnızca birkaç Japon askeri esir alındı.

Japon militaristlerine karşı açılan dava, Primorsky Askeri Bölgesi Askeri Mahkemesi (PABAM) tarafından, Genel Başkanı Adalet Maj.-Gen. D.D. Chertkov ve mahkemenin üyelerinin – Adalet Albayı M.L. İlnitsky ve Adalet Yarbayı I.G.

Vorobyov – bileşiminde açık bir duruşmada incelendi. Duruşmanın savcılığı 3. sınıf Adalet Danışmanı L.N. Smirnov tarafından yapıldı.

Tüm sanıklara avukatlar verildi, ancak avukatlar sanıklar ve tanıklara neredeyse hiç soru sormadıkları için onlar duruşmada pasifti. General Otozō Yamada'yu savunan Moskova Barosu'nun bir üyesi N.P. Belov, bu savunma davranışını şöyle anlatı: 'Bu, suçlamanın sanıklar ve tanıkların ifadelerinin yanı sıra davaya ekli belgelerle doğrulanması gerçeğinin mantıksal bir sonucuydu' (Barishev, 2009).

Duruşmalara çağırılan Japon ordusunun 16 eski askerinden 12'sinin tanık olarak ifadeleri dinlendi. Aynı zamanda, her ne sebeple olursa olsun, bakteriyolojik ajanların üretimine doğrudan adı karışan üç sanığın, sanık olarak değil, tanık olarak ifadeleri alındı.

Sanıkların ifadeleri konu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıkları yönünde oldu. Sadece Veteriner Hizmetleri Başkanı Tümgeneral Takahashi Takaatsu kibirli bir şekilde canlı insanlar üzerinde deneyler yaptıkları hakkında ifade verdi: 'Bir suçluyu idam etmek yerine bilim için onu öldürmek daha faydalıdır.' (Permyakov, 2000).

Duruşmalarda, kimyasal ve biyolojik savaş araçlarının, Japon militaristler tarafından, Nazi Almanya'sı ve Emperyalist Japonya'nın hedeflerine ulaşılması, yani barışsever halkların köleleştirilmesi ve tüm devletleri fethetmesini sağlamak için tasarlanmış etkili bir silah olarak görüldüğü saptandı (Raginsky, 1985).

Tüm sanıklara, 19 Nisan 1943 tarihli SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun Alman faşist suçlularının, Sovyet casusların ve hainlerin, Sovyet vatandaşlarını ve Kızıl ordunun esir askerleri öldürmekten ve onlara kötü davranmaktan cezalandırılması (İng. 'On Measures for the Punishment of German Fascist Evildoers Guilty of the Murder and Mistreatment of Soviet Civilians and Captured Members of the Red Army as well as Spies and Traitors to the Mother Country among Soviet Citizens and their Accomplices') konusunda № 39 kararnamesinin öngördüğü mahkûmiyet kararı verildi. Bu suçu işleyen Alman, İtalyan, Romen, Macar, Fin Nazileri ve Sovyet casuslar ve vatan hainlerinin asılmak suretiyle idam edilmesine karar verildi (A decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR of 19 April 1943, № 39). Japon askerleri bu tanımlamalarda yer almamaktaydı. Buna ek

olarak, Japon askerleri, SSCB'nin sivil nüfusu ve Kızıl Ordu askerleri arasında bulunan tutsaklara ne işkence etmekte ne de onları öldürmekteydi. Bu durumda, Yüksek Sovyet Prezidyumunun Kararı, Japon askerlere benzer bir şekilde uygulandı. Belki de bu, duruşmaların düzenlenmesindeki en ciddi tutarsızlıktı, ancak duruşmaların organizatörleri, bu yasal, karışık hadise ile başa çıktılar: 11 sanık suçunu itiraf etti, Kwantung Ordusu'nun Sağlık Hizmetleri eski Başkanı Tümgenerali Kajitsuka Ryuji ise suçunu kısmen itiraf etti.

Sanıkların çoğu son sözlerinde pişmanlıklarını ifade ettiler, sadece Kwantung Ordusu'nun eski Başkomutanı Otozō Yamada son sözünde Nürnberg ve Tokyo Ceza Mahkemelerinde savunması alınan ve yargılanan sanıkların ortak ifadelerinden suçların üst Emirler yoluyla işlendiği anlaşıldı. Özellikle, Otozō Yamada, bakteriyolojik ve kimyasal savaşın hazırlanmasından sorumlu olduğunu belirterek 'Ancak, bu birimlerle ilgisi olan herkesin, bu birimlerin başkanları ve komutanlarının fermanını yerine getirerek verilen emir üzerine faaliyette olduğunu söylemek istiyorum.' dedi (Barishev, 2009).

100. Birim'in araştırma görevlisi Teğmen Hiradzakura Dzensaku ve 731. Birim'in 643. Şubesi'nin stajyer sıhhiye eri Onbaşı Kikuchi Norimitsu ise son sözlerinde bakteriyolojik ve kimyasal savaşın ana organizatörleri ve ilhamcılarının – Japon İmparatoru Hirohito ve Komutan Korgeneral Ishii Shiro – yargılanmasını umut ettiklerini ifade etti.

Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmaları'nda her bir sanığın kişiliğinin tüm yönleriyle incelenmesi, Sovyet mahkemesinin Japon savaş suçlularına insancıl tutumu hem Japon hem de dünya kamuoyu tarafından fark edilmemiş olamazdı (Bondarenko, 1993: s. 117-123). Ancak, bu mahkemenin meşruiyeti şüphelidir: duruşmalara diğer ülkelerden savunma ve savcılık temsilcilerinin katılmadıkları, sanıkların SSCB vatandaşları olmadıkları ve SSCB topraklarında suç işlemedikleri için Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmaları uluslararası bir mahkeme olarak kabul edilmemektedir (Kuznetsov, 1994: s. 190). Bu nedenle, Sulh Hâkiminin rolünü üstlenen SSCB'nin eylemleri, uluslararası hukuk açısından kusursuz değildi.

Aynı zamanda, Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmaları ve Sovyet kamplarındaki pek çok Japon savaş suçlusunun varlığı, Japonların aslında kimler olduğuna farklı açıdan bir göz atmaya zorladı.

Sanıkların hiçbiri, PABAM tarafından SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun Kararında öngörüldüğü üzere idam cezasına çarptırılmadı, çünkü hüküm verileceği tarihte, SSCB'de ölüm cezası, Stalin'in ölümünden sonra geçici olarak kaldırıldı. Bu nedenle bütün generaller zorunlu çalışma kampında 25 yıl hapis cezasına, kalan 8 sanık ise 2-20 yıl hapis cezasına çaptırıldı (Barishev, 2009).

12 Mart 1950 tarihinde 12 sanık Ivanovo bölgesindeki Cherntsy köyünde bulunan 48 numaralı özel kampa gönderildi. Japonlar bu kampta 2-3 kişilik odalarda yaşamakta ve kendilerine ait Japon doktorları ve sağlık çadırları da vardı. Onlar, kendi istekleri doğrultusunda, bedensel işler, bahçe işleri ve dinsel uygulamalarının yanı sıra devlet ve ulusal geleneklerini yapabilmekteydi. Esirler, bu kampta kaldıkları süre içerisinde askeri üniforma giyme hakkına da sahiptiler. Onlar için film gösterimleri düzenlenmekte ve istedikleri kitaplar sipariş edilmekteydi. Ayrıca düzenli olarak kargolar da almaktaydılar. Bazıları çizim yapmakla ilgileniyor, bazıları Rusça öğreniyor, Rus tabiatına adanmış şiirler yazıyordu (Kuznetsov, 1994: s. 190).

Kısa süreliğine hüküm giymiş kişiler tamamen cezalarını doldurdu ve memleketine geri döndüler. Uzun bir süreliğine hüküm giymişler ise kampta sadece 7 yıl geçirdiler. 731. Birim'in Bölümlerinin Başkanı ve Sağlık Hizmetleri Binbaşı Karasawa Tomio ise 20 Ekim 1956 tarihinde, daha fazla beklemeden intihar etti.

13 Aralık 1956 tarihli SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun 'SSCB Yüksek Sovyet başkanlığının SSCB'de hüküm giyen Japon vatandaşlarının affı konusundaki bildirgesi' (İng. 'The Declaration of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR on amnesty for Japanese citizens convicted in the USSR') ve 19 Ekim 1956 tarihli 'Diplomatik ilişkilerin ve Konsolosluk ilişkilerinin restorasyonu üzerine Sovyet-Japon deklarasyonu' (İng. Soviet-Japanese Declaration on the Restoration of Diplomatic and Consular Relations') kararnameleri gereğince tüm hüküm giymiş Japon vatandaşları, cezaevlerinden serbest bırakıldı ve memleketine gönderildi (Romanova, 2015: pp. 61-69; Memorandum № 7.46, 2000). 77 yaşındaki Kwantung Ordusu'nun Başkomutanı Otozō Yamada sadece 6 yıl tutkulu kaldı ve 83 yaşındayken 18 Temmuz 1965

tarihinde Japonya'da hayatını kaybetti. Japon generallerinden hiçbiri, Japonya'ya geri döndükten sonra kendilerine büyük paralar teklif edilmesine rağmen 'Stalin'in işkence odaları' hakkında anılarını yazmadı (Morimura, 1983) …

1950'li yıllarda, Japonya'nın radyo yayınlarında, hapsedildiği yerlerden geri dönen generallerin memleketinin topraklarına ayak basıp, hâlâ general onurlarını korudukları bildirildi. Aileleriyle bir araya gelen generaller neşeli görünmekteydi.

Mahkeme tarafından mahkûm edilmeyen 731. Birim ve diğer servislerin sıradan çalışanları cezaya çarptırıldı, bazıları ise kurşunlandı. Cezaya çarptırılanların bir kısmı çalışma kamplarında öldü. 1.002 kişi, 1950 yılında, Çin topraklarında işlenen suçlardan dolayı mahkûm edildikleri Çin'e verildi. Japonlar ise Çin'e götürüldüklerini bilmemekteydi. Onların daha sonraki kaderi, 1960'ların sonuna kadar bilinmemekteydi. Ancak, SSCB ile Çin arasında 1969 yılında gerçekleşmiş ve yaklaşık 7 ay sürmüş bir dizi sınır çatışmalarından sonra, Çin-Sovyet ilişkileri gergin olduğunda, İngiliz Komünistlerin 'Sabah Yıldızı' (İng. 'Morning Star') gazetesinde, Çin'e verilen bu Japon savaş esirlerinin şartlı olarak mahkûm edildiği ve Çinlilerin yardımlarıyla kendi bakteriyolojik silahlarının geliştirilmesi için bir fabrika açtıklarını yazıldı (Kotlyar, 2014).

Aynı zamanda, 1945 yılı Ağustos ayında Mançurya topraklarındaki Sovyet birlikleri tarafından ele geçirilen Kwantung Ordusu'nun bir çok askeri ve subayı yasadışı bir şekilde SSCB'nin Askeri Mahkemelerinde yargılanarak mahkûm edildi. Bu Japonların çoğu, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSC) Ceza Kanunu'nun 'Casusluk ve uluslararası burjuvaziye yardım' isimli 58. maddesi uyarınca haksız bir şekilde 10 ila 25 yıl arasında hapis cezası verildi. Cezaya çarptırılan kişiler arasında askeri tercümanlar, sekreterler, Rus dili öğretmenleri, polisler, savaş ve gıda deppoyunun başları ve muhasebeciler vardı. Bu davaların açılması ve eski Japon askerlerinin casusluktan ve dünya burjuvazisine yardım ettiklerinden dolayı suçlu olarak tanınması başlangıçtan beri yasadışıydı ve uluslararası hukukun normlarına aykırıydı. Nitekim bu ordu mensupları, Sovyet mahkemeleri tarafından askerlik hizmetleri süresince görevlerini yapmamakla suçlandılar (Bondarenko, 1993: s. 117-123).

1990'lı yıllarda Uzak Doğu Askeri Bölgesi (Khabarovsk şehri) ve Pasifik Filosu (Vladivostok şehri) Askeri Mahkemeler tarafından yasadışı bir şekilde mahkûm edilen Japonların rehabilitasyonu üzerine büyük bir çalışma başlattı. 18 Ekim 1991 tarihli RSFSC 'Siyasi Baskı Kurbanlarının Rehabilitasyonu Üzerine' Yasası uyarınca, Pasifik Filosu Askeri Mahkemesi 1991-1992'li yıllarda yasadışı bir şekilde mahkûm edilen 15 Japon askerin itibarını iade etti, Uzak Doğu Askeri Bölgesi Askeri Mahkemesi ise 26 Japon hakkında verilen 26 hükmü yürürlükten kaldırdı. (Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes). 1940-1950'li yıllarda yasadışı yollardan yargılanan Japon askerlerinin rehabilitasyonu üzerine yapılan çalışma çok uzun bir süre devam etti (Bondarenko, 1993: s. 117-123).

Böylece, tutsaklık sorununun, savaştan sonraki ilk yıllardan beri SSCB ve Japonya arasındaki ilişkilerde en önemli etken olduğunu özetleyebiliriz. Japonya, SSCB gibi kara harbinde yaralıların ve hastaların durumunun ıslahına dair 27 Temmuz 1929 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne katılmayı gerekli görmediği gerçeğinin bir sonucu olarak, hem Japon hem de SSCB uluslararası hukuk normlarını ihlal etmiş oldu. Aynı zamanda, Sovyet tarafının yasadışı eylemleriyle birlikte; duruşmalarda, özel konuşmalarda ve anılarda sürekli olarak vurguladığı Japon esirlere karşı içten ve insancıl tutumu bu konuda çok sayıda örnekler verilmesini sağlamıştır (Bondarenko, 1993: s. 117-123).

Yukarıdakileri özetlersek, vahşi suçlarıyla itham edilen Japonların sadece küçük bir kısmının mahkemeye çağırılması gerçeğinin altını çizmemek imkânsızdır. Birçoğu kaçtı ve hak ettikleri cezaya çarptırılmadı. Tutuklanmaktan kurtulmayanlar ise hapis yattılar, ancak başlangıçta atandığı gibi değildir. Sadece PABAM sanıklara ceza olarak idam hükmünü fesih etmekle kalmayıp, aynı zamanda generaller 25 yıl hapis cezası yerine demir parmaklıklar arkasında sadece 7 yıl geçirdiler. Daha sonra, herkesin aileleriyle sakin bir hayat yaşadığı evlerine geri dönmesine izin verildi. Bu Japon militarist tarihinin sonuydu, ancak kimyasal ve bakteriyolojik silahlar unutulmadı...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. XX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI – XXI. YÜZYILINDA KİMYASAL VE BAKTERİYOLOJİK SİLAHLAR VE BUNLARI YASAKLANAN ULUSLARARASI SÖZLEŞME VE ÖRGÜTLER

3.1. ABD'NİN BİYOLOJİK SAVAŞI

II. Dünya Savaşı sonrasında resmi ABD kaynakları ve itibarlı gazeteler, delil olarak Khabarovsk'taki sahte duruşmaların dosyasını gösterdiler. Bu pozisyon, ABD'de 'Bilgi Özgürlüğü Yasası' (İng. 'Freedom of Information Act') gereğince, Japonya'nın biyolojik ve kimyasal silahlarıyla ilgili çok gizli belgelerin yaklaşık 8.000 sayfasının kamuoyuna sunulmadan önce, 1980'lerin başına kadar Batı'daki yetkililer ve medya için ortaktı. Japonya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı bakteriyolojik savaşı ve Çin'de 731. Birim personeli tarafından işlenen suçlar hakkında nihai bilgilerin karartılması, 1985 yılında, ilk önce İngiltere'de sonra da diğer Batı ülkelerinde, '731. Birim: İmparator Hirohito biliyor muydu?' (İng. 'Unit 731: Did Emperor Hirohito Know?') filminin gösterimiyle yapılmıştır (Supotnitskiy, 2012: s. 58-63).

Kuşkusuz, Japonların biyolojik silahları hakkındaki bilgilerin uzun yıllar boyunca saklanması, ABD'nin işine yaramaktaydı. Savaştan sonra, ABD'nin gerici çevreleri, hem ABD topraklarında, hem de Japonya ve Batı Almanya'da yapılan bakteriyolojik silahların araştırılması ve üretilmesi konusunda çalışmaya Japonların katılmasını sağlamaya başladılar. ABD, 1950'lerden beri, Japon emperyalistler tarafından başlanmış karanlık işlere – bakteriyolojik savaşa hazırlanmasına – devam etmeye çalıştı: ABD'nin kendisi için hayati önem taşıyan bölgelerde sözde komünist tehdidini kontrol altında almak için farklı biyolojik silah türlerini aktif olarak geliştirmekteyken, aynı zamanda onları kullanmak niyetindeydi.

3.1.1. ABD'nin Japonya'da Biyolojik Silah Denemeleri

ABD, geçen yüzyılın 60'lı yıllarında Japonya'da biyolojik silahların denemelerini yaptı. Bu, ABD tarafından kamuoyuna sunulan gizli askeri belgelerden

gelmektedir. 1961-1962 yılları arasında Amerikan askerleri, 1945 yılında işgal ettiği ve 1972 yılına kadar Washington iktidarı altında olan Okinawa prefektörlüğünde yaklaşık 10 deneme yaparken, pirinç tarlalarının üzerine pirinç ve buğdayda pas hastalığına (pirinç tarımında en tehlikeli hastalıklardan biridir) neden olan özel bir mantar (bu mantar her yıl 60 milyon insana yetecek kadar pirinci yok etmektedir) (Volkov, 2014) püskürttü (Korotchenko, 2014). Tabii ki, bu denemeler Japon yetkililerinden gizli olarak yapılmaktaydı. Diğer belgelere göre, benzer deneyler Tayvan'da da yapılmaktaydı.

3.1.2. Kore Savaşı (25 Haziran 1950 – 27 Temmuz 1953)

Japonya'da sadece deneyler olmasına rağmen, örneğin; diğer ülkelere karşı, ABD'nin bakteriyolojik silahları tamamen kullanması dikkate değerdir. Örneğin, 1950 yılında, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (KDHC) birlikleri Güney Kore'yi işgal ettikten ve savaş başladıktan sonra, ABD Hava Kuvvetleri, çeşitli bakterilerin sporlarıyla dolu 5.000 hava bombasının üretimini emretti (Vorobev ve Sverdlov, 2002). Sonuç olarak, Kore Savaşı sırasında, 1952 yılı Ocak ile Mart ayları arasında, KDHC 169 bölgesinde salgın hastalığa neden olan bakteriyolojik silahların kullanılmasının üzerinde 804 olayı vardı.

ABD, KDHC ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) Hükümetleri tarafından suçlandı. KDHC Dışişleri Bakanlığı, ülkesine ABD'nin şarbon, veba ve kolera ile dolu yüzlerce bomba attığını iddia etti. ABD bu suçlamaları kesin olarak reddetti. ÇHC, açıklamalarını desteklemek için ele geçirilen 25 ABD pilotunun ifadelerini yayınladı (ABD'deki İnsanlar Üzerinde Deneyler, 2004). Ancak, ÇHC ve KDHC, ABD önerisi – bağımsız bir soruşturma için KDHC'ne Uluslararası Kızılhaç Komitesi (UKK) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) uzmanlarının gönderilmesini reddedip organizasyon raporlarının tarafsız olmayacağını bildirdiler. Bugüne kadar, Kore Savaşı sırasında biyolojik silahların kullanılıp kullanılmadığı tam olarak bilinmemektedir.

3.1.3. Vietnam Savaşı (1 Kasım 1955 – 15 Mayıs 1975)

KİS 1960 ve 1970 yılları arasında ABD tarafından Vietnam Savaşı'nda da kullanıldı. ABD birlikleri Vietnam'ı, insanlar üzerinde pestisitler ve kimyasal silahların belirli türlerini denediği, savaş tutsaklarını korkunç işkenceye maruz

bıraktığı ve ‘yakıp yıkma’ taktiğini gerçekleştirdiği poligon haline getirdi. ABD Savunma Bakanlığı’nın verilerine göre, Amerikalılar savaş sırasında Güney Vietnam topraklarının %14’ünde 44 milyon litre dioksin içeren ve 77 milyon litre ‘Agent Orange’ defoliantı püskürttüler.

Tablo 4. ABD’nin Vietnam’daki Saldırının Sonuçları (Akimov, 2013: s. 116.)

Alanlar	**Sonuçları**
Mangrov ormanları yok edildi	500.000 hektar
Cengeli yenildi	1 milyon hektar (%60)
Ova ormanları yenilmiş	100.000 hektar (%30)
Kauçuk plantasyonlarının verimini düştü	%45
Muz, pirinç, patates, domates, papaya ekinleri yok edildi	%40-100
Hindistancevizi ağacı plantasyonlarını yok edildi	%70
Hevea plantasyonlarını yok edildi	%60
Casuarina ormanları yok edildi	110.000 hektar
Kuşlar	150 türden 18’i kaldı
Böcekler ve amfibileri yok edildi	Çok az kaldı
Yeni sıçan türleri ortaya çıktı	Veba
Yeni sivrisinek türleri ortaya çıktı	Sıtma

Ayrıca, Vietnam Da Nang Acente Portakalı Kurbanları Kurumu’nun verilerine göre, şimdiye doğru 3 milyon Vietnamlı ‘Agent Orange’ kurbanı olan 18 yaşın altında bir milyondan fazla insan, kalıtsal hastalıklardan (Parkinson hastalığı, İskemik kalp hastalığı, çeşitli kanser, diyabet türleri vb.) dolayı hasta oldular. En az 150.000 çocuk dâhil olmak üzere, Vietnam’da doğan bebekler, bu agent nedeniyle doğum kusurlarıyla doğmaktadır (Agent Orange Lingering Sağlık Etkileri). ABD Hükümeti, ‘Agent Orange’ ile bu hastalıklar arasında herhangi bir bağlantı olduğunu inkâr etmeye devam etmektedir. Ancak, buna rağmen Vietnam Savaşı’nın yaklaşık 10.000 Amerikalı gazisi, bu kimyasal maddelerin etkilerinden dolayı hükümetinden iş göremezlik ve malullük ödeneği aldı (Vorobev ve Sverdlov, 2002).

Ayrıca ABD tarafından Vietnam Savaşı’nda ‘Agent Orange’ kullanıldığına dair de bir takım iddialar bulunmaktadır. Bununla birlikte birer kimyasal silah sınıfı olan ‘taciz maddeleri’ (İng. harassing agents) ve bu maddeler içerisinde yer alan ‘göz yaşartıcı gazlar’ (İng. tear gases) ve ‘isyancı kontrol ajanları’ (İng. riot control agents) da bu tarihler arasında nadir de olsa kullanılmıştır.

3.1.4. Pentagon'un Biyolojik Silahı

37. ABD Başkanı Richard Nixon 1969 yılında biyolojik silahların yasa dışı olduğunu açıkladı. Ancak, buna rağmen 1980'lerin başında, Pentagon biyolojik silahlara sarıldı. Örneğin, 1983 yılı Ekim ayında Hindistan haber ajansları, Yeni Delhi'de, Hindistan'da daha önce bilinmeyen sivrisineklerle yaydığı tropikal Dang hummasının patlak verdiğini bildirdiler. Haber ajansları, bu sivrisineklerin Lahor (Pakistan) yakınındaki bir araştırma enstitüsünde yetiştirildiği Pakistan'dan Hindistan'a atıldığını vurguladılar; bu enstitünün çalışmaları, ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (İng. Central Intelligence Agency; CIA) ve Pentagon tarafından finanse edildi (Chumakov, 2010).

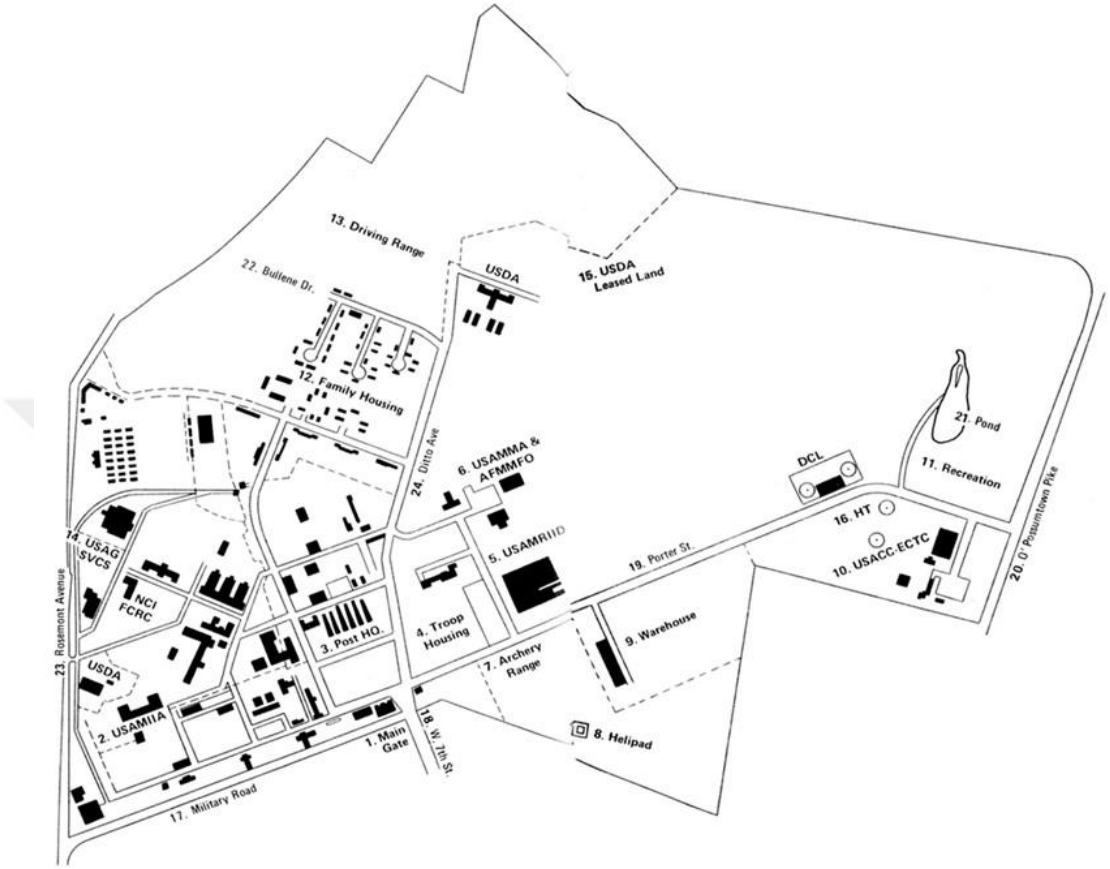
Bu konuda Küba'dan da bahsetmek gerekmektedir; ABD, topraklarında bir kereden fazla biyolojik silah kullanmıştı. Tütün ve şeker kamışı tarlalarının ve ayrıca domuzların bu silahların etkilerine maruz kaldığından dolayı Küba önemli bir ekonomik darbe yaşadı.

Buna ek olarak, 1984 yılında, ABD'de de bulunan ünlü Küba karşıtı karşı-devrimci 'Omega-7' grubunun lideri Arocena Eduardo, bir New York mahkemesinde, grubunun üyelerinin ABD'nin Küba'ya karşı bakteriyolojik savaşına katıldıklarını, bulaştırılan sivrisineklerle dolu konteynerlerin Küba göçmenlerinin yardımıyla Küba'ya göndermesini şahsen organize ettiğini itiraf etti. Bu grubun faaliyetlerinden dolayı 1981 yılında Küba'da bir Dang humması salgını ortaya çıktı. Kısa sürede 350.000 kişi hasta oldu, onlardan 156 kişi (99 çocuk) öldü (Milin, 1985).

3.1.4.1. Fort Detrick

ABD'nin bakteriyolojik silahlarının nerede üretildiği de araştırılmalıdır. 'Fort Detrick' ABD Ordusunun bakteriyolojik araştırma merkezi Washington'dan 70 kilometrede yer alan Frederick (Maryland eyaleti) şehrinin yakında bulmaktadır (Sergeenko, 2013).

Resim 2. ‘Fort Detrick’ ABD Ordusunun Bakteriyolojik Araştırma Merkezi (Dominges, 2014).

25 yıl boyunca, görünüşte dikkat çekici olmayan askeri şehir dış dünyadan iyice tecrit edildi. Oraya girebilmek için, özel bir girimliğe ek olarak, çiçek hastalığı, veba, şarbon da dâhil olmak üzere her tür ölümcül enfeksiyona karşı 20 farklı aşıya ait bir sağlık sertifikası gerekmekteydi. Bu kurallar rastgele değildi…

Fort Detrick, bilinen en eski salgın ve diğer ciddi hastalıkların ajanlarını belli bir yönde yetkinleştirildiği ve yeni ajanlarını üretildiği Pentagon’un ana merkeziydi (Sergeenko, 2013). Yeni bakteriyolojik ajanların arayışı konusunda çalışmalar için sadece biyologlar değil, arkeologlar ve tarihçilerin bile katılması sağlandı. Onlar, yüzyıllar önce ortadan kalkan hastalıkların (Lejyoner hastalığı ve melioidosis) biyolojik silahlar olarak kullanılması fikrini sundular. Merkezin bölümlerinden ‘Building 459’ kod adlıyla birinde, sıcak çöllerde, sülfürle sıcak yeraltı sularında ve konsantre tuzlu suyla dolu çukurlarda yaşayan ve yerleşik bir teşhis veya kanıtlanmış tedavi metotları bulunmayan tamamen yeni patojen mikroplarını incelenmekte ve

geliştirilmekteydi. Bu bölümün bilim adamları, modern tarihin ölümcül basillerine bu mikropların şok edici özelliklerini vermek, bakterilerin daha uzun süre hayatta kalabileceğini sağlamak ve biyolojik 'superweapon' üretmek istemekteydi (Milin, 1985).

Ancak yukarıda belirtildiği gibi, ABD Başkanı Richard Nixon 25 Kasım 1969 tarihinde resmi bir açıklama yaptı. Bu açıklamaya göre saldırıda kullanılan biyolojik silahların geliştirilmesine yasak koyuldu. O günden beri Fort Detrick laboratuvar kompleksi resmi olarak sadece savunma amaçlı kullanılmaya başladı: ABD'ye karşı biyolojik silahların kullanılmasına ilişkin diyagnostik, önleyici tedbirlerin geliştirilmesi ve tedavi yöntemlerine odaklanıldı. Ancak, laboratuvar binalarının duvarlarının dışında ne olduğunu sadece tahmin edebilmekteyiz…

3.2. ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTLER TARAFINDAN KİTLE İMHA SİLAHI KULLANILMASI TEHLİKESİ

İnsanlığın en eski düşmanları, bilindiği gibi, mikroplardır. Günümüzde, güçlü etkiye sahip olan birçok yeni patojenik ve oldukça bulaşıcı mikroorganizmalar ortaya çıktı. Uluslararası terör örgütlerinin bu mikroorganizmalarla ilgilenebileceği düşünüldüğü için tehlike arz etmektedir.

Kimyasal ve bakteriyolojik silahlar XX. yüzyılın 1970'lerinden itibaren farklı terörist grupların dikkatlerini üzerine çekmektedir. Dünya çapında teröristlerin kullandıkları geleneksel bombaların patlamaları ve kurşunlamaların yanı sıra, insanlığa karşı yeni tehditler ortaya çıkarmaktadır. Biyoteröristler ve kimyasal teröristler bunların arasındadır.

3.2.1. Weather Underground Örgütü ve RISE

Weather Underground Örgütü'nün üyeleri, (İng. 'Weather Underground Organization') 1970 yılında ABD'nin büyük şehirlerinde geçici olarak insanları sakat bırakan kimyasal ve biyolojik maddelerle (incapacitantlar) içme suyunu zehirlemeye niyetlendiler. Eylemleri, ABD'nin federal yetkililerinin ülkesindeki durumu kontrol etme konusundaki yetersizliğini gösterme isteğine dayanmaktaydı. İdeolojisi, 'Vietnam'da savaş sürdüren Amerikan emperyalizmine' karşı devrimci fikirlerin ve

muhalefetin bir karışımıydı (Supotnitskiy, 2004). Neyse ki, Weather Underground Örgütü o zamanda başarılı olamadı: ABD Hükümeti kontrol etme yeteneğini ispatladı.

İki yıl sonra, 1960'lardaki eko-terörizm ve uyuşturucu kültürünün ideolojisinden etkilenen üniversite öğrencileri, 'RISE' terör grubu içinde örgütleyip uçaklarla ABD şehirleri üzerinde aerosol saldırılarını gerçekleştirmeyi, tifo ve diğer tehlikeli enfeksiyonların ajanlarıyla şehirlerin içme suyu kaynaklarını zehirlemeyi planlamaktaydı (Supotnitskiy, 2004). Grubun ana motifi, 'doğanın bozulmasını önlemek ve herhangi bir enfeksiyona maruz kalmayan veya az maruz kalan insanüstü (superhumans) ırkını yaratmak için' gezegenimiz nüfusunun azaltmasıydı (Chumakov, 2010). Hatta ilk 'baskını' hazırlamayı başardılar, ancak ABD yetkilileri tarafından mikrobiyal kültürlerin keşfedilmesi sonucu saldırı gerçekleşmedi. İki ana şüpheli Küba'ya kaçtı (Supotnitskiy, 2004).

3.2.2. Rajneeshpuram

1980'li yıllardan beri bazı dini mezhepler açıkça biyolojik silahlara ilgi göstermeye başladılar. Örneğin, 1984 yılında, Rajneeshpuram olarak bilinen kasıtlı bir topluluğun üyeleri, Dallas şehrinde (ABD'nin Oregon eyaletinde) bir biyolojik terör saldırısı gerçekleştirdiler; bakteriler ile dolu çözeltiler, bu mezhebin aktif faaliyetlerini beğenmeyen iki sulh hâkiminin seçiminin yapılmasını engelleme amacıyla birkaç lokanta ve kafe yemeklerine döküldü. Sonuç olarak, 778 kişi salmonella salgını dolayı hasta oldu; bugüne kadar bu olay en büyük biyolojik terör eylemiydi.

3.2.3. Aum Şinrikyo

Kimyasal ve biyolojik terörün toplum üzerindeki etkisini vurgulamak açısından 'Aum Şinrikyo' ('Kıyamet Günü') adlı Japon bir dini örgütün (2000 yılından beri yeni adı 'Aleph') faaliyetlerinden de bahsetmek destekleyici olacaktır.

'Aum Şinrikyo' örgütü, zamanla kendini Shoko Asahara ('Parlak Işığı'; İng. 'Shining Light') olarak adlandırmaya başlayan Chizuo Matsumoto'nun manevi bebeğidir. Shoko Asahara 1984 yılında, sonrasında yavaş yavaş bir kült organizasyonuna dönüşen küçük bir yayınevi ve bir yoga okulu kurdu (Public Health Response to Biological and Chemical Weapons. WHO Guidance, 2004: s. 85).

Organizasyon, dünya çapında şaşırtıcı sayıda – on binlerce – destekçiyi çekmeyi başardı; kimyasal ve biyolojik silahların geliştirilmesi ve kullanımıyla ilgilenen yükseköğrenim gören bilim adamlarını ve teknisyenleri aktif olarak aralarına toplamaya başladı.

Amaçları on binlerce insanı öldürmek ve böylece dünyayı kurtarmak olan örgüt, 1992 yılında 40 kadar doktor ve hemşire üyesi ile 'Ebola' kurbanlarına yardım etmek için Zaire'ye (Demokratik Kongo Cumhuriyeti/Afrika) gitti. Sonraki yıllarda, asıl hedefleri ebola virüsünü elde etmek ve onu kendi amaçları için kullanmak olan grup, başarısızlıkla sonuçlanan (1990 yılının Nisan ayında Botulinum toksini ve 1993 yılında şarbon mikrobu kullanılarak) biyolojik saldırılarda birkaç girişimde bulundu; Neyse ki, Tokyo nüfusu için gözle görülür bir sonuç yoktu (Kiremitçi, 2014: p. 45).

Örgüt 1993 yılında başlatılan ve yaklaşık 30 milyon dolara çıkan kimyasal programında çok daha fazla başarı elde etti. Örgüt, VX-sinir ajanı, Hardal gazı (İperit), Hidrosiyonik asit, tabun, soman ve fosgen ile denedikten sonra, sonunda Sârin gazında karar kıldı (Public Health Response to Biological and Chemical Weapons. WHO Guidance, 2004: s. 85).

Gayretli hazırlıktan sonra, söz konusu örgüt, 1991 yılından beri Tokyo'da, kimyasal ve biyolojik terör eylemleri gerçekleştirmeye başladı. Örgüt, en dikkat çekici olayını ise, 1993 yılında aerosol haldeki binlerce litre şarbonu Tokyo şehir merkezinde 9 farklı yerdeki binaların çatılarından serbest bırakarak gerçekleştirdi (Kiremitçi, 2014: p. 45). Saldırının tek sonucu, yerlilerin tahammül edilemez bir kokuyla ilgili şikâyetiydi (Treschanin, 2013).

1993 yılında, Prens Naruhito'nun (徳仁) düğün töreni sırasında, örgütün üyeleri kortejinin yolunda yine bir biyolojik saldırı yaptı – botulinum toksinini püskürttüler, ancak can kaybı olmadı (Treschanin, 2013).

Böylece, şarbon ajanları içeren biyolojik silahların bileşenlerinin yanı sıra bu sinir gazı (Sârin gazı) ile şişeler, 27 Haziran 1994 tarihinde Japonya/Matsumato'da yeniden bir terör saldırısı düzenlenen 'Aum Şinrikyo' karargâhında bulundu. Sârin gazının kullanılması sonucu 7 kişi yaşamını yitirdi, 54 kişi hastaneye kaldırıldı ve 253 kişi poliklinikte yardım istedi. Aum Şinrikyo, bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra da (20

Mart 1995 tarihinde) Tokyo Metrosu'nda gerçekleştirdiği kimyasal saldırılarla (Sârin gazı püskürtmesiyle) halk arasında korku ve paniğe yol açtı. Bu sabotaj 4 gün sürdü; Sârin gazlı eylem sonucunda 13 kişi yaşamını yitirdi, 122 kişi ciddi şekilde yaralandı ve 4695 kişi ise gazdan etkilenerek hastanelere kaldırıldı (Kiremitçi, 2014: p. 46). Bu terör eyleminin düzenleyicileri gaz konsantrasyonunu artırdıysa, kurbanların sayısı daha fazla olabilirdi. Ancak örgüt, saldırıdan önce üyelerinin panzehri içmesine rağmen, büyük miktarda sârin gazının onları kesinlikle öldürebileceği için kendi insanlarını feda etmeye hazır değildi. 'Aum Şinrikyo' üyelerinin amacı, Shoko Asahara (麻原彰晃) öğretmeninin senaryosuna göre 'Dünya'nın sonu'nun başlamasıydı.

Shoko Asahara, 1995 yılı Mayıs ayında tutuklandı. 2004 yılında, 8 yıl süren yargılamadan sonra, Tokyo Bölge Mahkemesi Asahara'yı suçlu gördü ve onu asılmak suretiyle idama mahkûm etti. Ancak, bugüne kadar, karar gerçekleştirilmedi. Asahara, zaman zaman mahkemenin kararını istinaf ederek ve akli dengesinin yerinde olmadığını ilan ederek 20 yıldan uzun bir süredir hükmünü beklemektedir (Treschanin, 2013).

Örgütünün bütün varoluşu boyunca, biyolojik ve kimyasal ajanların kullanılmasının yaklaşık 10 girişimi saptandı. Örgütün terör eylemlerini gerçekleştirdiği aşırı acımasızlık şaşırtmaktaydı; 'Aum Şinrikyo'nun hedefi kendi halkıydı ve üyeleri saldıran ajanlar olarak en ölümcül olanları seçmekteydi. Görünüşe göre, bu, biyolojik ve kimyasal terör eylemlerine göze alan bireylerin psikolojisinin özelliğidir.

11 Eylül 2001 olayından önce, bu terör eylemleri tarihin en ünlüleri arasındaydı.

3.2.4. 11 Eylül 2001 Tarihli Olaydan Sonra Şarbon Saldırıları

11 Eylül 2001 tarihli olay terörizmin boyutları bakımından bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Artık terörizm hem nicel hem de nitel bir sıçrama gerçekleştirdi. 11 Eylül'den itibaren 'Süper terörizm' ya da 'Kıyamet terörizm'nden söz edilmesine yol açan hususların arasında:

- Terörist örgütlerin eşzamanlı saldırı yeteneği;
- Saldırıların teknik açıdan mükemmelliği;

- Faillerin kendi ölümlerine gidişlerindeki kararlılık;
- Ekonomik ve askeri hedeflerin (Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon) seçiminde gözetilen simgesellik;
- Sivil uçakların kaçırılarak birer kitle imha silahına dönüştürülmesi;
- Olayların bütün trajik boyutuyla derhal medyaya yansıtılması;
- Daha korkunç kitle imha silahlarıyla (kimyasal ve biyolojik silahlarıyla) saldırı beklentisi bulunmaktadır (Saraçlı, 2007: s. 1056).

En son noktaya bakıldığında, örnek olarak teröristlerin, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen ikiz kulelere yönelik büyük saldırıdan sonra, kitlesel olarak biyo-ajanlar kullanmaya başladığını göstermektedir. 2001 yılında Pentagon ve Washington'da Kongre üyelerine, toz halindeki şarbonların mektup içerisinde gönderilerek yapılan saldırı buna örnektir (Yılmaz, 2009: s. 742). ABD'de 2001 yılında meydana gelen mektuplu şarbon eylemleri, 11 Eylül 2001 saldırılarından bir hafta sonra, 18 Eylül 2001 tarihinde başlamış ve birkaç hafta sürmüştür. Şarbon sporları içeren beyaz bir tozla birlikte zarflarda aşağıdaki içeriğe sahip bir mesaj vardı: 'Bizi durduramazsınız. Bu şarbondur. Şimdi öleceksin. Korktun mu? ABD'ye ölüm! İsrail'e ölüm! Allah büyüktür!' (Supotnitskiy, 2013: s. 62-67).

Bu saldırı sonucunda 7 kişi yaşamını yitirmiş, 22 kişi de şarbondan etkilenmiş ve yüzlerce insan gerçek ve hayal ürünü hastalıkları için tedavi edilmiştir. İnsanlar zarfları açmaktan ve posta kutularından gazeteleri çıkarmaktan korkmaktaydı. ABD'deki posta hizmetlerinin çalışmaları birkaç ay boyunca felç edilmiş ve eczanelerde tüm antibiyotiklerin rezervleri satılmıştır (Chumakov, 2010). Özellikle ilginç olan şudur ki, şarbon, insandan insana bulaşmadığı için en korkunç hastalıklar arasında yer almamaktadır.

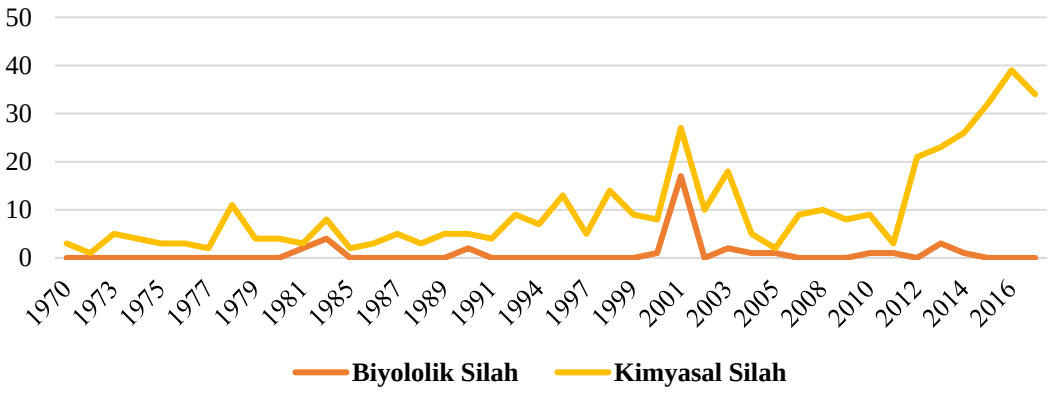
Anılan sabotajlar, biyolojik silah kullanımını açıkça tehdit eden ve ona erişmeye çalışan El Kaide'nin hesabına atfedilmiştir. Ayrıca bu sabotajlardan sonra ABD, 1997 yılında 137 milyon dolar olan biyolojik savunma bütçesini yaklaşık 6 milyar dolara çıkarmıştır (Kiremitçi, 2014: p. 41).

3.2.5. Kimyasal ve Biyolojik Silahlarla Gerçekleştirilen Diğer Terör Eylemler

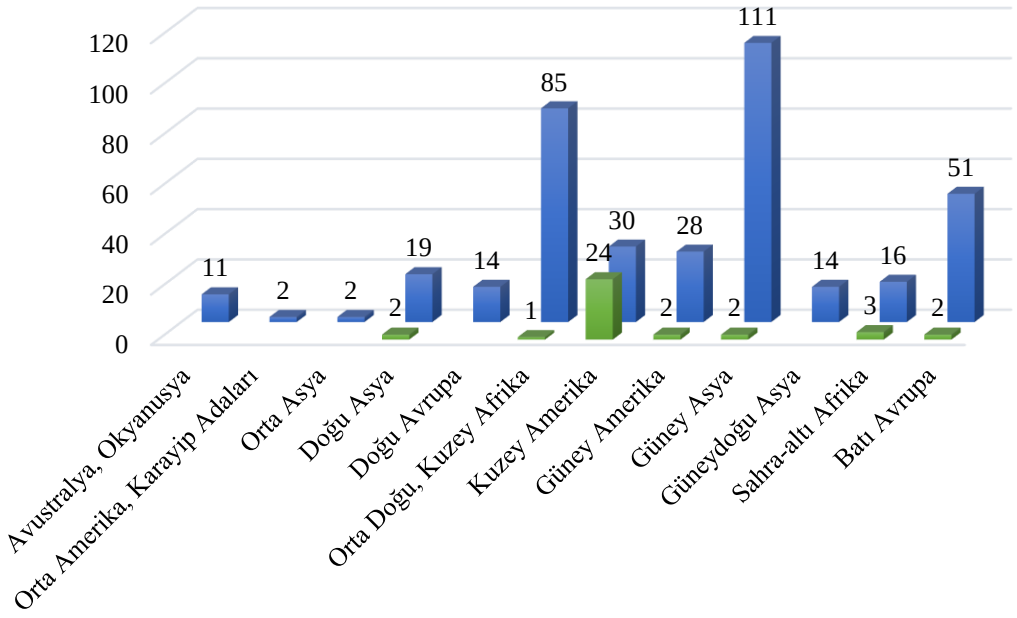
Halihazırda teröristler, Japonya'nın Kuzeydoğu Çin'de (Mançurya) yaptığı kimyasal ve bakteriyolojik savaş deneyimini incelemeye ve tekrarlamaya çalışmaktadır. Uluslararası terörizmi, dünya topluluğu gibi Japon deneyimini akında tutmuştur. Uluslararası Çalışmalar Middlebury Enstitüsü (İng. Middlebury Institute of International Studies at Monterey) tarafından toplanan verilere göre, 1945'ten 1994'e kadar, 244 defa kimyasal ve biyolojik silahların kullanılması olayı kaydedilmiştir (teröristler bu silahlar %60 olayında kullanabildiler ve %40'ında sadece bir kullanım tehdidi oldu) (Kotlyar, 2014). Birçok kimyasal ve biyolojik terörist eyleminin başarısızlığı, teröristlerin biyolojik ve kimyasal ajanlara özgü olan ölümcül potansiyelini tam olarak kullanmayı hala öğrenemediklerini göstermektedir. Ancak bu durum sonsuza kadar sürmeyecektir.

ABD'deki Maryland Üniversitesi tarafından tutulan Küresel Terörizm Veritabanı (İng. Global Terrorism Database) kaynaklarına göre ise 1970-2017 yılları arasında yaklaşık 433 KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer) olayı rapor edilmiştir. Nükleer terör olayının hiç kaydedilmediği bu dönemde; 383 olayla kimyasal silahlarla gerçekleştirilen eylemler, 36'sı biyolojik, 14'ü de radyolojik silahlarla yapılan terör hareketleri yer almaktadır. Azımsanamayacak miktarda olan kimyasal ve biyolojik saldırılar, en çok 2001, 2012-2017 yılarında görülmüş olup 1000'nin üzerinde ölüme ve çok daha fazla insanın da yaralanmasına sebep olmuştur.

Grafik 1. 1970-2017 yılları arasında Kimyasal ve Biyolojik Silahlarla Gerçekleştirilen Eylemler (Global Terrorism Database, Weapon Type (Biological and Chemical Weapons)).

Grafik 2. 1970-2017 yılları arasında Biyolojik ve Kimyasal Silahlarla Eylemlerin Gerçekleştirildiği Bölgeler (Global Terrorism Database, Regions (Biological and Chemical Weapons)).

Kimyasal ve biyoteröristler, dinselden siyasala, soldan sağa, tüm dünyaya intikamdan bireylerle hesaplaşmaya kadar, hatta sadece para ve yaşam alanı için her türlü inançlara sahip olabilmektedir. Aynı zamanda teröristlerin, özellikle de bazı örgütlerin arkasında yer alanların motifleri, kimyasal ve biyolojik terörist eylemlerinin bazı karakteristik özelliklerini önceden belirlemektedir:

- Bir suçun ölçeği ve çoğu zaman niyetinin hezeyanı (‘yetkililerin yeteneksizliğinin gösterisi’, ‘insanların çoğunluğunun yok etmesi ve üstün ırkın oluşturması’, ‘tahmin edildiği kehanetlerin gerçekleşmesi’);
- Teröristler, bu tür saldırılar ilan edilmemek ve bunların sorumluluğunu üstüne almamaktadır. Kimyasal ve biyolojik terör eylemleri, uzun vadeli ve dolaylı tutum stratejisinin bir unsuru olarak, gizli darbe için kullanılmaktadır;

– Sınırsız zulüm, mümkün olduğu kadar çok insanı yok etme özlemi, sadece sivil nüfusa odaklamadır.

Şu anda biyolojik ajanlar tüm dünyaya yayılmak, kimyasal ve biyolojik terörizm daha gerçek bir hale gelmek ve şimdiki yüzyılda yapay olarak ortaya çıkan salgınlar, bulaşıcı hastalıkların epidemiyolojisinde bağımsız bir yön gözü ile bakılabilmektedir.

Kimyasal ve biyolojik silahlar, doğru şekilde kullanıldığında etkililik açısından nükleer silahı bile aşabilmektedir. Örneğin, bir şehrin üzerinde şarbon sporlarının püskürtülmesi ile ustalıkla gerçekleştirilen tek bir saldırı, orta kuvvetli bir atom bombasının patlaması kadar çok kişiyi kırıp geçirme kapasitesine sahip olacaktır.

Tablo 5. Kitle İmha Silahlarının Zararının Karşılaştırması

Silah Türü	Kg	Ölüm sayısı
Nükleer Silah (Atom bombası)	100	23.000-80.000
Kimyasal Silah (Sinir Gazı)	30	60-200
Biyolojik Silah (Şarbon Sporları)	30	30.000-100.000

Tablo 6. Kitle İmha Silahlarının Genel Özelliklerinin Karşılaştırılması (Kiremitçi, 2014: p. 29).

Özellik	Nükleer Silahlar	Kimyasal Silahlar	Biyolojik Silahlar
Ağırlık	10^6 ton	15 ton	10 ton
Etki Alanı	300 km^2	60 km^2	100.000 km^2
Tahribat	%90 ölüm	%50 ölüm	%75 ölüm veya %50 ağır hasta
Maliyeti	800$ / km^2	600$ / km^2	11$ / km^2

4 ve 5 No'lu tabloları inceleyip kimyasal ve bakteriyolojik silahların, şu an dünyanın her yerinde imha edilmekte olan nükleer silahlardan çok daha büyük bir tehlike unsuru olduğunu düşünebilmekteyiz. Haydut devletler ve terörist gruplar tarafından ele geçirilip kullanılmaları nükleer silahlara göre daha kolay ve bu nedenle çok daha büyük bir korku yaratmaktadır.

3.3. SURİYE'DE KULLANILAN KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLAR

Kitle imha silahının sadece terörist örgütlerin eline geçmesi değil, aynı zamanda Ortadoğu ve Kuzey Afrika topraklarında çeşitli çatışmalarda da kullanılması, dünya toplumunda büyük kaygıya yol açmaktadır.

3.3.1. Antik Çağ'da Ortadoğu'da Kimyasal ve Biyolojik Silahların Gelişimi ve Kullanımı

Genellikle kimyasal ve biyolojik silahların sadece yakın geçmişte ortaya çıktığı düşünülmektedir. Böyle bir görüş, herhalde kimyasal silahların sadece I. Dünya Savaşı'nda yaygın olarak kullanılmasına, biyolojik silahlarla ilgili bilgilerin sadece II. Dünya Savaşı'nın sırasında ve daha önce 731. Birim ve ABD Hükümeti tarafından yapılan denemelerin örneğinde kanaat getirdiğimiz gibi sonrasında yeterince bilinmesine dayanmaktadır. Gerçekte, kimyasal ve biyolojik silahların kullanımı tarihsel geçmişin uzak geçmişinde başlamıştır.

Eskiden insanlar bilinçli bir şekilde hastalık yaratmaya çalışmıştır. O zamanlarda da toksikoloji alanda kuşaktan kuşağa aktarılan ve yakın zamana kadar cadılık ve büyü ayinlerinde maskelenen gizli bilgi sistemleri var olmuştur. Büyücü ve sihirbazlar insanları öldürmek için zehirli bitkiler (kurtboğan, deli bat bat, güzelavrat, adam, sütleğen ve baldıran otları, afyon ve zehirli mantarlar), hayvanların zehirleri (kurbağa mukusu, yılan, semender ve sölenterlerin zehirleri, torpil balığı vb.) ve mineral kökenli zehirleri (arsenik ve cıvanın çeşitli bileşikleri ve bunların organik ve biyolojik zehirlerle kombinasyonları) kullanmıştır. Birçok ulus askeri amaçla kitlesel öldürme, kuttören, idam gibi özel durumlarda farklı zehirler kullanmışlar.

Ortadoğu'da en ilkel tehlikeli bulaşıcı hastalıkların patojenlerinin kasıtlı yayılması M.Ö. 16. yüzyılına dayanmaktadır. Asurlular o yıllarda düşmanlarını hasta etmek ve etkisiz bırakmak için su kaynaklarına çavdar mahmuzu ve ölü hayvanları atmaktaymış.

O dönemdeki çivi yazılı kitabelere bakarsak Sümerlerin, Asurlular gibi M.Ö. 1770 yılında birçok ölümcül patojeni kullandıklarını da görebiliriz.

Makedonya Kralı İskender savaşları sırasında ise kuyulardan içme suyunun kullanılmasını önlemek için veba ve çiçeklerden ölen insan ve hayvanları bu su kuyularına atmaktaydı. Kalenin kuşatılması sırasında böyle cesetler, mancınıklar yoluyla düşman kampına atılmaktaydı.

Savaşla yan yana sürekli giden salgınlar, savaşan taraflara önemli ve telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olmakta ve çok kere savaşların sonucunu belirlemekteydi. Böylece veba, Ortadoğu'daki Haçlıların yenilgisinin sebebi de olmuştu.

Kimyasal silahlara gelince, bu silah ilk defa M.Ö. 3. yüzyılın sonunda petrol ve zehirli gazlarla doldurulan bombalar biçiminde günümüz Suriye topraklarındaki Fırat ırmağı kıyısında bulunan Helenistik Dura-Europos şehrinde kullanılmıştır.

Bu hikâye, büyük komutanın en yakın savaş arkadaşlarının, fethettiği toprakları bölüşmeye başladıklarında yani Makedonyalı İskender'in ölümünden sonra başlamıştır. İskender imparatorluğunun doğu kısmı, eski imparatorun en yakın komutanı Seleukos'a düşmüştür. Seleukos M.Ö. 312 yılında çar unvanını aldıktan sonra I. Seleukos Nikatōr olarak denmeye başlamıştır.

Seleukos, askerlerini Şam'dan Mezopotamya'ya giden yolda terkedilmiş bir Asur kalesine yerleştirmeye karar vermiştir. M.Ö. 300 yılında, resmi olarak bu kaleye 550 yıldan fazla başarıyla var olan Europos şehri yeni adı vermiştir.

Europos şehri, yaklaşık M.Ö. 100 yılında Part İmparatorluğu tarafından ve M.S. 165 yılında Romalılar tarafından fethedildi. Roma İmparatorluğu, III. yüzyılın ortasında barbarların istilasıyla zayıfladıktan sonra Sasani İmparatorluğu'nun ordusu bu durumdan yararlanıp 256 yılında bu şehre saldırmıştır (Korsun, 2013). İşgalciler, Romalılara karşı yeraltı yollarını koyduğu çok sayıda sıçan yolunun yardımıyla şehir duvarlarının arkasına sızmaya çalışmıştır. Ancak, Persler daha kurnazdı; çatışmaya girmek yerine, ilkel bir kimyasal silah – bitüm, katran ve kükürdün kundaklaması sonucu ortaya çıkan kesif zehirli gaz – kullandılar. Persler, tünellere pompalanmış olan bu gazla (muhtemelen kürklerin yardımıyla) Romalı askerleri öldürdükten sonra, ölen Romalıların cesetlerini bir diğerinin üzerine atarak koruyucu bir barikat oluşturup tünelleri ateşe verdiler (Simon, 2011).

Persler sıçan yoluyla kale duvarları ve nöbetçi kulelerini yıkmak istemekteydi. Ancak bu hedefe ulaşamamalarına rağmen, şehri sonunda zaptettiler. Dura-Europos'un Perslerin eline geçmesinden sonra şehir yıkıldı. Ondan sonra tahrip edilen Dura-Europos daha yeniden kurmamaktaydı. Bu olay, şehirden III. yüzyılın Roma eyaletinin bir tür anıtı yapmıştır; arkeologlar şehri 'Suriye çölünün Pompeii' olarak adlandırmaktadır.

Yanan petrol ile bombalara gelince Araplar tarafından yürütüldüğü savaşlarda da yaygın olarak kullanılmaktadır. 683 yılında Mekke kuşatması sırasında Mescid-i Haram yakıldığı zaman Suriyelilerin bunu yanan petrolle yaptığı iddia edilmiştir (Carman, 2006).

Yukarıdaki örneklerden sonra, bitki ve hayvanların zehirleri, gazlar, zehirlenmiş oklar, ölümcül hastalıklarla zehirlenmiş cesetlerin, günümüz Suriye topraklarında savaşlar ve çatışmaların tarihine girenlerden sadece birkaçı olduğu ve bu alanda, zaman ve teknolojiden bağımsız olarak insan mucitliğinin hiçbir sınırının olmadığı sonucuna varabiliriz.

3.3.2. Suriye'nin Kitle İmha Silahı Programının Gelişimi

Çağımızda ise Suriye'nin kimyasal ve biyolojik silahlar programının gerçekleştirilmesinin ilk girişimleri daha çok geçen yüzyılın 1950'lerine aittir. Ancak, özellikle kalifiye elemanlar, üretim temel ve hammaddeler olmak üzere kaynakların eksikliği, bu planların gerçekleştirilmesini olanaklı kılmamıştır. Buna ek olarak, Suriye'nin kimyasal ve biyolojik programının geliştirilmesinde bir ertelenmenin, Suriye'nin 1968 yılında daha önce sözü edilen Cenevre Protokolü'ne katılmasından kaynaklanması muhtemeldir.

Suriye'nin kimyasal programı uygulamaya yönelik ikinci girişimi 1970'lerde gerçekleştirildi. Batılı istihbarat topluluklarına göre, Suriye'deki kimyasal silahların ortaya çıkmasıyla ilgili ilk belgelendirilmiş olay, Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın emri üzerine Suriye'yi yönetenlere ölümcül zehirli sârin gazı içeren top mermileri ve hava bombaları dâhil olmak üzere hardal gazının bir kafilesinin teslim edildiği 1973 Kıyamet Savaşı'na dayanmaktadır. Bu, bir Arap devletinin, ilk defa tam bir stratejik ve askeri ittifak çerçevesinde, bir diğerine kimyasal silah sağlamasıydı.

Mısır'dan aldığı kimyasal silahlarının köhneleştiği zaman Suriye, silahlarını iki ana doğrultuda bağımsız olarak geliştirmeye başladı:

- Zehirli maddeler içeren hava bombaları ve karadan karaya başlıklı füzeler;
- Biyolojik silahlar.

Böylece Suriye, kimyasal ve biyolojik silahların geliştirilmesini üstlenen Mısır'dan sonra, Irak'a paralel olan ikinci Arap devleti oldu.

1980'lerin ortasına gelindiğinde, Suriye SSCB'nin yardımıyla, hardal ve sârin gazlarının üretimine ve 1990'ların başlarında VX-sinir ajanı VX üretimine başladı.

Ana müttefiki SSCB'nin çöküşünden sonra, Suriye yeni ve daha güçlü zehirli maddelerin yaratılması üzerine oynadı. Özellikle, su ve toprağın zehirlenmesini altı aydan uzun süredir devam edecek daha fazla sabit gazların geliştirilmesi amacı koyulmaktaydı. Ayrıca BZ-ajanı (İng. 'Agent-15') gibi savaş psikotropik zehirli maddelerin yaratılması üzerinde de çalışmalar yapılmaktaydı.

Onlarca ülke, Esad rejimine gelişmiş kimyasal ve biyolojik silahların geliştirmesine ve üretmesine yardımcı oldu. Bunlardan birincisi, elbette komünist SSCB, sonra Çin, İran ve KDHC'ydi. Ayrıca, ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre, Avusturalya'dan en yeni edevatların satın alınmasını arkalayan iki Hintli firma, Suriye'nin kimyasal cephaneliğini geliştirmeye yardımcı oldu. Hindistan Hükümeti, 'kimyasal silahların yayılmasını önleme konusunda ortak yükümlülüklere sahip olan Hindistan'ın hal ve şartlar ne olursa olsun bu silahların gelişiminde hiç kimseye yardım etmediğini' belirterek kendini temize çıkarmaya çalıştı. Ayrıca, Suriye kimya ve biyolojinin 'gelişimi'ne de katılan Almanya, Fransa ve İngiltere'yi unutmamalıyız. BM de, Suriye ordusunun kimyasal ve biyolojik projelerini finanse ederek kendini göstermeyi başardı.

BM, UNESCO şahsında 1979 yılında Suriye Bilimsel Çalışmalar ve Araştırma Merkezi (İng. Scientific Studies and Research Center) için edevatlara para ayırmıştır. Bu merkez, 1971 yılında Hafız Esad hayatta iken kuruldu ve bir 'Doğa Koruma ve Bilimsel Araştırma Kurumu' gizli tabelasıyla ilk önce nükleer teknolojiyle uğraşarak

Suriyelilerin bu teknoloji hakkından gelemeyeceklerini fark ettikten sonra, kimyasal ve biyolojik silahlar geliştirmeye başladı (Shoam, 2002).

Suriyelilerin dikkati başlıca olarak iki bakteriyel ajan (şarbon ve kolera) yanı sıra iki toksin (botulinum ve risin toksini) üzerinde toplanmaktaydı. Şarbon ve kolera ile ilgili ana çalışmalara ek olarak Suriye, aynı zamanda Malta hummasına neden olan brucella cinsi bakteriler, veba salgılayan pasteurella cinsi bakteriler ve çiçek virüsüyle de çalıştı.

3.3.3. Suriye'de Kimyasal Silahın Kullanılmasıyla Gerçekleştirilen Terör Eylemleri

Suriye'de kimyasal ve biyolojik silahların fiilen kullanımına gelince, bir dizi Batı insan hakları ve istihbarat kurumlarının kaynaklarına göre, 1982 yılının başında Hama'da siyanürlerin kullanılabildiği olay, Suriye topraklarındaki zehirli maddelerin kullanımının ilk muhtemel olaylarından biri olabilmektedir. Suriye İnsan Hakları Ağı (SİHA; İng. Syrian Network for Human Rights) arşivlerine göre ise kimyasal silahların ilk kullanımı 23 Aralık 2012 tarihinde Al Bayadah'ta gerçekleştirildi (After 221 Chemical Attacks, it's Time to Correct the Travesties with Regard to the Chemical Weapons Matter in Syria, 2018: p. 4).

Bu silahların kullanımı, 21 Ağustos 2013 tarihinde Şam'ın yoğun nüfuslu bir banliyö olan Doğu Guta'ya sârin gazı içeren savaş başlıklı füzelerle bir darbenin indirmesine kadar devam etmekteydi. O günde insanlara yaklaşık 350 litre zehirli madde atıldı. Farklı kaynaklara göre, o saldırının sonucunda, yüzlerce çocuk da dâhil olmak üzere 300'den 1.700'e kadar kişi hayatını kaybetti. Sınır Tanımayan Doktorlar'a (STD; İng. Doctors Without Borders) göre ise Guta'daki toplam kurban sayısı 3.500'den fazladır. 23 Aralık 2012 ve 21 Ağustos 2013 tarihleri arasında düzenlenen saldırılara gelince, belki de aynı boyutta değil, ama yine de çok sayıda ölüme neden olan en az 33 saldırı yapıldı.

Doğu Guta'da saldırıya kimin karıştığı hala bilinmemektedir. Suriye Hükümeti ve muhalefet, olanlar için birbirlerini suçlamaktaydı. İnsan Hakları İzleme Örgütü (İHİÖ; İng. Human Rights Watch), Suriye Hükümeti'ne kabahat buldu, Rusya Dışişleri Bakanlığı ise Suriye isyancılarına suç attı.

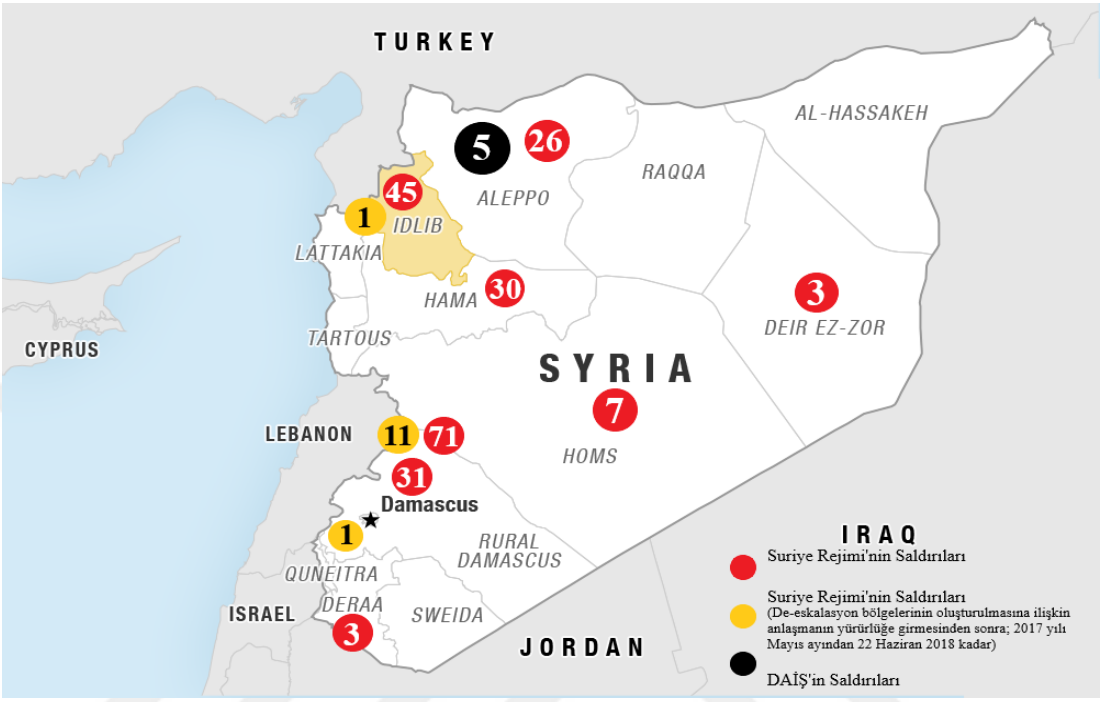
BM Güvenlik Konseyi, 21 Ağustos 2013 tarihli saldırı sonrasında 27 Eylül 2013 tarihinde Suriye'de kimyasal silahların kaldırılmasına yönelik bir planın desteklenmesine yönelik bir kararı oybirliğiyle kabul etti (2118 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı) (Resolution 2118, 2013). Bu kararın taslağında 'Suriye Arap Cumhuriyeti'nde kimyasal silahlardan herhangi birinin kullanımı' kınanmakta ve bu tür silahların militanların eline geçmesinin engellenmesi gerektiğini vurgulamaktaydı. Ayrıca, 2118 No'lu Karar, Suriye'de kimyasal saldırıların tekrarı veya izinsiz zehirleyici maddelerin verilmesi durumunda yaptırımların uygulanmasına ve askeri gücün kullanılmasına izin vermekteydi.

2013 yılı Ekim ayının başında, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün (KSYÖ; İng. Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons) uzmanları tarafından Suriye'nin kimyasal silah stokunu imha etme işlemine başlandı. KSYÖ eski Direktörü Ahmet Üzümcü, denetçilerin ziyaret etmesi gereken 20 tesis olduğunu açıkladı. KSYÖ, 2013 yılı Aralık ayında ülkedeki doldurulmamış kimyasal silahların imha işleminin tamamlandığını duyurdu. Daha önce faaliyeti durduran kimyasal silah üretim tesisleri de Şam hükümetiyle varılan anlaşma uyarınca yakıldı (Güçtürk, 2014: s. 78).

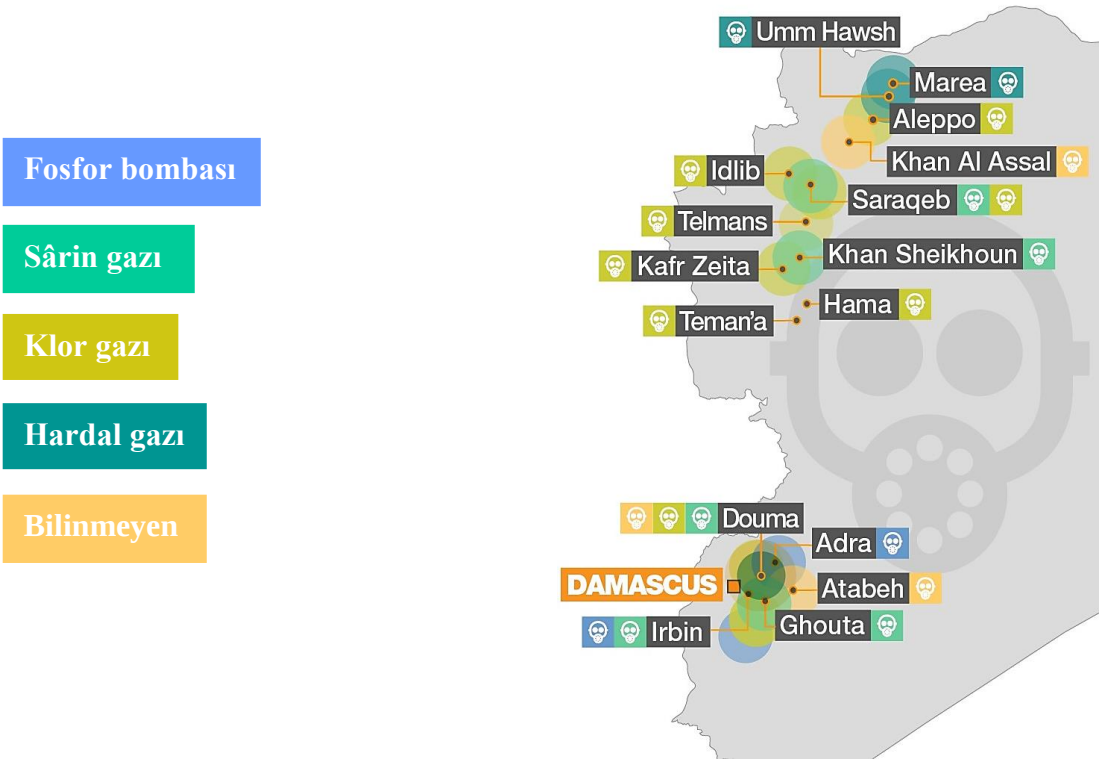
Resmi olarak, Suriye 23 Haziran 2014 tarihinde kimyasal silahlardan silkindi; o günde bu silahın son partisinin ülke topraklarından çıkarıldığı açıklandı. 2016 yılı Ocak ayında KSYÖ, Teksas'ta Suriye'nin son 75 adet hidrojen florürün yok edildiğini belirtti (Tsyganov, 2017).

Ancak Suriye'deki kimyasal silahların tarihi bitmedi. Bu güne kadar ülke topraklarında bu silahların kullanımıyla saldırılar yapılmaya devam edilmektedir. 22 Haziran 2018 tarihine kadar böyle saldırılar 221'den daha fazladır (23 Aralık 2012 tarihinden beri). 2012 yılından günümüze kadar bu tür saldırılar daha çok Şam ve banliyölerinde, Hama ilçelerinde, İdlib, Humus, Halep, Deyrizor ve Dera şehirlerinde meydana gelmekteydi.

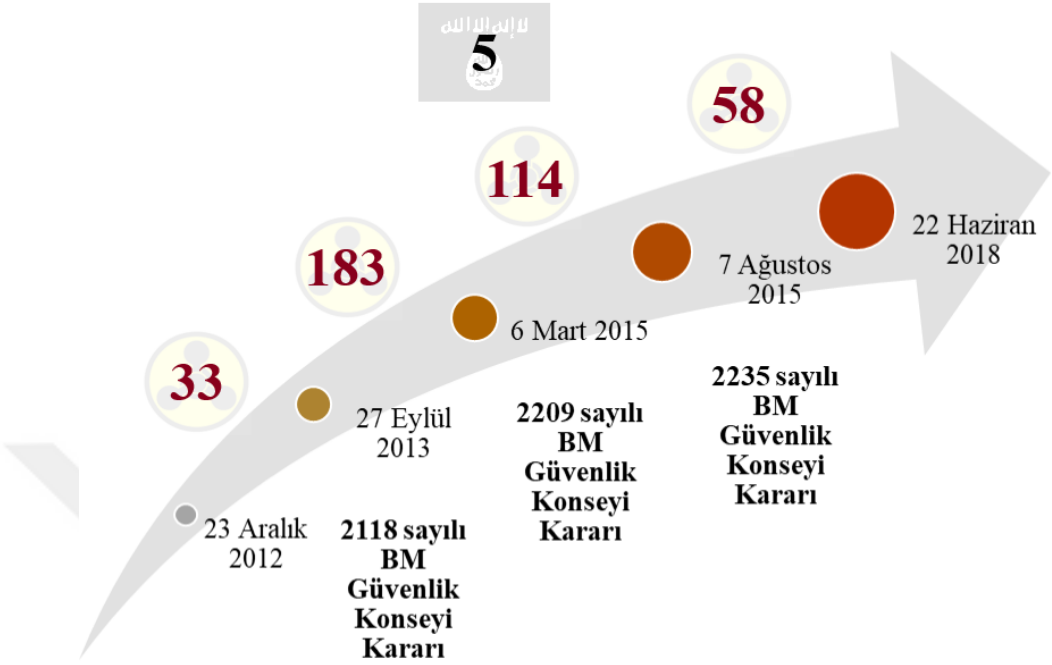
Harita 2. Kimyasal Silah Kullanıldığı Bölgeler (After 221 Chemical Attacks, it's Time to Correct the Travesties with Regard to the Chemical Weapons Matter in Syria, 2018: p. 4).

Resim 3. Suriye'deki Gerçekleştirilen Kimyasal Saldırılarda Kullanıldığı Gazlar (Ahmad, 2018).

Resim 4. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları Işığında Saldırıların Dağıtımı (Ahmad, 2018).

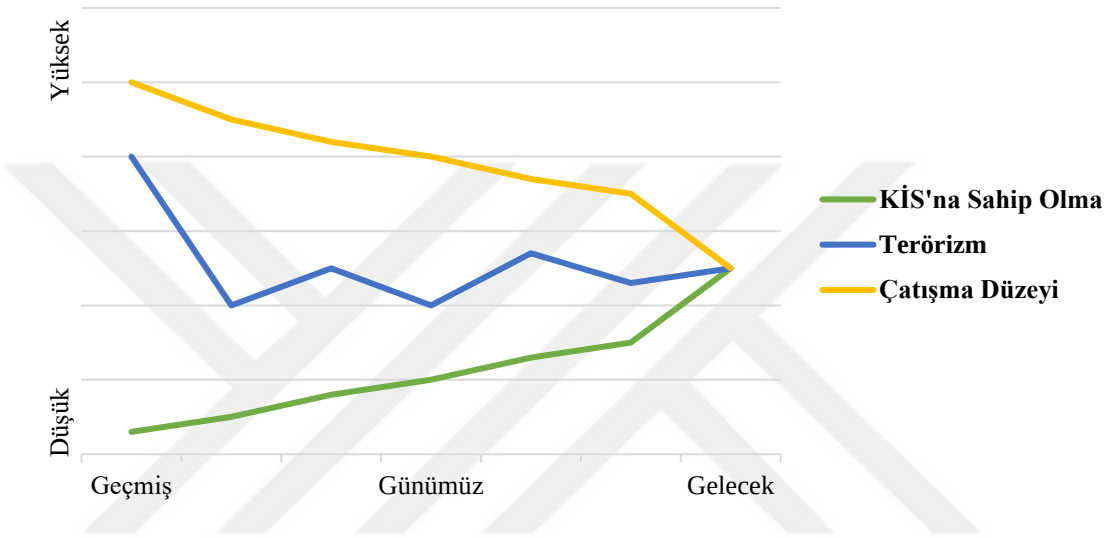
Bu saldırılar, Suriye rejimi güçlerinin elinde 1.461 kişinin (1.397 sivil (185 çocuk, 252 kadın (yetişkin kadın), Suriyeli muhalefetin 57 savaşçısı, hapishanede tutulan Suriye rejimi kuvvetlerinin 7 savaşçısı) öldürülmesiyle sonuçlandı. Ayrıca 7.599'dan fazla kişi yaralandı:

- Suriye rejimi tarafından düzenlenen saldırılarda 7.472 kişi;
- Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) tarafından düzenlenen saldırılarda 127 kişi yaralandı (After 221 Chemical Attacks, it's Time to Correct the Travesties with Regard to the Chemical Weapons Matter in Syria, 2018: p. 4).

İlk önce Japonya'nın, ondan sonra ABD'nin biyolojik savaşı, XX. yüzyılın sonlarında – XXI. yüzyılın başlarında kitle imha silahlarının kullanımıyla gerçekleştirilen terör eylemleri ve son olarak da gündemde bulunan Suriye'deki askerî harekâtla ilgili yukarıdaki verilerle bağlantılı olarak çatışma ortamının geleceğinde terörizmin kullanılması ve KİS'ye sahip olma eğilimlerini izlemek istenilmektedir. 3 No'lu grafikte görüldüğü gibi yakın geleceğimizde KİS'nin terör amaçlı kullanılması öngörülmektedir. Bu amaçtaki beklentiler ise; toplu ölüm ve yaralanmalar, acil yardım

sistemlerine (hastane ve benzeri sağlık kuruluşları) aşırı yüklenmeler, normal yaşamın alt üst olması, panik ve şaşkınlık, önemli tesislerin kapatılması, hükümete ve devlete güvenin kaybolması olarak özetlenebilmektedir. Kimyasal ve biyolojik silahlar, yukarıdaki beklentiler için idealdir: hiçbir şey KİS tehdidi gibi bir paniğe neden olmaz.

Grafik 3. Çatışma Ortamının Geleceğinde Terörizmin Kullanılması ve Kitle İmha Silahına Sahip Olma Eğilimleri

Medeniyetimiz henüz geniş çaplı kimyasal ve biyolojik terörizmin veya bu silahların kullanılmasıyla çatışmaların ortaya çıkmasına hazır değil. Günümüzde, KİS kullanılmasıyla terör eylemleri ve çatışmalar gezegen çapında bir tehdit haline geldiğinde, normal yaşamını sağlamak için tüm dünya topluluğunu harekete geçirmek gerekmektedir. Teröristler tarafından KİS kullanılma olasılığının tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunu, kimyasal ve biyolojik kâbusu II. Dünya Savaşı ve sonraki XX. ve XXI. yüzyılların savaşları sırasında olduğu gibi yeni milyonlarca hatta milyarlarca hayatı yok etmeden hemen yapmalıyız.

İnsanın sağduyusu ve makullüğüne umudu, sadece kitapların sayfalarında ve resimlerde kimyasal ve biyolojik silahların kullanılmasının dehşetleri ile karşılaşılmaya umudu da beslenmek istenmektedir. Ama ne yazık ki, insanlığın hafızası süreksizdir…

3.4. KİMYASAL VE BİYOLOJİK SİLAHLARI YASAKLANAN ULUSLARARASI SÖZLEŞME VE ÖRGÜTLER

3.4.1. Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü

Savaşlar sorunuyla ilgili 2 önemli yaklaşımdan biri caydırma iken diğeri de onun anti tezi olan 'silahların kontrolü' ve 'silahsızlanma'dır.

Nitekim XX. yüzyıl, silahların kontrolü düşüncesi ile şekillenmeye başladı. Silahların kontrolünü açıklayan en iyi fikir 'silahsızlanma' oldu. Hatta uzun yıllar silahların kontrolü yaklaşımı silahsızlanma olarak algılandı. Silahsızlanma bazı faaliyetler bakımından örtüşmekle beraber silahların kontrolünden farklıdır (Yılmaz, 2009: s. 100).

Uluslararası güvenliğin ana gündem maddelerinden biri olan 'silahsızlanma' ve 'silahların kontrolü' kavramları birbiri ile karıştırabilmekteyiz (Tablo 6).

Tablo 7. Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü (Yılmaz, 2009: s. 341).

Silahsızlanma	Silahların Kontrolü
Savaşı elimine etmek için silahlardan, silah üreten tesislerinden kurtulma, hatta savaş riskini azaltacak şekilde askere alma ve eğitimle ilgili düzenlemelere gidilmesi fikrine dayanmakta;	
Silahların ortadan kaldırılması ifade etmekte;	Silahların sınırlandırılması ifade etmekte;
Silahı savaşın neden olarak görmekte;	İstikrar ve istikrarsızlığın kaynağıdır;
Tarafları silahların ortadan kaldırabileceğini ve bunun uluslararası ilişkilerde bir dönüşüme neden olacağını varsaymaktadır.	Tarafları silahların ortadan kaldırılmayacağını veya bunun uluslararası ilişkilerde önemli bir değişikliğe yol açmayacağını düşünmekte;
	Düzenlemeleri yapısal ve operasyonel olarak iki şekilde uygulanmaktadır.

Silahların kontrolü ile ilgili tarihçeyi 5 safhaya ayırabilmekteyiz:

Tablo 8: Silahların Kontrolü ile İlgili Tarihçe (Yılmaz, 2009: s. 341-342).

1. dönem	1899 yılına kadar	- 1675 Strazburg Antlaşması; - 1874 Brüksel Konvansiyonu.
2. dönem	1899'dan II. Dünya Savaşı sonuna kadar	1900'lerin ilk yıllarında silahların sınırlandırılması anlaşmalarıyla ilgili önemi fırsatlar ve isteklilik vardı: - 1899 ve 1907 Lahey Sözleşmeleri; - 1919 Versay Anlaşması; - 1925 Cenevre Protokolü; - 1932'deki Dünya Silahların Azaltılması ve Sınırlanması Konferansı vb.
3. dönem	1945-1960'lı yılların başları	Silahsızlanma önerileri daha çok Soğuk Savaş'ın propaganda amaçlarına hizmet etti.
4. dönem	1962-1985	Süper güçler arasında gerilimi azaltacak anlaşmalardır.
5. dönem	1985-…	Silahsızlanma ve silahların kontrolü faaliyetleri için en verimli dönemdir.

3.4.2. Biyolojik ve Kimyasal Silahlar Sözleşme ve Düzenlemeleri

Daha önce de belirtildiği gibi, patojen bakteriler ve zehirli gazlar yüzlerce yıldır silah olarak – zehirli oklar, arsenik ile duman, zehirli gazlarda vb. – kullanılmaktadır. Ancak bunların kullanımı uzun süredir kınanmıştır, çünkü 'uygar' savaş dışına çıkan maruz göstermemiş zulüm ve dürüst olmayan oyunla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle, uluslararası toplumun kimyasal silahları yasaklama çabaları, ilk silahsızlanma anlaşmalarının çoğunda önemli bir yer tutmuştur.

Kimyasal silah kullanımını sınırlayan ilk uluslararası anlaşma, zehirlenmiş mermilerin kullanılmasını yasaklamakta anlaşmaya varan Fransa ve Almanya arasında 1675 yılında Strazburg'da imzalandı. Yaklaşık iki yüz yıl sonra – 27 Ağustos 1874 tarihinde – ikinci benzer bir anlaşma kabul edildi: Savaş Kanunları ve Adetleri ile ilgili Brüksel Sözleşmesi' idi (İng. 'Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War'). Zehirlerin, zehirli silahların ve mermilerin insanlara mazur göstermeyen ıstırap veren maddelerin kullanılmasını yasakladı. Ancak bu sözleşme kabul edilip, imzaya açılmadı (History of the Chemical Weapons Convention and the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, ty: p. 1).

XX. yüzyılın arifesinde, ilk bölümde adı geçen 1899 Lahey Barış Konferansı'nda kimyasal silahsızlanma konusunda üçüncü bir girişim yapıldı. 1899 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne taraf olan devletler, 'tek amacı boğucu ve zehirli gazları püskürtmek olan mermileri kullanmaktan kaçınmak' anlaşmasını açıkladılar. İkinci Lahey Sözleşmesi'nde (1907), zehirleyen veya zehirli silahların kullanımına ilişkin önceki yasaklar doğrulandı.

Ancak, bu önlemlere rağmen, dünya I. Dünya Savaşı sırasında daha önce hiç görülmemiş zehirli kimyasal maddelerin kullanımına tanık olmuştur.

3.4.2.1. Cenevre Protokolü

I. Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirilen Alman ve Fransız kimyasal ve biyolojik sabotajların ölçeği meydana çıkarıldıktan sonra dünya toplumu kimyasal ve biyolojik silahların kullanımında yasal bir engel oluşturacak bir belge kabul edilmesi gerekliliğinde ısrar etmeye başladı. Böyle bir belge daha önce belirtilen 1925 Cenevre Protokolü idi. Cenevre Protokolü aslında 1899 I. Lahey Barış Konferansında kabul edilen 'Boğucu ve Zehirli Gazların Savaşta Kullanımından Vazgeçmeye ilişkin Taahhüt', ile 1907 II. Lahey Barış Konferansında kabul edilen 'Boğucu ve Zehirli Gazların Savaşta Kullanımının Yasaklanmasına ilişkin Kararın' ardından bu konuda ortaya çıkan ilk somut girişim olması nedeniyle önem arz etmektedir. Ayrıca Cenevre Protokolü ile silahsızlanma yolunda bir adım daha ileri gidilerek 'savaşta bakteriyolojik metotların kullanımına' da yasak getirilmiştir.

Teknoloji ve sanayi bakımından gelişmiş durumda olan devletlerden birçoğu Cenevre Protokolü'nü özellikle iki konuda çekince koyarak imzalamışlardır. Bu çekinceler:

1. Söz konusu devletlerin herhangi bir kimyasal veya biyolojik silahın kendilerine karşı kullanılması tehdidi karşısında veya bu silahların kendilerine karşı kullanıldığı durumlarda, karşılık olarak kimyasal silah kullanma haklarının varlığı;
2. Protokole taraf olmayan devletlere karşı, meşru müdafaa amaçlı kimyasal silah kullanma hakkının varlığıdır.

Bu şekilde Çin, Fransa, İngiltere ve SSCB, 1920'li yıllarda Protokole bu çekinceler çerçevesince taraf olmuşlardır. Bu devletlerin yanı sıra örneğin Japonya 1970'lere kadar Protokolü imzalamayı reddetti, ABD ise Senato'dan 1975 yılına kadar Protokole ilişkin onay alamadı.

Bununla birlikte Cenevre Protokolü'nün imzalanmasının ardından da dünyanın çeşitli bölgelerinde kimyasal ve biyolojik silahların kullanıldığına dair haberler gelmeye devam etmiştir.

Tablo 9. 1915 yılından 2018 yılına kadar olan Dönemde Düşmanca Amaçlarla İnsanların Öldürmesi için Öldürücü Gazlar, Zehirli ve Bulaşıcı Ajanların Kullanımının Kanıtlanmış Bazı Olayları (Public Health Response to Biological and Chemical Weapons. WHO Guidance, 2004: s. 35, 85; Beker, 2017; Global Terrorism Database, Weapon Type (Biological and Chemical Weapons).

Kimyasal ve / veya Biyolojik Silahlar Kullanıldığı Dönemler	**Kullanım Yeri**
1915; 1978; 2003	Belçika
1919; 1979; 1995; 1999; 2002; 2004; 2017	Rusya
1923-1926	Fas
1930	Trablusgarp
1934	Doğu Türkistan-Sincan
1935-1940	Etiyopya-Habeşistan
1937-1945	Mançurya
1943; 1978; 1984; 1990; 1994-1995	Japonya
1950-1953	KDHC
1952; 2000-2001	Kenya
1961-1975; 2001	Vietnam
1963-1967; 1977; 2016	Yemen
1970; 1978; 1980; 2003	İtalya
1970-1971; 1973-1974; 1976-1978; 1984; 1986; 1998; 2000-2001; 2003-2005; 2010; 2012-2013; 2017	ABD
1973	Honduras
1973; 1978; 1994	Fransa
1973; 1978; 1981; 1984-1985; 1987; 2000; 2002; 2017	Birleşik Krallık
1975-1976; 1978-1980; 1984; 1991-1992; 1998-1999; 2002; 2004	Almanya
1978	Hollanda, Danimarka
1978-1979	İsveç
1978; 1989; 1992; 1994	Türkiye
1979	Brezilya; Libya
1980-1988	Irak-İran
1980-1981; 1987; 1991-1992	Peru
1985	Lübnan
1986; 1990; 1992; 1995	Sri Lanka

Tablo 9. Devam

Kimyasal ve / veya Biyolojik Silahlar Kullanıldığı Dönemler	Kullanım Yeri
1987; 1999; 2013	Filipinler
1987; 1989; 2004; 2008-2017	Afganistan
1989	Namibya
1989; 2001; 2014	Şili
1989-1990; 2000-2001; 2014-2016	Israil
1990-1991; 1994; 2014-2015	Filistin
1991-1992; 1999; 2001; 2003; 2010; 2013-2017	Hindistan
1991-1992; 2005; 2007; 2009; 2011; 2014-2017	Irak
1992	Güney Afrika; Madagaskar
1992; 2007	Tayland
1994	El Salvador
1994-1995	Tacikistan
1994-1995; 1997	Arjantin
1995; 2002	Venezuela
1997	Meksika; Ürdün
1997; 2001	Avustralya
1998; 2008	Kamboçya
1998; 2013	Bulgaristan
1998-1999; 2001-2002; 2014	Kolombiya
1998; 2002; 2008-2009; 2015	Çin
1999-2000; 2015-2016	Kanada
1999; 2013-2014; 2016	Nijerya
2000	Uganda
2001; 2003; 2008	Yeni Zelanda
2001; 2009-2011; 2013-2014; 2016	Pakistan
2002	Zimbabve
2003	Arnavutluk
2004	Yunanistan
2007	Ukrayna
2008	Avusturya
2008; 2013	Tanzanya
2008; 2014	Çek Cumhuriyeti
2013	Tayvan; Kosova
2014	Kongo Demokratik Cumhuriyeti
2015; 2017	Endonezya; Bangladeş
2017	Somali; Nepal; Angola
2013-2018	Suriye

Cenevre Protokolü'ne 5 yıl içerisinde 28 devlet taraf olmuştur. Bugün ise Protokole taraf devlet sayısı 140 olup, Protokolün öngördüğü yasaklar, hem uluslararası hem de ulusal nitelikli silahlı çatışmalarda uyulması gereken silahlı çatışmalara ilişkin oluşan evrensel örf ve âdet hukuku kurallarının temelini oluşturdu.

17 Haziran 2020 tarihinde, daha önce belirtildiği gibi, ilk olarak kimyasal ve biyolojik silahların ve diğer zehirli maddelerin kullanılmasını yasaklayan ancak bu silahların hem düşmanlara karşı cevabi darbe olarak kullanılması hem de geliştirilmesi ve depolanmasını yasaklamayan Protokolün imzalanması tarihinden itibaren 95 yıl olacak. Ancak bu Protokolün dünya toplumunun savaş sırasında kimyasal ve biyolojik silahların kullanımını yasaklayan ilk etkili girişimi olduğu için, şu ana kadar hala aktüel olan politik önemini yitirmemektedir.

3.4.2.2. Biyolojik Silahlar Sözleşmesi

II. Dünya Savaşı'nın ardından, nükleer silahlarla ilgili kaygı kimyasal ve biyolojik silahlar konusunu arka plana itti. Bu konu, sadece 1968 yılında kimyasal ve biyolojik silahların tartışılmasının başladığı Cenevre'deki Silahsızlanma Konferansı'nda aktüel olmuştur. Bu tartışmalar, farklı yollarda olsa da, birkaç sözleşmenin kabul edilmesine yol açmıştır (History of the Chemical Weapons Convention and the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, ty: p. 2).

Cenevre Protokolünün eksiklikleri büyük ölçüde 10 Nisan 1972 tarihinde imzalanan ve 26 Mart 1975 tarihinde yürürlüğe giren kısaca Biyolojik Silahlar Sözleşmesi (BSS) olarak bilinen 'Bakteriyolojik (Biyolojik) ve Toksin Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi ve Depolanması Yasaklanması ve İmha Edilmesine ilişkin Sözleşme' ile çözüldü (Yılmaz, 2009: s. 344-345; Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction, 1975; Midov, 2015: pp. 17-21). Bu konvansiyon tarihteki biyolojik silahların KİS'nin bir türü olduğunu tamamen ve koşulsuz olarak yasa dışı ilan eden ilk uluslararası sözleşmesidir.

Ancak bu sözleşme de sorunu tam çözemedi. İlk olarak, BSS'nin en önemli sorunu, evrenselliğinin nesnel olarak yetersizlik derecesi, yani tüm ülkeleri kapsamamasıdır. 2018 yılına gelindiğinde sadece 179 devlet bu konvansiyonu onaylamışken 13'ü imzalamıştır.

1975 yılında biyolojik silahların kullanımını yasaklayan bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma yürürlüğe girmiş olmasına rağmen, 1993 yılında U.S. Congressional Office of Technology Assessment tarafından ilan edilmemiş biyolojik ve kimyasal

saldırı silahı üretim programlarında bulunan 8 ülkenin listesi açıklanmıştır: Suriye, İran, Irak, İsrail, Libya, Çin, KDHC ve Tayvan. 7 ülkenin daha bu tür silah programlara sahip olduklarından şüphe edilmektedir. Bunlar da Mısır, Vietnam, Laos, Küba, Bulgaristan, Pakistan ve Hindistan. Romanya ve Güney Afrika hakkında da iddialar ileri sürülmüştür (Reeves ve Lenoir, 2012: s. 131).

İkinci olarak, sözleşme mevcut haliyle denetim ve doğrulama rejimi içermemektedir. Farklı ülkelerden gelen uzmanlar, XX. yüzyılın 1990'lı yıllarında Cenevre'de BSS'ye ek bir protokol üzerinde çalıştılar; Sözleşmeye uyulması noktasında denetim için gerçekten etkili bir mekanizma yaratmak istemişlerdir. Bunun nedeni, basitçe sayılabilen kimyasal silahlar ve nükleer savaş başlıkları ile ilgili var olan metodolojinin uygulanmamasıdır. Çalışmaların sonucu, biyolojik silahların potansiyel ajanları olarak kabul edilen 33 mikroorganizmayı içeren bir listenin oluşturulmasıydı.

O zamanda BSS'yi imzalayan 140 ülke temsilcileri 2001 yılı yazında, Cenevre'de ek kontrol önlemleri üzerinde anlaşmaya çalıştılar. Ancak, ABD hükümetinin resmi temsilcileri, beklenmedik şekilde 'ABD Ulusal Güvenliği'nin çıkarlarına uymayan' 37 maddesini tespit edip protokolü imzalamayı reddetmişler (Sergeenko, 2013). Washington'un George W. Bush başkanlığı sırasında BSS'nin kontrol mekanizmasının oluşturulmasına ilişkin çalışmalarını tamamlamayı reddetmesi, Barack Obama yönetimi tarafından da defalarca doğrulanmıştır. Bugüne kadar ABD'nin bu konudaki tutumu değişmemiştir.

3.4.2.3. Kimyasal Silahlar Sözleşmesi

Yukarıda belertildiği Sözleşmeye taraf devletler Sözleşmenin önsözünde KİS'nin bütün çeşitlerinin yasaklanması ve imhası da dâhil olmak üzere 'Kimyasal ve Bakteriyolojik (Biyolojik) Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Yasaklanmasının ve İmha Edilmesinin etkin ve sıkı bir uluslararası denetim içerisinde kolaylaşacağına ikna olduklarını' açıkladılar. Ancak Sözleşme müzakereleri sonucu kimyasal silahlara ilişkin olarak farklı bir sözleşmenin hazırlanmasının daha yerinde olacağı kararlaştırılmıştır. Böylelikle Sözleşme kapsamında BSS'nin ileride ayrıca kabul edilecek Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (KSS) yolundaki ilk adım teşkil ettiği

belirtildi. Ayrıca taraf devletlerin KSS'ye ulaşıncaya dek bu hususstaki görüşmelere devam etmeye kararlı oldukları da ifade edilmiştir.

KSS ile ilgili müzakereler çok daha uzun sürdü ve politik ve diğer alanlardaki değişikliklerden dolayı dengesiz geçti. 1980 yılında Silahsızlanma Konferansında kimyasal silahlar konusunda geçici çalışma grubu kuruldu. Dört yıl sonra, bu gruba bir görev verildi: kimyasal silahlara yasak getirecek bir sözleşmenin hazırlanmasıdır. Dolayısıyla, Sözleşme metninin geçici, yıllık olarak güncellenen bir 'çalışma versiyonu' ortaya çıkmıştır.

1880'lerin sonlarında süper güçler arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi, 1988'de Halepçe'deki (Irak) gaz saldırısı, Basra Körfezi'nde savaş sırasında kimyasal silah kullanımı ile askerî harekâtlar tehdidinin dünya basınında geniş şekilde yer alması ve SSCB ve ABD arasında kimyasal silahların çoğunun yok edilmesine ve sonrasında üretiminden kaçınmaya ilişkin ikili bir anlaşmanın imzalanması gibi olaylar, sözleşme üzerinde müzakerelere ivme kazandırmıştır (History of the Chemical Weapons Convention and the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, ty: p. 3).

1992 yılında Silahsızlanma Konferansı'nda Sözleşmenin taslağı resmen kabul edilmiştir. BM Genel Sekreteri, BM Genel Kurulu'nun talebi üzerine, bu Sözleşmenin emanetçisi (İng. depositary) olarak, 13 Ocak 1993 tarihinde Paris'te imzalanmak için açtı. 130 ülke, KSS'nin imzalanması için düzenlenen ve üç gün süren Paris'teki konferansta uluslararası bir silah kontrolü anlaşması için daha önce görülmemiş bir desteği göstererek Sözleşmeyi imzalamışlardı (History of the Chemical Weapons Convention and the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, ty: p. 3).

Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile ilgili Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih, Macaristan'ın Sözleşmeyi onaylayan 65. ülke olmasıyla birlikte 31 Ekim 1996 tarihi olarak belirtilmiştir. Koyulan şarta göre, Sözleşme 180 gün sonra 29 Nisan 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Şu anda kimyasal silahların belirli bir zaman dilimi içerisinde dünyadan tamamen kaldırılmasına yönelik olan Sözleşme, Rusya ve Türkiye dâhil 190 devlet kapsamaktadır (Yılmaz, 2009: s. 345; Popov, 2014).

Resmi olarak kimyasal silahlara sahibi olan devletler (Rusya, ABD, Hindistan, Güney Kore, Arnavutluk) tarafından KSS'yi imzalandığı zaman açıklanan toplam kimyasal silah miktarı 70.000 tonu aşmaktaydı. Daha sonraki yıllarda Libya, Irak ve son olaylardan bilindiği gibi Suriye tarafından da onlarca kimyasal silah depolarının varlığı açıklanmıştır.

Başlangıçta, dünya kimyasal silahların rezervlerinin ve üretim tesislerinin tamamen ortadan kaldırılması 29 Nisan 2012 tarihinden önce öngörülmüştür. Ancak, belirlenen tarihe kadar bu silahlardan yararlanma programı sadece Arnavutluk, Güney Kore ve Hindistan tarafından tamamen uygulanmıştır. Kimyasal silahlara sahip kalan devletler bu programın uygulanması sırasında belirlenen tarihte işin tamamlanmasını engelleyen çok sayıda organizasyonel, teknik, mali ve diğer zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu sorunların nesnel niteliği nedeniyle, KSS'ye taraf olan devletler 2011 yılında kimyasal silahların imha edilmesi sürecinin süresiz bir şekilde uzatılmasına ilişkin bir kararı kabul etmişlerdir.

ABD bugüne kadar zehirli maddelerin bildirilen rezervlerinin %90'ından fazlasını ortadan kaldırmıştır. Tüm Amerikan yararlanma programının tamamlanması, uygulamasının mevcut zorlukları göz önüne alındığında, 2023 yılından daha erken beklenmemektedir.

Rusya Federasyonu ise, kendi kimyasal silahsızlanma programını duyurulmuş üç yıl önce 27 Eylül 2017 tarihinde tamamlamıştır.

Daha önceki 3.3.3. No'lu bölümde tartıştığımız Suriye Arap Cumhuriyeti'nin 2013 yılı Eylül ayında KSS'ye katılımı da bu sözleşme rejiminin güçlendirmesi için önemli bir olay olmuştur.

3.4.2.4. Sözleşmeleri Güçlendirmek Amacıyla Alınan Tedbirler

Günümüzde, KSS ve BSS'nin geliştirilmesi daha çok dolaylı yöntemlerle sağlanmaktadır. Bu yöntemler:

- Sözleşmenin evrenselleşmesi;
- Devletler tarafından ulusal düzeyde uygulanması;
- Güven ve şeffaflığın sıkılaştırılmasının önlemlerinin geliştirilmesi;

– BM Güvenlik Konseyi özel kararlarının uygulanmasıdır (Midov, 2015: pp. 17-21).

Örneğin, Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Önlemesine İlişkin 1540 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile 28 Nisan 2004 tarihinde oybirliğiyle '1540 Komitesi' kuruldu (United Nations Security Council Resolution 1540 (2004)). Bu kararda nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu ilan edildi. Ayrıca bu karara göre, tüm devletler, KİS geliştirmeye, elde etmeye, sahibi olmaya, taşımaya, iletmeye veya kullanmaya çalışmakta olan devlet dışı aktörlere herhangi bir destek vermemekle yükümlüdür. 1540 sayılı karar ülkelere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir (Proliferation and Development of Weapons, 2007). Üstelik karardaki hiçbir yükümlüğün BSS ve KSS'ye taraf devletlerin hakları ve yükümlükleri ile çelişmemesi; 29 Nisan 1997 yılında kurulan yüzyılda imzalanan çeşitli sözleşmeler, örgütlere, Avustralya Grubu vb. (Pasifik Kıyıları, Avrupa, Güney ve Kuzey Amerikalardan 41 ülke katılmaktadır) sorumluluk alanının değiştirmemesi vurgulanmıştır (Strengthening Measures to Prevent the Spread of Weapons of Mass Destruction).

Tablo 10. Kimyasal Silahlar Sözleşmesi ve Biyolojik Silahlar Sözleşmesi'ni Geliştirilmek Amacıyla Yöntemler (Public Health Response to Biological and Chemical Weapons. WHO Guidance, 2004: s. 85; Yılmaz, 2009: s. 345).

KSYÖ	– KSS'ye uyumu teşvik ve kontrol etmek üzere kuruldu; – 2015 yılı Eylül ayından itibaren 192 devlet KSS'nin bağlayıcılığını kabul etti; – Dünyanın bilinen kimyasal silah stoklarının %90'ına kadarı yok edildi; – Misyonunu gerçekleştirmek için BM ve diğer kuruluşlarla birlikte çalışmakta; – Halen sözleşmeyi imzalamamış ya da onaylamamış (ya da her iki işlemi de yapmamış) BM'nin 4 üyesi (Mısır, İsrail, KDHC ve Güney Sudan) bulunmaktadır.

Tablo 10. Devam

Ulusal Makamlar	**Kimyasal Silahlarla ilgili Düzenlemeler:** – KSS'yi imzalamış tüm devletlerin sözleşmenin etkin biçimde uygulanmasını sağlamaya yönelik bir Ulusal Kurum oluşturması gerekmektedir; – Ulusal Makamların sorumlulukları arasında aşağıdakiler yer alır: *a. İlgili ülkede konuyla ilgili tesislere yapılan KSYÖ'nün denetimlerine eşlik etmek;* *b. İlk bildirimleri ve yıllık bildirimleri yapmak;* *c. Kimyasal saldırı riski altındaki ya da kimyasal silahtan zarar görmüş devletlere destek olmak ve koruma sağlamak;* *d. Kimyanın barışçıl kullanımlarını desteklemektir.* **Biyolojik Silahlarla ilgili Düzenlemeler:** – Fransa: *Biyolojik ve Toksin Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi ve Depolanması vb. yasaklayan 72-467 sayılı Kanun (1972);* – BK: *Biyolojik Silahlar hakkında Kanun (1974);* – Avustralya: *Biyolojik Silahların Kullanılmasıyla Suçlar hakkında Kanun (1976);* – Yeni Zelanda: *Yeni Zelanda Nükleer Silahsız Bölge, Silahsızlanma ve Silah (Biyolojik Silahlar) Kontrolü Kanunu (1987);* – ABD: *Biyolojik Silahlar ve Terörle Mücadele Kanunu (1989).*
Avustralya Grubu	– 1985'te, 1984'te Irak'ın kimyasal silah kullanmasına bir yanıt olarak start aldı; *a. 15 ülke ve Avrupa Komisyonunun katılımıyla faaliyetlerini başladı;* *b. Katılan ülkelerin sayısı bugün 42 artı Avrupa Birliği rakamına ulaştı.* – Kimyasal ve biyolojik silah yapımında kullanılan malzeme, çift kullanımlı kimyasal ve / veya biyolojik malzeme, bitkisel ve hayvansal patojenleri kapsayan malzemelerin dış satımını kontrol etmeyi ve böylece kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasını önlemeyi amaçlamaktadır.

Tablo 10. Devam

Uluslararası Kimyasallar Yönetimine Stratejik Yaklaşım (İng. 'Strategic Approach to International Chemicals Management')	– 2006 yılında Uluslararası Kimyasal Yönetimi Konferansı'nda kabul edildi; – Amacı, 2020 yılına gelindiğinde kimyasalların üretim ve kullanımında insan sağlığı ve çevre üzerindeki ciddi olumsuz etkilerini asgariye çekmeyi sağlamaktır; – Kimyasalların makul bir biçimde yönetilmesini sağlamaya yönelik politika çerçevesinde bulunmakta; – Kimyasalın yaşam döngüsünün tüm aşamalarında sürdürülebilir gelişmeyi teşvik etmeye odaklanmaktadır.
Üçlü Sorumluluk Güvenlik Kuralları	– 1985 yılında Kanada Kimya Sektörü Birliğince hayata geçirildi; – Amacı, sektörün çevre, sağlık, emniyet ve güvenlik performansını sürekli olarak geliştirmekte; – Bugün 60 kadar ulusal kimyasal üretim birliği tarafından uygulanmaktadır.
Ulusal Kimyasal Dağıtımcıları Birliği (İng. 'National Association of Chemical Distributors') **Güvenlik Kuralları**	– 1971 yılında kuruldu; **Kuruluşun hedefleri:** – Kimyasal dağıtım sektöründe profesyonel yaklaşımın geliştirilmesi ve duyurulmasının yanında sektöre gözetim sağlamak; – Üyelerin tesis ve kimyasal nakliye operasyonlarının güvenliğini ele alan güvenlik programları geliştirmek; – Sözleşmeli motorlu nakliyecileri, nakliyecinin kimyasalların nakli sırasında saptırma, hırsızlık veya kaçırmaya karşı savunma da dâhil olmak üzere güvenliğini sağlayabilme yeteneğini de kapsayan seçim kriterleri ışığında sorgulamak; – Kamunun düzenlemelerince öngörülen şekilde müşterilerin kimyasal satın alma yetkinliğini belirlemek; – Güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını bağımsız bir üçüncü şahıs teyit kuruluşu üzerinden teyit etmektir.
SOCMA (İng. 'Society of Chemical Manufacturers and Affiliates')	– Bir EHS&S (Environmental, Health, Safety and Sustainability) yönetim programıdır; – Üyeler şunları yapmalıdır: *a. Gereken durumlarda CFATS'a (Chemical Facility Anti-Terrorism Standards) katılmak;* *b. Bunun gerekmediği durumlarda Güvenlik Açığı Değerlendirmesi veya Victoria Sivil ve İdari Davalar Mahkemesi (İng. 'Victorian Civil and Administrative Tribunal'; VCAT) gerçekleştirmeli;* *c. Karşı tedbirlerin belirlemek ve doğrulamak;* *d. Tesis için bir Tesis Güvenlik Planı bulunması beklenmektedir.*

Ancak, tüm bu sözleşmeler, kararlar ve çeşitli kuruluşlar, ülkelerin, özellikle ABD'nin, sadece arkasına saklandıkları maskelerdir.

Bazı kaynaklara göre, ABD 2001 yılından 2016 yılına kadar biyolojik laboratuvarların sayısını 20'den 400'e artırdığı ve 'biyoterörizme karşı savunma' için 80 milyar dolarlık yatırım yaptığı söylenmektedir. Bu tür tesislerin kurma deneyimi çoktan yapılmış; böyle laboratuvarlar, Güneydoğu Asya (Tayland, Vietnam, Laos, Kamboçya, Filipinler, Malezya), Latin Amerika (Brezilya), Afrika (Mısır, Kenya, Uganda, Tanzanya, Kamerun, Liberya, Senegal, Güney Afrika, Sierra Leone, Fildişi Sahili, Gine) ve Orta Doğu (Irak, Ürdün) dâhil olmak üzere 25'ten fazla ülkede çalışmaktadır.

Harita 3. ABD'nin Biyolojik Laboratuvarları (Nikishin, 2018).

Son yıllarda bu laboratuvarların Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde de kurulması başlamıştır. Pentagon tarafından 2010 yılında Ukrayna'da büyük bir laboratuvar kompleksi, 2011 yılında Gürcistan'da Richard Lugar Halk Sağlığı Araştırma Merkezi (İng. Richard Lugar Center for Public Health Research) ve 2016 yılında Kazakistan'da da bir laboratuvar açıldı (ABD tarafından Rusya sınırlarının etrafında askeri biyolojik laboratuvarın bir ağı oluşturulması; Nikishin,

2018). Kırgızistan'da ise Bişkek'teki Botanik Bahçesi topraklarında benzer bir laboratuvar kurma girişimi suya düştü. Devlet ve toplum adamları böyle bir tesise şiddetle karşı çıkmışlardır. Söz verilen büyük yatırımlara rağmen, yatırımcıların tesis inşasını reddedildi. Ancak bu kaidenin sadece bir istisnasıdır.

Biyolojik silahların geliştirilmesine yönelik laboratuvarların kurulması yanı sıra, 2002 yılının ilkbaharından itibaren ABD, Amerikan biliminin son yıllarda elde ettiği başarılara, genetik kod, gen yapısı, kalıtım mekanizmaları ve genetik kodlardaki kusurların programlanmasının araştırmasına dayanarak, belirli genotiplere zarar vermeyi amaçlayan bakteriyolojik silahların türlerinin – genetik bombalar – yarattığı sinyaller ortaya çıkmaya başladı (Slipchenko, 2004). ABD'nde Böyle bombaların yaratılması için öncelikle Çin ve Arap ülkelerinin halklarının genotiplerini incelenmektir. Bu, ilk bakışta fantastik gelebilir, ancak günümüzde maalesef yer almaktadır.

Ayrıca, farklı ülkelerde pek çok kurulmuş yeraltı laboratuvarından birisinden kaçma dışında, yeni bir domuz gribi için bir açıklama yoktur. Buna benzer zaten birkaç olay vardır:

- Bir zamanlar, ABD'nin askeri bir laboratuvarından kaçma olarak Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromunun (İng. Acquired Immune Deficiency Syndrome; AIDS) ortaya çıkması hakkında konuşulmuştur;
- 2014 yılı Ocak ayın başında, ABD'deki kimyasal maddelerinin kaçması nedeniyle 800'den fazla insan kuş gribi virüsünden hastalanmışlardır. Ocak ayın sonunda ise kuş gribi salgını Güney Asya'da patlak verdi (Kotlyar, 2014).

Bugün Kuş gribi (H5N1) önemli bir tehdit olarak gündemimizdedir. Bu tür hastalıkların temel nedeni virüslerin dönüşüm geçirmesidir. H5N1 insandaki bir virüs ile birleştiğinde insandan insana geçen bulaşıcı bir salgın haline gelmektedir. Bu tür virüslerin biyolojik bir silah olarak kullanılma potansiyeli de vardır ve tüm ülkeler bunlara karşı hazırlıklı olmak için bir strateji ve gerekli diğer tedbirleri (gözetim, tespit, tedavi vb.) geliştirmek zorundadır. Bu nedenle evrensel bulaşıcılar ve biyo-saldırılara karşı koymak için bağışıklık sağlayacak aşı geliştirilmesi önemli bir araştırma ve geliştirme alanıdır (Yılmaz, 2009: s. 741).

Bu esnada, DSÖ'ye göre, günümüzde 44 farklı mikroorganizma (15 bakteri, 24 virüs, 2 mantar, 2 parazit) biyolojik silah olarak sayılabilmektedir. Bunlardan çiçek virüsü, şarbon, veba, tularemi, ruam, tifo, kolera, botulinum toksinleri en tehlikelidir.

Kullanımı için en olası çiçek hastalığı virüsü olarak kabul edilir. 1980 yılında aşılamanın kaldırılması ile bağlantılı olarak, gezegenin nüfusu bu virüse karşı bağışıklığını yitirmiştir. Uzun bir süre aşılar ve teşhis preparatları üretilmemiştir. Çiçek hastalığının tedavisi için hemen hemen hiçbir etkili ilaç yoktur; aşılanmamışların ölüm oranı ise %30-50'ye ulaşmaktadır. Bu hastalık bir hastadan sağlıklı bir kişiye kolayca bulaşmaktadır. Uzun bir kuluçka süresi (17 güne kadar) ise modern, hızlı ve çok sayıdaki iletişim araçlarının olması dolasıyla büyük bölgelerdeki enfeksiyonun kendiliğinden yayılmasına katkıda bulunmaktadır. Bilindiği gibi, DSÖ öneri üzerine çiçek hastalığı virüsü koleksiyonu, sadece ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (İng. Centers for Disease Control and Prevention; Atlanta) ve Novosibirsk yakınlarındaki Koltsovo şehrindeki Viroloji ve Biyoteknoloji Devlet Araştırmaları Merkezi'nde (İng. State Research Center of Virology and Biotechnology VECTOR) güvenilir bir biçimde saklanmaktadır (Vorobev ve Sverdlov, 2002). Ancak, bu virüsün bazı ülkelerde kontrolsüz saklandığı ve kendiliğinden (veya kasten olarak) laboratuvarların dışına geçebileceğine dair kanıtlar vardır. Günümüzde bu virüs aniden tekrar kendini gösterirse, insanlığın buna karşı fazla bir aşısı yoktur. ABD'de 5 milyon aşı dozu bile yoktur. Dünya çapında ise yaklaşık 50-100 milyon aşı dozu bulunmaktadır; bu da en çok orta nüfusa sahip olan 1-2 ülke için yetebilecektir (Lukyanov, 2001).

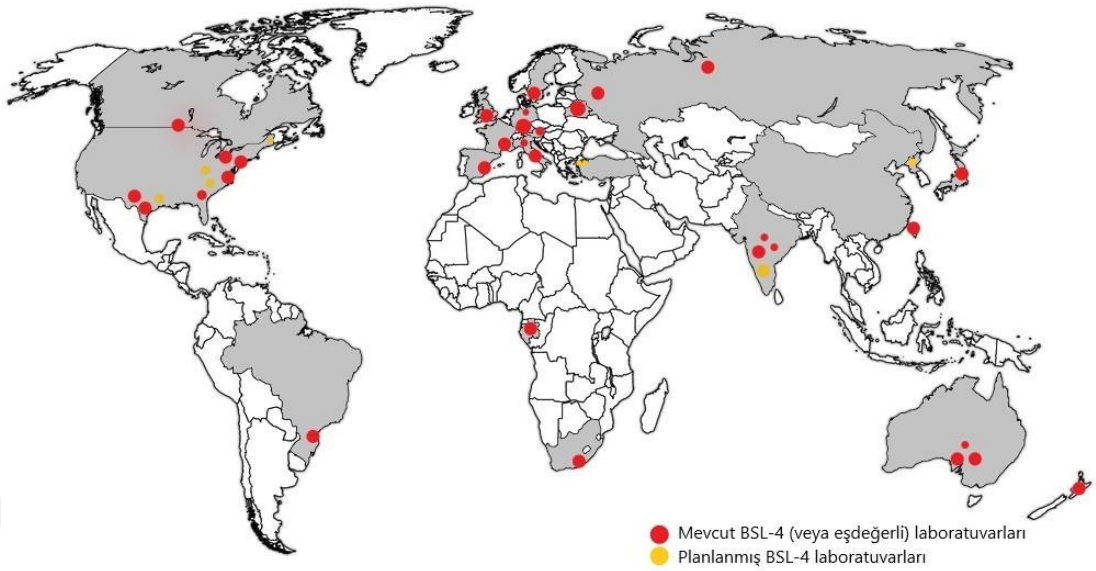
Şarbona karşı geliştirilen bir aşının %100 garantisi de yoktur. Bu hastalık normal burun akıntısı olarak başlamak ve daha sonra zatürreeye dönüşmektedir; onu zamanda tanınmak da zordur. Ayrıca, şarbona karşı şimdiye kadar sadece ABD ve BK'ta yapılan aşı miktarı oldukça sınırlıdır.

XX. ve XXI. yüzyıllarda imzalanan çeşitli sözleşmeler, kurulan örgütlere vb. rağmen günümüzde, kimyasal ve bakteriyolojik silahların yayılması sorunu hala çözülmemiştir. KİS ile ilgili düzenlemeler eğer var olan silahlar imha edilebilirse başarılı olmuş sayılacaktır. Kimyasal ve nükleer silahların geliştirilmesi 1950 yılında

tamamlanmış, biyolojik silahlar ise herhangi bir zaman çerçevesi ile sınırlanmamıştır. Bu sebeple gelecek belirsizdir. Gelişimin tamamlanması için ise:

- BSS ve KSS'ye uymanın izlenmesi için bir mekanizmanın oluşturulması ve geliştirilmesi için çalışmanın tamamlanması;
- BSS ve KSS'nin tüm ülkeler tarafından onaylanması;
- Biyolojik silah olarak kullanıldığında tehlikeli olan mikroorganizmaların tam listesinin tutulmasıdır. Buna ek olarak, zarara neden olabilecek egzotik bakteriler ve virüslerin listesinin hazırlanması;
- Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA; İng. International Atomic Energy Agency) ve '1540 Komitesi' tarafından örneklendirilen BSS ve KSS'nin performansında BM sisteminden bağımsız bir hükümetler arası örgütün oluşturulması;
- Farklı ülkelerden araştırmacıların, Ebola, grip, tüberküloz, AIDS gibi en tehlikeli ve yaygın hastalıklar üzerinde çalışacakları tek küresel bir uluslararası biyogüvenlik seviye 4 (BSL-4) laboratuvarının (Maksimum Tecrit Laboratuvarı) kurulmasını (Ceyhan, 2005: p. 611) (Harita 4);
- Kimyasal terörizm ve biyoterörizme karşı etkili bir kontrol ve mücadele sisteminin oluşturulması;
- Medyada biyogüvenlik üzerine eğitim faaliyetlerinde bulunulması;
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi ve R.F. Sivil Savunma, Acil Durumlar ve Doğal Afet Sonuçlarını Giderme İşleri Bakanlığı'na benzer sistemlerde çalışanlar için özellikle tehlikeli bulaşıcı hastalıklarla ilgili kursların düzenlenmesi vb. gerekmektedir.

Harita 4. Dünyadaki BSL-4 laboratuvarları

Kuzey ve Güney Amerika	**Avrupa**	**Afrika**	**Asya**	**Avustralya**
Kanada (Winnipeg)	Fransa (Lyon)	Güney Afrika (Grahamstown)	Rusya (Moskova, Novosibirsk)	Geelong, North Melbourne, Herston, Coopers Plains
ABD (15 BSL-4 laboratuvarı)	İsveç (Solna)	Gabon (Franceville)	Japonya (Tokyo, Tsukuba)	
Brezilya (Sao Paulo)	Romanya (2)		Çin (1)	
	Çek Cumhuriyeti (1)		Güney Kore (1)	
	İngiltere (7)		Hindistan (3)	
	Almanya (4)		Tayvan (1)	
	İtalya (2)			
	Hollanda (Bilthoven)			
	Beyaz Rusya (Minsk)			
	İspanya (Valdeolmos)			
	İsviçre (Spiez, Mittelhäusern)			

Tüm bu faaliyetler şüphesiz tüm dünyanın gerçek kimyasal ve biyolojik tehlikeye karşı hazır olmasına katkıda bulunacaktır.

Ayrıca, insanlığın kimyasal ve biyolojik silahların korkunç sonuçlarını unutmasına imkân vermeyecek müzelerin ve sergilerin yapılmasının gerekliliği oldukça önemlidir. Örneğin, Japonya'daki Kyushu Üniversitesi'nde (Fukuoka kenti) II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan savaş tutsakları üzerinde yapılan Japon doktorların deneylerinin kanıtlarını gösteren Tıp Tarihi Müzesi açılmış; Harbin (Çin)'de ise Japon 731. Birim bir müzesi vardır (Deng, 2015; Harbin'deki Japon '731. Birim' Müzesi, II. Dünya Savaşı'ndaki Zaferin 70. Yıldönümü için Onarılıyor, 2014).

Pek çok Japon turist hala Harbin'de geçmişte bulunduğu birime ve şimdi de müzeye ziyaret etmektedir. Yaşlı Japonlar diz çöküp dua etmekte; gençler ise yüzlerinin ifadesine göre müzeyi ziyaret ettikten sonra, onun çok eğlenceli olduğunu düşünmektedir...

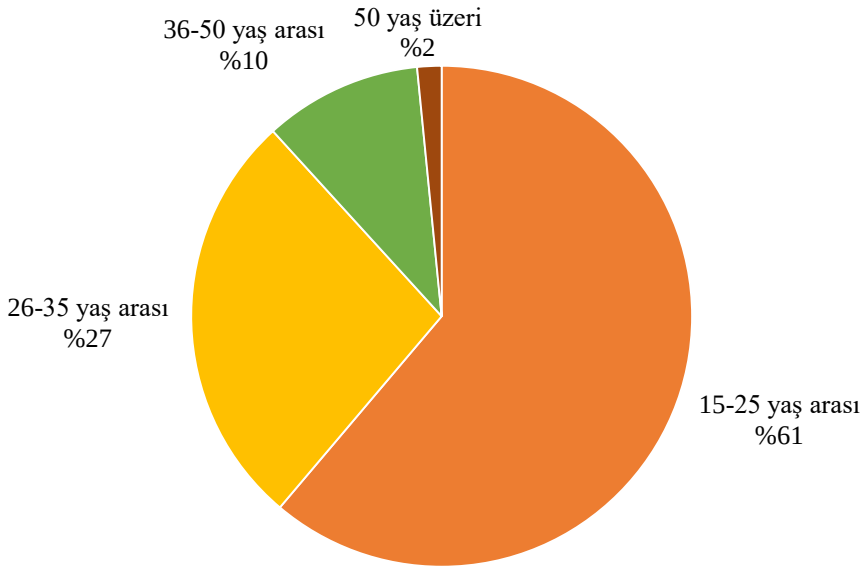
3.4.3. 'Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi ve Silahsızlanma Seçenekleri' Mülakatı

Bu yapıt sonucu olarak, tezi destekleyecek nitelikteki bir çalışma yapmak istenmektedir. Bu çalışma, 25 Mayıs – 15 Temmuz 2018 tarihleri arasında, 50 ülkeden farklı yaşta bulunan 255 kişi arasında 'Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi ve Silahsızlanma Seçenekleri' üzerine düzenlenen bir mülakattır. Mülakat, insanların kimyasal ve biyolojik silahlarla ilgili bilgilere ne kadar sahip olduğunu ve bu mülakata katılanlara göre günümüzde kitle imha silahlarının yayılmasıyla mücadele için en etkili önlemlerden hangisi olabileceğini öğrenmek için gerçekleştirilmiştir.

Farklı kıtalardan olabildiğince çok kişiye ulaşabilmek için mülakat 4 dilde (Türkçe, İngilizce, Rusça ve İspanyolca) oluşturulmaktaydı.

Bu mülakatın önemli bulguları ve şemaları aşağıdadır:

Grafik 4. Katılımcıların Yaşı, (%)

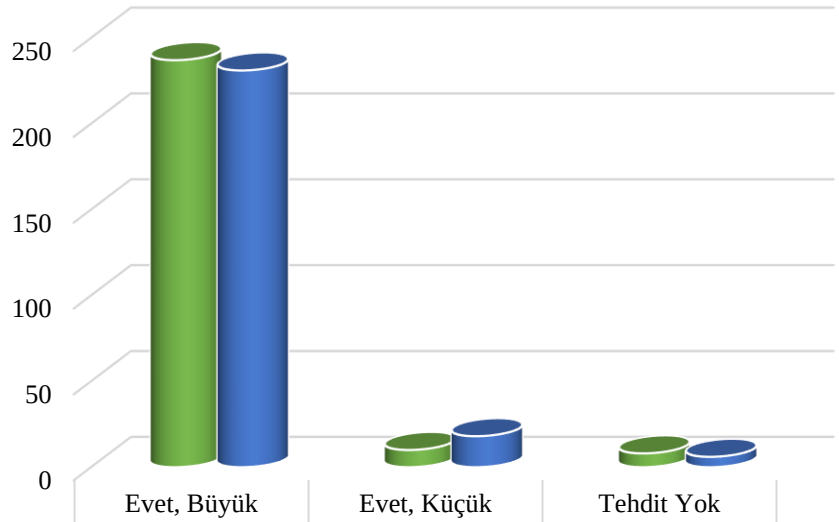

Tablo 11. Katılımcıların Memleketi

1	**Rusya**	**93**
2	**Türkiye**	**62**
Asya		
3	Afganistan	12
4	Kazakistan	5
5	Kırgızistan	5
6	Azerbaycan	3
7	Gürcistan	2
8	Tacikistan	2
9	Özbekistan	2
10	Türkmenistan	1
11	Pakistan	3
12	Bangladeş	1
13	Moğolistan	1
14-15	Filippinler; Tayland	2
Afrika		
16	Sudan	9
17	Tunus	6
18	Fas	4
19	Etiyopya	2
20-31	Çad; Orta Afrika Cumhuriyeti; Libya; Mısır; Gana; Liberya; Nijerya; Togo; Gambiya; Somali; Uganda; Kenya	12
Orta Doğu		
32	Yemen	2
33	Ürdün	2
34-37	Suriye; Filistin; Lübnan; Bahreyn	4
Avrupa		
38	İspanya	2
39-44	Ukrayna; Romanya; Yunanistan, Karadağ; Kosova; Makedonya	6
Latin Amerika		
45	Kolombiya	7
45-50	Peru; Şili; Venezuela; Uruguay; Meksika	5
Toplam	**50 ülke**	**255 kişi**

Gördüğümüz gibi, 4 No'lu grafikte mülakatı dolduran insanların en büyük yüzdesi *(%88),* 15-35 yaş aralığındaki yaşlara düşmektedir. Milliyetlerine gelince, en fazla sayıda Rusya *(93 kişi)* ve Türkiye *(62 kişi)* vatandaşları, Afganistan vatandaşları *(12 kişi)* üçüncü sırada, Sudan vatandaşları *(9 kişi)* dördüncü sırada bulunmaktadır.

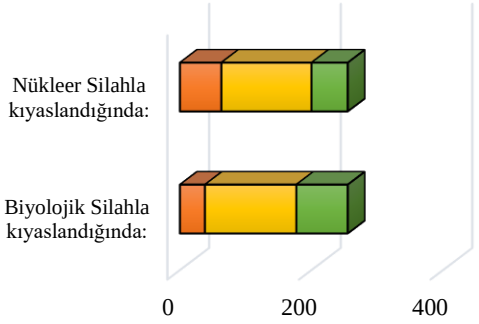
Grafik 5. Kimyasal ve Biyolojik Silahların bir Tehdit olduğunu düşünüyor musunuz?

	Evet, Büyük Tehdit	Evet, Küçük Tehdit	Tehdit Yok
Kimyasal Silahlar	237	10	8
Biyolojik Silahlar	231	18	6

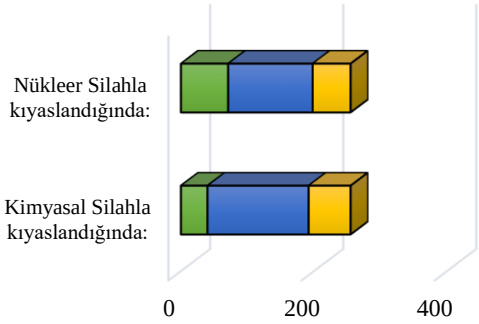
Grafik 6. Kimyasal ve Biyolojik Silahların Tehdidi, Kitle İmha Silahlarının Diğer Türlerinden kaynaklanan Tehditle nasıl karşılaştırılabilir?

Kimyasal Silahın Tehdidi

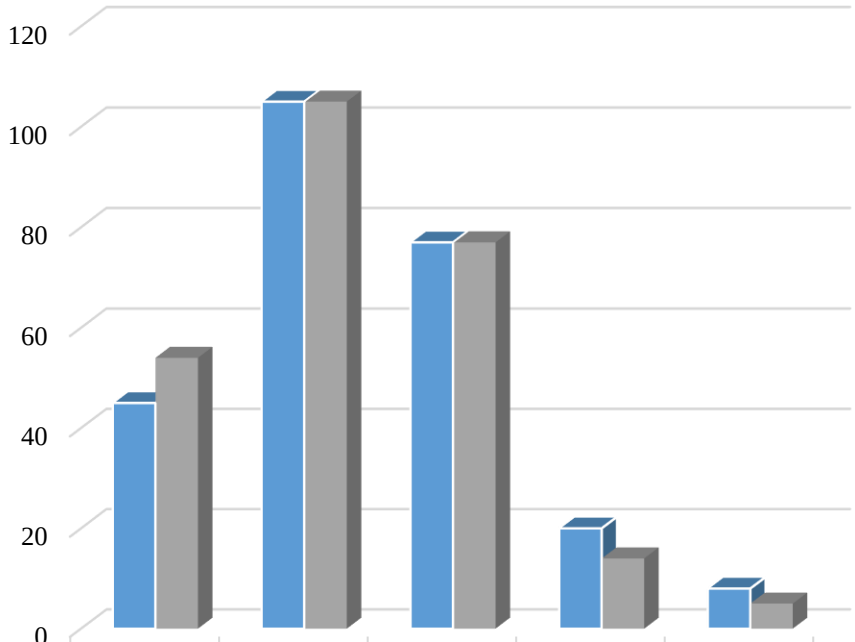
	Biyolojik Silahla kıyaslandığında:	Nükleer Silahla kıyaslandığında:
Daha az Tehdit	38	63
Aynı Seviye Tehdit	139	137
Daha Büyük Tehdit	78	55

Biyolojik Silahın Tehdidi

	Kimyasal Silahla kıyaslandığında:	Nükleer Silahla kıyaslandığında:
Daha az Tehdit	40	71
Aynı Seviye Tehdit	152	127
Daha Büyük Tehdit	63	57

Grafik 7. Kimyasal ve Biyolojik Silah Kullanımının Tehdidi Nispeten Durağan, Azalan veya Artan mı?

	Aynı Seviyedeki Tehdit	Oldukça Artan Tehdit	Önemli Derecede Artan Tehdit	Oldukça Azalan Tehdit	Önemli Derecede Azalan Tehdit
Kimyasal Silahlar	45	105	77	20	8
Biyolojik Silahlar	54	105	77	14	5

Kimyasal ve biyolojik silahlarla ilgili sorunlara bakarsak, mülakata katılanların görüşüne göre kimyasal ve biyolojik silahlar gerçekten büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Her bir silah türünün bir diğeriyle karşılaştırılması söz konusu olduğunda, katılımcılara göre, kitle imha silahlarının her üç tipi aynı seviye tehdidi vardır. Ancak, kimyasal silahın biyolojik silahla karşılaştırılmasına dair küçük bir ara vardır *(78 kişi kimyasal silahın tehdidin daha büyük olduğunu düşünmekteler).* Kimyasal ve biyolojik silahların kullanımının tehdidine gelince, oldukça artan ya da en azından önemli derecede artan bir tehdittir (Grafik 5, 6 ve 7).

Tablo 12. Kimyasal ve / veya Biyolojik Silah Kullanma Tehdidinin Arttığını Düşünüyor Musunuz? Düşünüyorsanız Sebep(ler) nedir?

EN ÖNEMLİ SEBEPLER	
Bilimde bir devrim sayesinde kimyasal ve biyolojik silahların yaratılması ve kullanılması oldukça kolaydır;	**%46**
Kimyasal ve biyolojik silahların kullanımında ve kullanılmasında teröristlerin ilgisi;	**%32**
Çift amaçlı teknolojilere ve malzemelere erişimin artması;	**%30**
Bu iki silah türünün nükleer silahlardan elde edilmesi daha kolaydır.	**%29,5**
İKİNCİ SIRADA YER ALAN SEBEPLER	
Kimyasal ve biyolojik silahların kullanımının ölçeğinin: bitkileri, hayvanları veya insanları hedeflemelerine; bulaşıcı veya bulaşıcı olmayan hastalıkların kullanımına; ölümcül ya da sadece zararlı olan hastalıkların kullanımına; sinir gazlarının kullanımına bağlı olarak uyarlanabilmesi;	**%27,5**
Saldırının kaynağı olarak, sabit teknik donatım olmaksızın düşmana saldırma imkânı;	**%25,5**
Düşmanın askeri avantajını telafi etmek için kimyasal ve biyolojik silahların kabiliyeti;	**%22**
Kimyasal ve biyolojik silahları gizlice elde edilme imkânı;	**%22**
Nükleer silahlardan daha ucuz olması;	**%21,5**
Karaborsada silah malzemelerinin ve / veya bilgilerinin alınması;	**%21**
Teröristlere silah malzemelerinin ya da teknolojilerinin bir devlet tarafından kimyasal ve / veya biyolojik silahların verilmesi ya da satılmasıdır.	**%20**
ÜÇÜNCÜ SIRADA YER ALAN SEBEPLER	
Biyolojik savunmaya odaklanan laboratuvarın sayısının hızlı artması;	**%15,5**
Kimyasal ve biyolojik silah malzemelerinin araştırılması konusunda çalışmalar yapan tesislerde gerekli güvenlik eksikliği;	**%13,5**
Biyolojik ajanlarla ilgili bilgilere erişimin arttırılmasıdır.	**%13**

7 No'lu tabloda görüldüğü gibi, mülakat katılımcılarına göre, kimyasal ve biyolojik silah kullanımının artan tehdidinin ana nedenleri şunlardır:

- Bilimde bir devrimden dolayı kimyasal ve biyolojik silahların yaratılması ve kullanılmasının basitleştirilmesi *(katılanların yüzde 46'sı)*;
- Bu silahların kullanımında teröristlerin ilgisinin artması;
- Çift amaçlı teknolojilere ve malzemelere erişimin artması;
- Bu iki silah türünün nükleer silahtan daha kolay elde edilmesidir.

Katılanların yüzde 7'si ise cevap olarak *'Tehdidi arttığını düşünmüyorum'* cevabını verdi.

Tablo 13. Kimyasal ve/veya Biyolojik Silah Kullanma Tehdidinin Nispeten Durağan Kalmakta veya Azalmakta Olduğunu Düşünüyorsanız, Sebep(ler) Nedir?

EN ÖNEMLİ SEBEPLER	
Saldırganlar tarafından kullanılacağında büyük bir güvene sahip olan; zararın ölçeği, kimyasal ve biyolojik silahlar ile ulaşabilecek kadar kapsamlı olmasa bile, yıldırma, terör ve zarar verme amacına sahip olan diğer silahların (örneğin, geleneksel bombalar) varlığı.	**%38**
İKİNCİ SIRADA YER ALAN SEBEPLER	
Kimyasal ve biyolojik silahlara dair yasal kısıtlamalar;	**%19,5**
Ajanlar meteorolojik koşullara (örneğin rüzgâr, sıcaklık) karşı hassas olduğu için bu silahların askeri veya terörist kullanımının zor olabilmesi;	**%18**
Bir hastalığın yavaş etkisi ve / veya doğal bir salgını ile karışması nedeniyle biyolojik bir saldırıdan sorumlulukta hak iddia edilememesi;	**%15**
Kimyasal ve biyolojik silahların kullanılmasıyla bir saldırıya uğrayan hükümet (ler) tarafından sonraki cezalandırıcı uygulamaların olasılığı;	**%14**
Oldukça bulaşıcı bir ajanın kasten ortaya çıkarılmasından kaynaklanabilecek olası feci sonuçları hakkında bilincin yükselmesi;	**%13**
Hastalığın silah olarak kullanılmasına ahlaki itirazlar.	**%12**

Kimyasal ve/veya biyolojik silah kullanma tehdidinin nispeten durağan kalmakta veya azalmakta olduğu düşünülenler de vardı. Bunun başlıca nedeni olarak, kitle imha silahlarıyla ulaşabilecek kadar belki zarar vermeyecek, ancak yıllarca denenmiş ve koyulduğu hedefe ulaşılmak mümkün olacak silahların başka türlerinin var olduğunu belirttiler. Örnek olarak, kimyasal veya biyolojik maddeler içermeyen konvansiyonel (klasik) bombalar belirtilmiştir.

En fazla oyu alan bir sonraki cevap *(%25) 'Tehdidin durağan kalmakta veya azalmakta olduğunu düşünmüyorum'* idi.

Tablo 14. Kimyasal ve Biyolojik Silahların Kullanılmasına dair Senaryolardan Hangileri Daha Olasıdır?

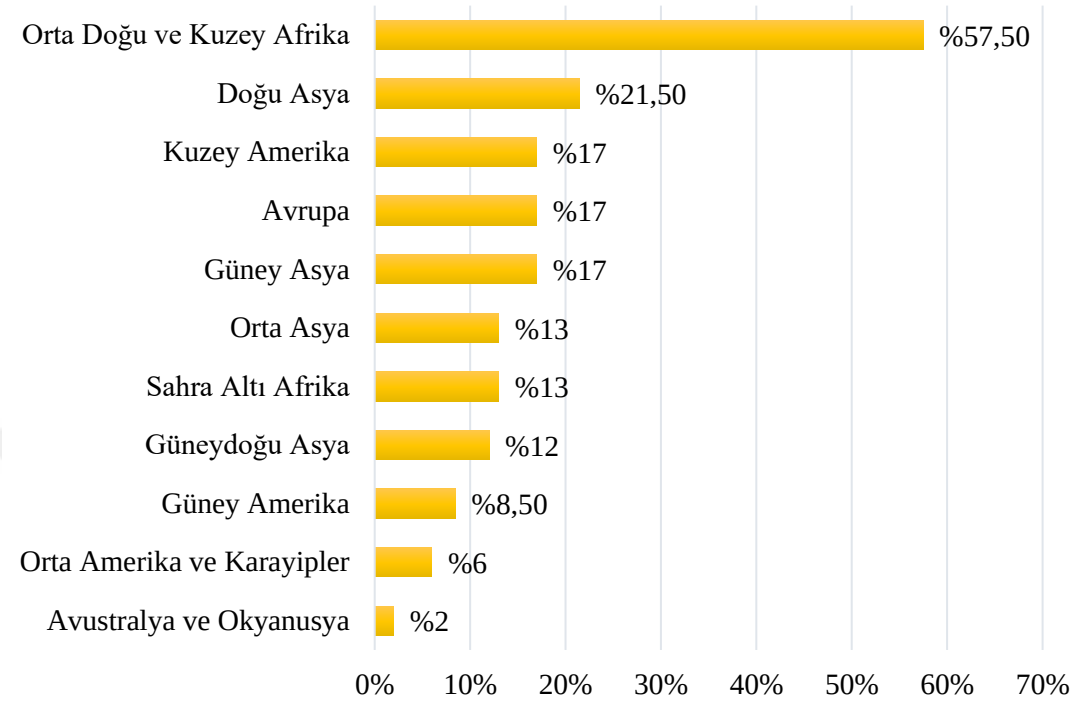
İHTİMALİ EN YÜKSEK OLARAK GÖRÜLEN SENARYOLAR	
Yerel, devlet ya da milli iktidarlara olan kamu güvenini zayıflatmak için devlet ya da teröristler tarafından aralıklı olarak küçük ölçekli kimyasal ve/veya biyolojik saldırıların;	%48
Mümkün olduğunca çok insanı öldürmek için sivil topluma yönelik devlet ya da terörist saldırıları.	%37
İKİNCİ SIRADA YER ALAN SENARYOLAR	
Malzeme veya teknik bilgi ile ilgili devlet yardımı alındıktan sonra kimyasal ve / veya biyolojik silahların teröristlerce edinimi;	%27
Bazı aktörlerin ya da bireylerin kimyasal ve / veya biyolojik silahlar üretmesi ve kullanması;	%26
Tarıma ve/veya hayvancılığa yönelik ağır zayiatlar vermek amacıyla devlet veya teröristlerce gerçekleştirilen saldırılar;	%23,5
Klasik biyolojik silahların devlet düzeyinde edinimi (örneğin; şarbon, botulinum toksini vb.).	%23,5
ÜÇÜNCÜ SIRADA YER ALAN SENARYOLAR	
Gelişmiş teknolojileri kullanarak hastalıkları, mevcut tedavilere karşı daha dirençli, öldürücü ve bulaşıcı hale getirmek için yeni biyolojik ajanların devlet düzeyinde edinimi;	%15,5
Kötü korunan veya güvensiz tesislerden zararlı patojenlerin çalınmasıdır.	%13,5

Kimyasal ve/veya biyolojik silahların kullanılmasına dair en olası senaryoların başında:

- Hükümete olan kamu güvenini zayıflatmak için devletler ya da teröristler tarafından aralıklı olarak gerçekleştirilecek küçük ölçekli kimyasal ve/veya biyolojik saldırıların gerçekleştirilmesi;
- Çok sayıda insanı öldürmek için sivil topluma yönelik devlet ya da terörist saldırılarıdır (Tablo 8).

Katılanların *%7,5'u* ise cevap olarak *'Yukarındakilerin hiçbiri'* cevabını vermişlerdir.

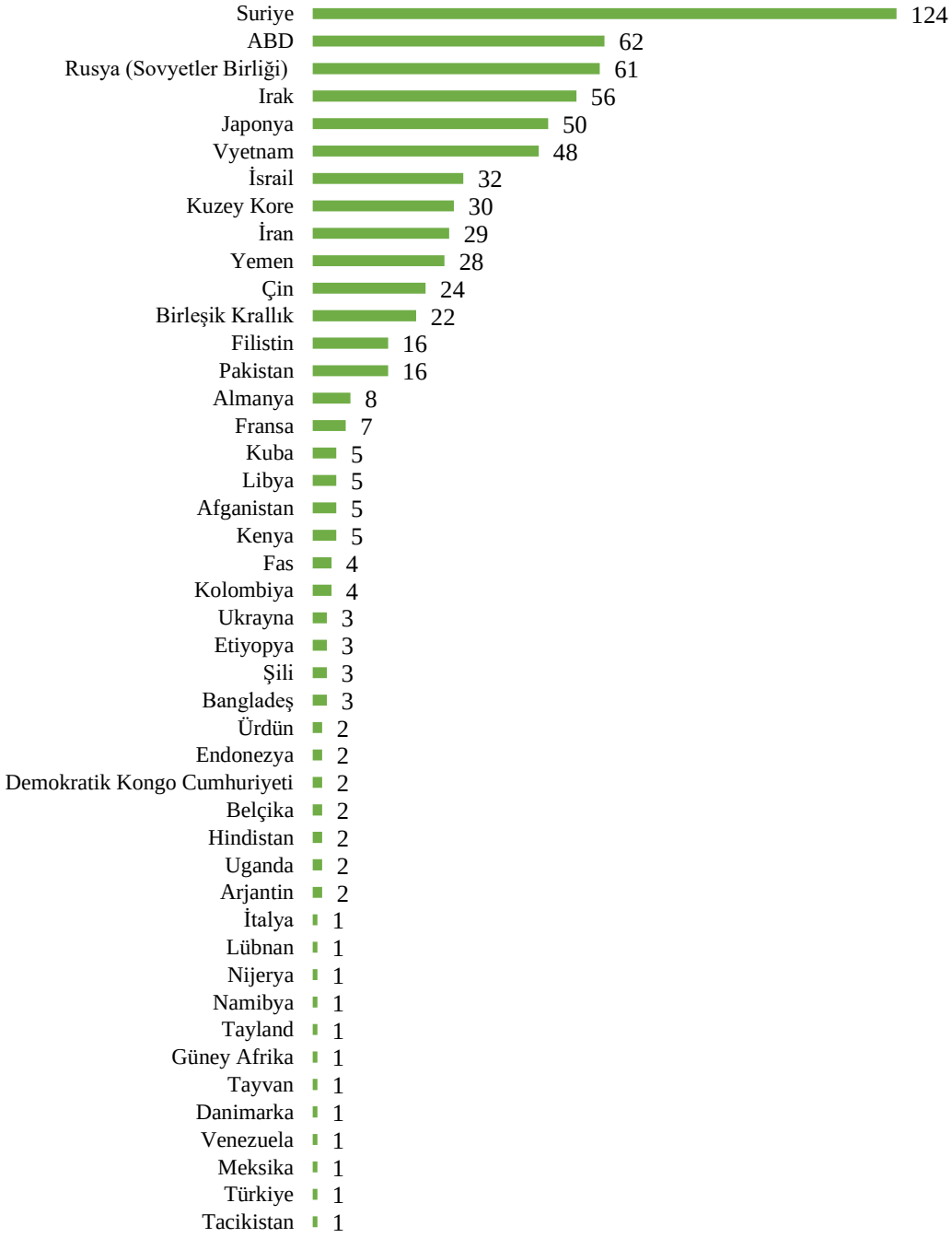
Grafik 8. Hangi Bölgelerde Kimyasal ve Biyolojik Silahların Kullanım Olasılığı en Fazladır?

%2,5 katılımcılar cevap veremediler

8 No'lu grafiğe dayanarak, kimyasal ve biyolojik silahların kullanım olasılığı Orta Doğu bölgesinde en yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Irak savaşı ve günümüzde Suriye topraklarında askeri harekatlar buna kanıt olabilmektedir. Ancak, her yıl bu silah türlerinin kullanımıyla gerçekleştirilen saldırılar kaydedildiği Orta ve Güney Asya gibi bölgeler de unutulmamalıdır. Buna ek olarak, 1970 yılından itibaren, birkaç yıllık aralıkta, kimyasal ve biyolojik terör eylemlerinin meydana geldiği ABD'den de bahsedilmeli.

Grafik 9. Kimyasal ve/veya Biyolojik Silahların Kullanımını Duydunuz mu? Eğer Öyleyse, Hangi Ülkelerde Kullanılıyordu?

İnsanların geçmişte kimyasal ve biyolojik silahların kullanımı konusunda farkındalığına gelince, belirsiz düşüncelere neden olmaktadır. 9 No'lu grafik, 2. bölümde detaylı olarak konuştuğumuz II. Dünya Savaşı sırasında Çin'de bu silahların kullanımı hakkında çok az insanın bildiğini göstermektedir. En fazla katılımcı sayısının Rusya vatandaşları olduğunu göz önüne almak da gerekmektedir. Onlar o

savaş tarihinin bir parçasıdır, ancak mülakata katıldığı 114 Rusya ve eski Sovyet ülkelerinin vatandaşından sadece 9'u Japon militaristlerinin acımasızlıklarını duymuşlardır.

Afganistan ile durum daha da kötüdür. Bu güne kadar Afganistan'da kitle imha silahlar kullanımıyla saldırılarının devam etmesine rağmen 255'ten sadece 5 kişi bu ülkenin topraklarında bu silahların kullanıldığını duymuştur. Buna ek olarak, katılımcılar arasındaki 35 kişi *'Hiç duymadım'* cevabı verdiler.

Tablo 15. Sizce, Kimyasal ve/veya Biyolojik Savaş ve Terörist Eylemlerini, Patojen Bakteriler, Teknolojilerin ve Diğer Malzemelerin Çalınması veya Sızıntısını Önlenmek için hangi Düzenlemeler en Etkili Olacaktır?

EN ETKİLİ DÜZENLEMELER	
Hükümetler, yüksek derecede bulaşıcı patojenleri araştıran ve depolayan kurumlardan, bu patojenlerin çalınması veya sızıntısını önlemek için daha etkili biyogüvenlik önlemleri almasını gerektirmelidir;	**%50**
Hükumetler, yüksek derecede bulaşıcı patojenleri inceleyen tesislerden çalışanlarının temel biyogüvenlik ve biyolojik savunma prosedürleri çerçevesinde sertifikalandırıldığı ve düzenli olarak yeniden eğitim ve yeniden değerlendirme aldığını gerektirmelidir;	**%38**
Hükumetler, uluslararası toplumun kimyasal ve biyolojik silahlarla ilgili sözleşmelerle uyumu izleme yeteneğini güçlendirmek için denetimler ve diğer izleme prosedürleri oluşturmak için görüşmelerin yapılmasını gerektirmelidir;	**%36,5**
Hükumetler, kimyasal ve biyolojik terörizm ve biyoterörizme karşı etkili bir kontrol ve mücadele sisteminin oluşturulmasını gerektirmelidir;	**%32**
Hükumetler, farklı ülkelerden araştırmacıların, Ebola, grip, tüberküloz, AIDS gibi en tehlikeli ve yaygın hastalıklar üzerinde çalışacakları tek küresel bir uluslararası biyogüvenlik seviye 4 (BSL-4) laboratuvarının (Maksimum Tecrit Laboratuvarı) kurulmasını gerektirmelidir.	**%30,5**
İKİNCİ SIRADA YER ALAN DÜZENLEMELER	
Hükumetler, medyada kimyasal ve biyogüvenlik üzerine eğitim faaliyetlerinde bulunulmasını gerektirmelidir;	**%22,5**
Hükumetler, insanlığın kimyasal ve biyolojik silahların korkunç sonuçlarını unutmasına imkân vermeyecek müzelerin ve sergilerin yapılmasını gerektirmelidir;	**%21**
Hükumetler, biyolojik silah olarak kullanılacağında en tehlikeli olan tam bir mikroorganizmalar listesi tutulmasını gerektirmelidir. Ek olarak, zarara neden olabilecek egzotik bakteriler ve virüslerin listesinin hazırlanmasını gerektirmelidir;	**%20**

Tablo 15. Devam

İKİNCİ SIRADA YER ALAN DÜZENLEMELER	
Hükumetler, T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi'ne benzer sistemlerde çalışanlar için özellikle tehlikeli bulaşıcı hastalıklarla ilgili kursların düzenlenmesini gerektirmelidir.	**%19**
Hükumetler, lisans derecesi veya diğer akademik dereceleri veren üniversitelerin ve kolejlerin öğrencilerden standart bir müfredat çerçevesinde bir kimyasal ve biyolojik güvenlik sınavının geçmesini gerektirdiğini şart koşmalıdır;	**%16**
Hükumetler, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü ve '1540 Komitesi' tarafından örneklendirilen Biyolojik Silahlar Sözleşmesi'nin performansında BM sisteminden bağımsız bir hükümetler arası örgütün oluşturulmasını gerektirmelidir.	**%13**

Yukarıdaki grafiklerden ve tablolardan elde edilen verilerle bağlantılı olarak, mülakatın son sorusuna, birkaç yıldır ana gündemde olan bir soruya değinmek istenmektedir: *'Kimyasal ve/veya biyolojik savaş ve terörist eylemlerini, patojen bakteriler, teknolojilerin ve diğer malzemelerin çalınması veya sızıntısı nasıl önlenebilir?'* (Tablo 15). 'Sözleşmeleri Güçlendirmek Amacıyla Tedbirler' adı altında olan 3.4.2.4. bölümde, kimyasal ve biyolojik silahların yayılması ve kullanılması için bir tür engel oluşturacak olanaklı önlemler hakkında zaten konuşulmuştur. Bunların temeli üzerinde yukarıdaki soruya cevaplar hazırlanmıştır.

Katılımcıların tam yarısı, en etkili önlem olarak farkı ülkelerin hükümetleri tarafından yüksek derecede bulaşıcı patojenleri araştıran ve depolayan kurumlardan, bu patojenlerin çalınması veya sızıntısını önlemek için daha etkili biyogüvenlik önlemlerinin alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

255 katılımcıdan 4'ü *'Diğer'* diye bir cevap seçip bu konuyla ilgili kendi düşünceleri yazmamışlardır. Bunlardan en ilginç olan şuydu: *'Sosyal devrim ve anarşi sistemi, herhangi bir savaşını ve herhangi kitle imha silah türlerinin kullanımını önleyecektir'.*

SONUÇ

Uluslararası toplum tarafından sürdüren uluslararası anlaşmalar ve örgütler çerçevesinde kitle imha silahının – kimyasal ve bakteriyolojik silahların – yasa dışı edilmesi amacıyla alınan önlemlerin teorik bir çalışmasının sonuçları, bir dizi vargı ve öneriyi formüle etmek için bir sebep olmaktadır.

Birinci bölümde, savaş hukuku ve geleneklerini düzenleyen uluslararası organların tarihsel yolunu incelenerek, uluslararası ceza mahkemelerinin kurulmasında ön gelen XIX-XX. yüzyılların kanlı savaşlarıyla bir şekilde bağlantılı olan bazı olayları meydana çıkarılmıştır.

İkinci bölümde, II. Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın Çin, SSCB'ye ve aynı zamanda diğer ülkelerin sivil halkına karşı militarist saldırganlığının tarihini incelenmiştir. Bakteriyolojik ve kimyasal silahlarla insanların yok edilmesi için yeni barbarca yöntemlerin geliştirmesi üzerine Japon programının tarihsel, bilimsel ve teknik önkoşullarını göz önünde bulundurulmuştur. Yaratılan uygun şartlarda bulaşıcı hastalıkların yayılımı için hangi birimlerin oluşturulduğu ve bu düşüncenin düzenleyicisi kim olduğunu belirlenmiştir. Ayrıca, bu bölümde, bakteriyolojik silahların gelişiminde ana çalışmalar yapan 731. Birim'in kimler ve nasıl yok edildiği üzerinde durulmuştur; Japon savaş suçlularının ne akıbete (25-30 Aralık 1949 tarihinde Khabarovsk şehrinde gerçekleştirilen savaş suçu duruşmalarına) uğradığını saptanmıştır. 10 ay süren Nürnberg Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi ve 2 sene süren Uzak Doğu Uluslararası Askerî Ceza Mahkemesi sonradan düzenlenen ve 5 gün süren Khabarovsk Savaş Suçu Duruşmaları, günümüzde neredeyse unutulmuştur. Fakat bu duruşmaları hatırlamak gerekmektedir, çünkü henüz 'kapanmamış olan, irinlenen' ve Asya'daki uluslararası ilişkileri gölgelen 'yaralara' ışık tutmaktadır. Duruşmalar, II. Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki Çin, Moğolistan, Kore, Filipinler ve diğer ülkelerin halklarına karşı Japon ordusunun bakteriyolojik savaşa hazırlıkları, bu savaşın sürdürme gerçek sebepleri tartışılmaz bir şekilde sunulan ve kanıtlanan tarihteki tek örnek olarak ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, Khabarovsk'taki duruşmalar, uluslararası hukuk tarihinde çok önemli bir olaydır; savaş saldırganlığı, barış ve insanlığa karşı en ağır suç olarak gören uluslararası hukuk ilkeleri ve normlarının onaylanması için son derece büyük bir önem taşımaktadır. Duruşmaların

sonuçları, çağdaş tarihinde küresel çatışmaların önlenmesine ve kitle imha silahının kullanılmasını engellemeye katkıda bulunmuştur.

Ancak, Khabarovsk adaletinin ana dersi, tüm dünyayı tehdit eden dehşetli trajedi, SSCB ve Müttefik Devletler'in tüm vatandaşlarının kahramanlığı ve milyonlarca insanın kaderi için duruşmalarının kararlarının önemini günümüzde yaşayan nesillere hatırlatmaktır. Bu tarihte, insan düşmanı amaçlar uğruna deneyleri sırasında binlerce masum insanı öldürerek Japonların ne savaş ne de akıl, düşünce ve teknolojilerin 'yarışması'nda kazanamaması öğreticidir. Bu duruşmalarda mahkûmiyet kararları, sivil nüfusa karşı terörün ve saldırganlığın asla cezasız kalmayacağını doğrulamıştır.

Üçüncü bölümde, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde aktüel bir sorun – ABD ve uluslararası terör örgütleri tarafından devasa can kayıplarına neden olan bakteriyolojik silahların kullanılması – aydınlatılmıştır. Ayrıca, bu bölümde ayrı bir nokta olarak, yedi yıl boyunca bütün dünyayı kaygılandıran konu – Suriye İç Savaşı ve Suriye topraklarında sivil nüfusuna karşı yasaklanmış kimyasal ve biyolojik maddelerin kullanımı – vurgulanmıştır. Bu bölümde bizim tarafımızdan meydana çıkarılan tüm gerçekler, Khabarovsk'taki duruşmaların tüm derslerinin dikkate alınmadığı sonucuna varmak için bir sebep olmaktadır. Bu bağlamda, çağdaş uluslararası politikada gözlemlenebilecek bir dizi olumsuz faktör ve eğilimler büyük bir kaygı uyandırmaktadır:

- Tarih sahtekarlarının II. Dünya Savaşı'nın gerçek tarihini çarpıtmak, Militarist Japonya ve faşist Almanya'ya karşı zaferdeki SSCB'nin rolünü azaltmak özlemi;
- ABD ve AB tarafından kınanmayan Ukrayna'da Banderalarına ve Baltık Devletleri'nde eski S.S. Mensuplarına törenlerde karşılanma ve devlet nişanlarını verilmesi;
- Japon Anayasası'nın 9. Maddesinin kaldırılmasına yönelik Japonya politikasının çizgisinin ve Irak ve Afganistan'daki savaşı başlatan ABD dış politikasının çelişkisi;
- ABD ve BM'nin (BM Güvenlik Konseyi) Suriye'deki askeri harekatları, kimyasal ve biyolojik silahların kullanımı ile ilgili çelişkili eylemleri vb.

Tüm bunlar, uluslararası politika ve hukukta çifte standartları ve II. Dünya Savaşı tarihinin açtığı deneyimin çok çeşitliliği ve karmaşıklığını düşündürmektedir. Bazı devletler, bir yandan, kararlaştırılmış kuralları izlenmeye çağırmakta, diğer yandan ise kendileri için istisnalar yapmaktadır. Böyle bir durum, uluslararası ilişkilerde şüphesiz bir kaos yaratmakta ve gelişimlerinin öngörülemezliğine yol açmaktadır; ayrıca kimyasal ve bakteriyolojik silahların yayılmasını önlemek için katkıda da bulunmamakta, aksine daha fazla yayılmalarına yol açmaktadır. Bu bağlamda, birçok ülke için en önemli görevler şunlardır:

- Hukuk, adalet ve yasallığa dayalı barışın korunması;
- Savaş suçları ve barışa ve insanlığa karşı işlenen suçlardan suçlu bulunan kişiler de dahil olmak üzere uluslararası hukukun ilkeleri ve uygulama biçimlerinin geliştirilmesi;
- Bakteriyolojik ve kimyasal silahların geliştirilmesi ve kullanımı konusunda tam bir yasak koyulmasıdır. Bu silahların yasa dışı ilan edilmesi aslında BSS 10 Nisan 1972 tarihinde aynı zamanda Moskova, Washington ve Londra'da ve KSS 13 Ocak 1993 tarihinde imzalandığında ulaşmış olması gerekmekteydi, ancak bazı nedenlerden dolayı bir dizi ülkeler tarafından görmezden gelinmektedir.

Yukarıdakilerin tümünü özetlenirse bu sonucuna varmak istenmektedir; yüzyıllardır süren kimyasal ve bakteriyolojik silahlar kullanımın sonuçların farkında olduğumuzda geçmiş hataları tekrarlamamak için, herkese hayvan değil insan olduğumuzu bildirmek için, 'Dün garip gibi gelmiş her şeyin zamanı bugün geldi…' (Emile Verhaeren) sözlerinin gerçekleşmemesi için pek çok ülkenin son derece önemli olan görevi şu olacak: insanlık dışı savaşın arkadaşı olan zalimlik kökünü kurutmak.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akimov, M. (2013). ABD'nin Suçları (Americrimes). Yayın Yeri: Moskova, s. 608.

Alexandrowicz, C.H. (1970). Grotian Society Papers 1968: Studies in the History of the Law of Nations. Volume 2: Breisach Revisited. The Hagenbach Trial of 1474. Place of Publication: The Hague, 232 p.

Andreeva, I.S., Gulyga, A.V. (2003). Treatises on the Eternal Peace. Desiderius Erasmus (1517). A Complaint of Peace Spurned and Rejected by the Whole World. Place of Publication: St. Petersburg, 398 p.

Baskin, Yu., Feldman, D. (1990). Uluslararası Hukuk Tarihi. Yayın Yeri: Moskova, s. 205.

Borisov, A., Kleimenova, N., Narinsky, M. ve Sidorov, A. (2012). Uluslararası İlişkiler Tarihi. Savaşlar arası dönemi ve II. Dünya Savaşı. 2 Cilt, s. 496.

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında Sovyet-Fransız ilişkileri. 1941-1945: Belgeler ve Materyaller. Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı. Yayın Yeri: Moskova, Politizdat, 1983, Cilt 1, 1941-1943, s. 431.

Carman, W. (2006). A History of Firearms: From Earliest Times to 1914. 304 p.

Chumakov, V. (2010). Dünyanın sonu. Tahminler ve Senaryolar. Yayın Yeri: Moskova, s. 208.

Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism. Place of Publication: Geneva, League of Nations, November 16, 1937, pp. 22-35.

Crucé, E. (1972). The New Cyneas. Place of Publication: London, Garland Publishing, 161 p.

Documents on American Foreign Relations, Vol. V, July 1941 - June 1943. Place of Publication: Boston, 1944, pp. 176-177.

Egin, Yu. (1985). 'A Special Dispatch'. The story of the Japanese Unit 731 which was a part of the bacteriological warfare training system. Place of Publication: Petropavlovsk-Kamchatsky, 1985, 169 p.

Grewe, W.G. (1994). Fontes Historiae Iuris Gentium, Sources relating to the History of the Law of Nations. Place of Publication: Berlin, Walter de Gruyter, Volume 1.

History of the Chemical Weapons Convention and the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons. Place of Publication: OPCW, 5 p.

Johnston, D.M. (2008). The Historical Foundations of World Order: The Tower and the Arena. Place of Publication: Boston, 875 p.

Kamarovsky, L.A. (1887). Le tribunal international. Place of Publication: Paris.

Kamarovsky, L.A. (2007). The International Court of Justice. Place of Publication: Moscow, 488 p.

Kibalnik, A.G. (2003). Modern Uluslararası Ceza Hukuku: Kavram, Görevler, İlkeler. Yayın Yeri: St. Petersburg, s. 252.

Kleimenova, N., Sidorov, A. (1995). Versailles-Washington Sistemi: Oluşum Ve Gelişme Sorunları: Uluslararası İlişkilerin Tarihi Üzerinde Bir Ders (1918-1939). Yayın Yeri: Moskova, s. 148.

Koretski, V.M. (1989). George Podebrady'ın Barış İnşa Edilmesi Projesi ve Çağdaşlık. Yayın Yeri: Kiev, Cilt 2, s. 400.

Korovin, E.A. (1924). Uluslararası Anlaşmalar ve Modern Tarihin Belgeleri. Yayın Yeri: Moskova, s. 395.

Koshkin, A. (2011). 'Kantokuen' – 'Barbarossa' in Japanese. Why didn't Japan attack the Soviet Union? Place of Publication: Moscow, 384 p.

Kuznetsov, S. (1994). Problem of War Prisoners in Russian-Japan Relations After World War 2. Place of Publication: İrkutsk, İrkutsk State University, 190 p.

Lebedeva, N.S. (1975). Nürnberg Mahkemesi'nin Hazırlanması. Yayın Yeri: Moskova, 'Bilim', 238 p.

Memorandum to N.P. Dudorov, N.S. Khrushchev, N.A. Bulganin and N.T. Fedorenko, Deputy Minister of Foreign Affairs of the USSR. About a number of Japanese lieges that are kept in detention centres of the Ministry of the Interior USSR, and about the repatriation measures. № 7.46, Moscow, 23 November 1956. The prisoners of war in the Soviet Union (1939-1956). Documents and materials. Place of Publication: Moscow, Logos, 2000, s. 1120.

Mihver Devletlerinin Ana Savaş Suçlularının Yargılanmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin 08 Ağustos 1945 Tarihli Anlaşma. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, Yabancı Devletlerle SSCB Tarafından İmzalanan Mevcut Anlaşmalar. Sözleşmeler Ve Konvansiyonların Kitabı: 22 Haziran 1941 tarihi ve 2 Eylül 1945 Tarihi Arasında Yürürlüğe Giren Mevcut Anlaşmalar, Sözleşmeler ve Konvansiyonlar. Yayın Yeri: Moskova, Devlet Siyasal Yayınevi, 1955, No. 11, s. 163-171.

Morimura, S. (1983). Devil's Kitchen. The Truth About 'Detachment 731' of the Japanese Army. Place of Publication: Moscow, Progress.

Mullins, C. (1921). The Leipzig Trials, An Account of the War Criminals Trials and a Study of German Mentality. Place of Publication: London, H. F. & G. Witherby Ltd., 238 p.

Public Health Response to Biological and Chemical Weapons. WHO Guidance. (2004). Place of Publication: Geneva, World Health Organization, 357 p.

Raginsky, M.U. (1985). Militarists in the Dock. Sourced from The Tokyo and Khabarovsk Trials. Place of Publication: Moscow, Legal literature, 360 p.

Reeves, H., Lenoir, F. (2012). Yeryüzünün Acısı. Place of Publication: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 223.

Sands, P. (2014). Uluslararası Ceza Adaletinin Geleceği. Nürnberg'den Lahey'e. Yayın Yeri: İstanbul, ALFA Basım Yayım Dağıtım, s. 150.

Sav, Ö. (2015). Uluslararası İnsancıl Hukuk Açısından Savaş ve Barış Hukuku. Yayın Yeri: Türkiye Barolar Birliği, s. 224.

Supotnitskiy, M. (2006). Essays on Plague Spreading History. Devil's Plague in China (1933-1945). Volume 2, 468 p.

Tarle, E.V. (1939). Napolyon. Yayın Yeri: Moskova, Devlet Sosyal ve Ekonomik Yayınevi, s. 352.

The Universal Peace Organization of King George of Bohemia: A Fifteenth Century Plan for World Peace 1462/1464. (1964). Place of Publication: Prague, Pub. House of the Czechoslovak Academy of Sciences, 154 p.

Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes. *Russia's law 'On Rehabilitation of Victims of Political Repression': 18.10.1991 (as amended December 17, 1992).* Place of Publication: United States Institute of Peace Press, Volume 3, 864 p.

Valeev, R.M, Kurdyukov, G.I. (2010). Uluslararası Hukuk. Yayın Yeri: Moskova, s. 624.

Vatanseverlik Savaşı Sırasında Sovyetler Birliği'nin Dış Politikası: Belgeler ve Materyaller. (1946). Yayın Yeri: Moskova, Siyasal Edebiyat Devlet Yayınevi, Cilt 1, 22 Haziran 1941-31 Aralık 1943, s. 803.

Volchkevich, A.I. (2009). Savaş Başlatıcılarının Sorumluluğu ve Uluslararası Ceza Adaletinin Geliştirilmesinde Ceza Uygulanması üzerinde Komisyonun Rolü. Yayın Yeri: Minsk, Belarus Devlet Üniversitesi, s. 362.

Weissbrodt, D., Newman, F.C., Fitzpatrick, J. (2001). International Human Rights: Law, Policy and Process. Place of Publication: New York, LexisNexis Publishing, 3th Edition, 1150 p.

Yılmaz, M.E. (2010). Savaş ve Uluslararası Sistem. Yayın Yeri: Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, s. 204.

Yılmaz, S. (2009). Uluslararası Savunma: Strateji, Teknoloji, Savaş. Yayın Yeri: İstanbul, Kum Saati Yayınları, s. 855.

1941-1945 Büyük Vatanseverlik Savaşı Sırasında Uluslararası Konferanslarında Sovyetler Birliği: Belgelerin Kitabı. SSCB Dışişleri Bakanlığı. Yayın Yeri: Moskova, Politizdat (1978/84). Cilt 4: Üç Müttefik Devletin – SSCB, ABD ve Birleşik Krallık – Liderlerinin Kırım Konferansı (4-11 Şubat 1945), s. 302.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Bassiouni, Ch.M. (2010). *'Perspectives on International Criminal Justice.'* Virginia Journal of International Law, Volume 50, Issue 2, pp. 268-323.

Beker, Ü. *'Kimyasal Savunma; Sahada ve Laboratuvarda Analiz, Ulusal Yetenekler.'* Uluslararası KBRN Kongresi, Ankara, 05-07 Aralık 2017.

Beyazit, Ö. (2011). *'La Haye Uluslararası Ceza Mahkemesine Giden Süreçte Uluslararası Ceza Yargılaması.'* TAAD, Cilt 1, Sayı 5, s. 309-338.

Blishchenko, I.P., Zhdanov, N.V. (1975). *'Terörizme Karşı Uluslararası Hukuk Mücadelesi.'* Hukuk Bilim, No. 1, s. 85-94.

Bondarenko, E.U. (1993). *'The fate of the prisoners. Tokyo and Khabarovsk international trials of Japanese war criminals and their consequences (1948-1949).'* Far East Branch of the Russian Academy of Sciences, Scientific Journal of the Institute of History, Archaeology and Ethnography of the Peoples of the Far East, Russia and the Asia-Pacific Region, Vladivostok, № 1, pp. 117-123.

Burns, P.T. (2007). *'Aspect of Crimes Against Humanity and the International Criminal Court.'* International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy. Place of Publication: Vancouver (Canada), p. 13.

Ceyhan, I. (2005). '*Biosecurity Levels in Laboratories and Selection, Usage and Up Keeping of Biosafety Cabs.'* 4th National Sterilization Disinfection Congress, Ankara, pp. 608-633.

'Commission on the Responsibility of the Authors of the War and on Enforcement of Penalties.' The American Journal of International Law. Vol. 14, No. 1/2 (January - April 1920), pp. 95-154.

Comissário Afonso, P. (2004). *'The Obligation to Extradite or Prosecute ('aut dedere aut judicare') in International Law.' Draft Report of the International Law Commission on the Work of its Fifty-Sixth Session.* United Nations. Place of Publication: Geneva. Chapter XI, 3 May - 4 June and 5 July - 6 August, 19 p.

Değirmenci, O. (2013). *'International Crimes With the Different Aspects: International Crimes Largo Sensu and Stricto Sensu and Turkish Law.'* Place of Publication: Istanbul, Journal of Istanbul University Law Faculty, Volume LXXI, pp. 229-266.

Grabar, V. (1945). '*Uluslararası İletişim Organları Olarak XII-XV. Yüzyılların Ekümenik Konseyleri.'* Tarih Sorunları, No. 3-4, s. 86-98.

Greppi, E. (September 30, 1999). *'The Evolution of Individual Criminal Responsibility.'* International Review of the Red Cross, No. 835, pp. 203-230.

Güçtürk, Y. (2014). *'İnsanlığın Kaybı. Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu.'* Yayın Yeri: Ankara, SETA Yayınları, s. 98.

Kiremitçi, İ. (November 2014). 'The Threat of Biological Terrorism on a Global Scale.' Place of Publication: The Journal of Defense Sciences, Volume 13, Issue 2, pp. 27-58.

Kotlyar, E. (31 Ocak 2014). *'Savaş Kimyasının Silahı Olarak Biyoterörizm.'* Yayın Yeri: Moskovskaya Pravda.

'Küresel Boyutta Biyolojik Terör Tehdidi.' Yayın Yeri: Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt 13, Sayı 2, s. 27-58.

Lukyanov, F. (16 Ekim 2001). *'Amerikalılar Endişe Ederler. Şarbon, Psikoz Epidemisine Neden Oldu.'* Yayın Yeri: Rus Gazetesi.

Midov, K. (2015). *'The Situation Concerning İnternational Agreement Against Chemical Weapons.'* Place of Publication: Foreign Military Review, № 1, pp. 17-21.

Permyakov, G. (February 11, 2000). *'The Death Zone.'* Place of Publication: The Pacific Star.

Pudnikova, I.K. (February 25-26, 2010). *'The Activity of Unit 741. Great Patriotic War: The Great Feat of The People and Lessons of History.'* Place of Publication: Khabarovsk, Pacific National University, Materials of İnterregional Scientific-Practical Conference Dedicated to the 65-th Anniversary of Victory in Great Patriotic War, p. 232.

Rabtsevich, O.I. (2007). *'Uluslararası Ceza Mahkemeleri Uluslararası Ceza Adaletinin Organlarıdır.'* Yayın Yeri: Bilimsel Hukuk Dergisi, Hukuk ve Siyaset, No. 12, s. 56-60.

Romanova, V. (2015). *'From the Tokyo to Khabarovsk Trials: The History of the Preparation of the Trial of Japanese War Criminals and Bacteriologist.'* Place of Publication: History of Medicine, Volume 2, № 1, pp. 61-69.

Saraçlı, M. (2007). *'Uluslararası Hukukta Terörizm.'* Yayın Yeri: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XI, Sayı 1-2, s. 1049-1078.

Saul, B. (2005). *'Attempts to Define 'Terrorism' in International Law.'* Netherlands International Law Review, 52(1), pp. 57-83.

Shoam, D. (June 01, 2002). *'Guile, Gas and Germs: Syria's Ultimate Weapons.'* Place of Publication: Middle East Quarterly, Volume 9, № 3.

Simon, J. (January 2011). *'Article Stratagems, Combat, and 'Chemical Warfare' in the Siege Mines of Dura-Europos.'* Place of Publication: Boston, American Journal of Archaeology.

Supotnitskiy, M. (2013). *'Kitle İmha Efsanesi. Neden ABD Rusya'yı Askeri Biyolojik Laboratuvarlarla Kuşatıyor ve Epidemiyolojinin 'Profanation'una Katkıda Bulunuyor?'* Yayın Yeri: Subaylar, No. 5 (67), s. 62-67.

Supotnitskiy, M.V. (2012). *'731. Birimin çöküşü.'* Yayın Yeri: Subaylar, Hukuk ve onu Koruyan İnsanlar Hakkında bir Dergi, No. 3 (59), s. 58-63.

Ulusoy, O. (2008). *'Uluslararası Ceza Mahkemesi.'* Yayın Yeri: İzmir, İnsan Hakları Gündemi Derneği, s. 71.

Elektronik Kaynaklar

A decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR of 19 April 1943 'On Measures for the Punishment of German Fascist Evildoers Guilty of the Murder and Mistreatment of Soviet Civilians and Captured Members of the Red Army as well as Spies and Traitors to the Mother Country among Soviet Citizens and their Accomplices', № 39. Accessed: December 3, 2017, http://thehz.ru/interes/ukaz-o-merax-nakazaniya-dlya-nemecko-fashistskix-zlodeev

ABD tarafından Rusya sınırlarının etrafında askeri biyolojik laboratuvarın bir ağı oluşturulması. Erişim: Vektör-Avrasya, Federal Bilirkişi Ağı. https://vector-eurasia.org/internal/project-analyst/47/ / 26 Temmuz 2017.

ABD'deki İnsanlar Üzerinde Deneylerin Tarihi (13 Şubat 2004). Erişim: 21 Ekim 2018, http://www.pravda.ru/news/science/13-02-2004/19192-0/

After 221 Chemical Attacks, it's Time to Correct the Travesties with Regard to the Chemical Weapons Matter in Syria, Syrian Network for Human Rights (SNHR). (June 25, 2018). 11 p. Accessed: September 15, 2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/After_221_chemical_attacks_it_is_time_to_correct_disasters_in_the_chemical_weapons_file_in_Syria_en.pdf

Agent Orange Lingering Sağlık Etkileri. Erişim: 7 Mayıs 2018, https://tr.medic-life.com/lingering-health-effects-of-agent-orange-13036

Barishev, V.A. (2009). *'The Khabarovsk trial of Japanese War Criminals (on the 60th anniversary of the event).'* Journal of International Law and International Relations, № 3. http://evolutio.info/content/view/1598/232/ / April 22, 2018.

Boval, V. (September 17, 2012). Caution! Biological weapons! Accessed: Military Review. http://topwar.ru/18831-ostorozhno-biologicheskoe-oruzhie.html / 6 November 2017.

Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction (BWC), Signed at Washington, London, and Moscow April 10, 1972. Entered into force March 26, 1975. Accessed: U.S. Department of State. http://www.state.gov/t/isn/4718.htm / November 5, 2017.

Deng, Jie (09 Nisan 2015). Fukuoka kentindeki Tıp Tarihi Müzesi'nde II. Dünya Savaşı sırasında Japon ordusunun suçlarının kanıtlarını sunar. Erişim: Renmin Ribao

(‘People’s Daily’). http://russian.people.com.cn//n/2015/0409/c31516-8875971.html / 16 Eylül 2018.

Doctors Without Borders. https://www.doctorswithoutborders.org/ / 23 October 2018.

Dominges, A. (15 Mayıs 2014). ABD’nin çıkarında. Erişim: Live Journal. http://rurik-l.livejournal.com/652405.html / 13 Kasım 2016.

Foreign Relations of the United States. Conference at Quebec. Place of Publication: United States Department of State, Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1944, p. 527. http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?id=FRUS.FRUS1944 / March 28, 2018.

Franklin D. Roosevelt's January 6, 2018 marks the 77th anniversary of Franklin D. Roosevelt's ‘Four Freedoms’ speech. Accessed: Presidential Library and Museum. https://fdrlibrary.org/four-freedoms / October 25, 2018

Friedensvertrag von Versailles (‘Versailler Vertrag’), June 28, 1919, Part VII, Strafbestimmungen. Accessed: March 27, 2018, http://www.documentarchiv.de/wr/vv07.html

Global Terrorism Database, Regions (Biological Weapon). Accessed: October 26, 2018, https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?charttype=bar&chart=regions&casualties_type=b&casualties_max=&dtp2=all&weapon=1

Global Terrorism Database, Regions (Chemical Weapon). Accessed: October 26, 2018, https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?charttype=bar&chart=regions&casualties_type=b&casualties_max=&dtp2=all&weapon=2

Global Terrorism Database, Weapon Type (Biological and Chemical Weapons). Accessed: May 16, 2018, https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=weapon&casualties_type=b&casualties_max=&dtp2=all&weapon=1,2

Harbin’deki Japon ‘731. Birim’ Müzesi, II. Dünya Savaşı’ndaki Zaferin 70. Yıldönümü için Onarılıyor. (01 Kasım 2014). Erişim: 7 Ağustos 2018, http://www.amur.info/news/2014/11/01/84779

Human Rights Watch. https://www.hrw.org/ / October 20, 2018.

Ahmad, I.M. (April 20, 2018). Syria in 2018 is not Iraq in 2003. Accessed: Al Jazeera. https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/syria-2018-iraq-2003-180419144317070.html / October 28, 2018.

Kirichenko, A.A. (12 Aralık 2014). Savaş tutsakları veya enterneler? Japon savaş tutsaklarının tarihi. Erişim: Association of Japonologists. http://japanstudies.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=540&%20Itemid=1 / 21 Nisan 2018.

Korotchenko, I. (13 Ocak 2014). Japonya ABD'nin Bakteriyolojik Silahların Denemelerini Affedecek. Erişim: VestiFM. http://radiovesti.ru/brand/61177/episode/1412398/ / 06 Mayıs 2018.

Korsun, A. (11 Ekim 2013). Suriye'de III. Yüzyılda Kimyasal Silahlar Kullanıldı. Erişim: Polit.ru. http://polit.ru/article/2013/10/11/ps_chemical_weapon/ / 24 Mart 2018.

Lebedeva, N.S. (2010). Nürnberg'e yol. Erişim: Rusya'nın Arşivleri. Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası Arşivinin Belgelerinin bir Koleksiyonu. http://portal.rusarchives.ru/publication/nurnberg/foreword.shtml / 02 Nisan 2018.

Milin, S. (1 Haziran 1985). Hipokrat'ın Unutulmuş Yemini. Erişim: Around the World, http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/3303/ / 08 Mayıs 2018.

Nikishin, A. (2018). ABD'nin Rusya'ya Karşı İlan Edilmemiş Biyolojik Savaşı. 1. Bölüm. Erişim: Elit Teorisi. https://boeingisback.com/zagovor/biologvoina.html / 05 Temmuz 2018.

Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons. https://www.opcw.org/ / October 20, 2018.

Popov, D. (23 April 2014). The United States are forming a system of military biological objects around Russia. Accessed: Russian Institute for Strategic Studies. http://riss.ru/analitycs/5521/#.U_s40B8_dDw / March 14, 2017.

Proliferation and Development of Weapons. (2007). Accessed: NATO Review. https://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/art3.html / December 23, 2017.

Resolution 2118 (2013). Adopted by the Security Council at its 7038th Meeting, on 27 September 2013. Accessed: United Nations Security Council. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7b65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7d/s_res_2118.pdf / October 17, 2018.

Sergeenko, A. (22 Temmuz 2013). Genetik Biyolojik Silahların Üretilmesinin Deneyi. Erişim: Eye of the Planet. http://oko-planet.su/politik/politikday/201258-eksperiment-po-sozdaniyu-genno-biologicheskogo-oruzhiya.html / 13 Mayıs 2018.

Slipchenko, V.S. (September 23, 2004). Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Accepted: Center for Arms Control, Energy and Environmental Studies. https://www.armscontrol.ru/course/lectures04b/vss040923.htm / October 26, 2018.

Strengthening Measures to Prevent the Spread of Weapons of Mass Destruction. Accepted: The Australia Group. http://www.australiagroup.net/en/agm_june2003.html / 10 November 2017.

Supotnitskiy, M. (8 Eylül 2004). 'Sırf bir Biyolojik Öldürmesi.' Erişim: Bağımsız Gazete, No. 192 (3305). http://supotnitskiy.ru/stat/stat19.htm / 14 Mayıs 2018.

Terrible laboratory of Japanese medical bigot doctors, Chronicle. (Marth 15, 2015). Accessed: News of History and Archaeology. http://oursociety.ru/publ/novaja_i_novejshaja_istorija/uzhasnaja_laboratorija_japonskikh_vrachej_izuverov/9-1-0-171 / November 3, 2017.

The Covenant of the League of Nations. ARTICLE 8, 10, 23. (December 1924). Place of Publication: Yale Law School, Lillian Goldman Law Library. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp / March 28, 2018.

Treschanin, D. (25 Ekim 2013). Shoko Asahara ve Yahudilere, Masonlara ve ABD'ye karşı 'Kutsal Savaşı'. Erişim: Rus Gezegeni. http://rusplt.ru/society/education/world/seko-asahara-i-ego-svyaschennaya-voyna-protiv-evreev-masonov-i-ssha.html / 14 Mayıs 2018.

Tsyganov, A. (6 Nisan 2017). Zehirlenmiş Suriye. Kimyasal Silahlarla Gerçekleştirilen Yeni Bir Darbe Tüm Dünyayı Şok Etti. Erişim: Şimdiki zaman. https://www.currenttime.tv/a/28413372.html / 25 Ekim 2018.

United Nations Security Council Resolution 1540 (2004). Accepted: UN, 1540 Committee. http://www.un.org/en/sc/1540/ / December 1, 2017.

Volkov, K. (12 Ocak 2014). *'ABD'nin Okinawa'da Biyolojik Silahların Tarihi'.* Erişim: İzvestia. http://izvestia.ru/news/563841 / 6 Mayıs 2018.

Vorobev, A., Sverdlov, E. (8 Ekim 2002). Biyoterörizm. Erişim: Gordon, No. 151. http://gordon0030.narod.ru/archive/8867/index.html / 6 Mayıs 2018.

1941: The Atlantic Charter. United Nations. Accessed: March 28, 2018, http://www.un.org/en/sections/history-united-nations-charter/1941-atlantic-charter/index.html

ÖZGEÇMİŞ

Valeriia ILLIASHENKO;

16 Ekim 1993 tarihinde Rusya'nın Khabarovsk şehrinde doğdu. 2000-2010 yılları arasında 44 No'lu okulunda eğitim gördü. 2010 yılında Pacific National University'nin Bölgesel Araştırmalar (İng. Regional Studies) bölümünü kazandı ve 2015 yılında başarıyla (kırmızı diplomayla) lisans eğitimini tamamladı. 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının (YTB) Türkiye Bursları burs programını kazandıktan sonra 1 yıl boyunca Türkçe hazırlık eğitimini görüp Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programı eğitimine başladı.